

NEW TOWN ROOTS
geboren en getogen
Zoetermeerders over
hun stad

NEW

TOWN

ROOTS

ROOTS

INTERNATIONAL NEW TOWN INSTITUTE

New Town Roots

geboren en getogen Zoetermeeders over hun stad

Arnold Reijndorp

Stefan Metaal

Iris van Huis

Saskia Naafs

Inhoud

3	Voorwoord
4	1. Inleiding
4	1.1 Een nieuwe generatie Zoetermeerders
7	1.2 Het onderzoek
11	2. Profiel van de getogen Zoetermeerder
11	2.1 Herkomst en woongeschiedenis
18	2.2 Het dagelijks leven
25	3. Waardering voor Zoetermeer: pull-factoren
25	3.1 Inleiding
25	3.2 Bindingen en functionaliteit
32	3.3 Positieve elementen
41	3.4 Vier belangrijke pull-factoren
54	3.5 Herkenbare elementen en emotionele bindingen
73	4. Stedelijkheid in en buiten Zoetermeer: push-factoren
73	4.1 Inleiding
75	4.2 Groter contrast tussen Zoetermeerse wijken
84	4.3 De status van oude en nieuwe steden
93	4.4 De groeiende stad en het sociale klimaat
95	4.5 Tussen stad(s) en dorp(s)
99	5. Conclusie
102	Literatuur
104	Summary
108	Colofon

Voorwoord

Jongeren zouden zich onvoldoende betrokken voelen bij de New Town waarin ze opgroeien en om die reden de stad verlaten. Wij hebben professor Arnold Reijndorp van de Universiteit van Amsterdam gevraagd te onderzoeken hoe Zoetermeerders, die hier in de afgelopen decennia geboren en getogen zijn, tegen hun stad aankijken. Is het inderdaad zo dat jong volwassenen vanwege het leefklimaat Zoetermeer verlaten?

Arnold Reijndorp en zijn team ontmaskeren in dit onderzoek het stereotype beeld van New Towns. Ze laten zien dat mensen, die de afgelopen vijftig jaar in Zoetermeer zijn opgegroeid, zich hechten aan hun stad en er het leven opbouwen dat ze wensen. Als men uit Zoetermeer vertrekt dan is dat omdat men elders gaat studeren of werken; heel begrijpelijke redenen dus! Er zullen ongetwijfeld jongeren in Zoetermeer zijn die Zoetermeer niet uitdagend genoeg vinden, maar ze vormen geen mainstream.

Wat we vooral waardevol aan het onderzoek vinden, is dat het mooi in beeld brengt welke afwegingen jong volwassenen maken om hier te blijven wonen. Men weet goed dat Zoetermeer niet de sfeer van de oude steden heeft. Toch weegt dat voor de meesten niet op tegen de voordelen die Zoetermeer biedt: de groene veilige woonwijken, het uitgebreide winkelaanbod, het hoogwaardige openbaar vervoerssysteem en de keur aan sport- en onderwijsvoorzieningen. En dat alles op een centrale goed bereikbare plek in de Randstad!

Wat wij ook van belang vinden, is dat er nu meer inzicht is in de verscheidenheid aan leefwerelden van jong volwassenen. Er is een grote groep geboren en getogen Zoetermeerders die zich als Randstedeling opstelt, die de hele Randstad als zijn leefdomein beschouwt, maar aan de andere kant is er ook een grote groep die Zoetermeer niet perse uithoeft, die hier eigenlijk alles van zijn gading vindt. En zo is er ook nog een groep die daar tussenin zit. We kunnen nog beter inspelen op deze verschillen.

Het onderzoek inspireert ons! Want het laat zien dat Zoetermeerders die hier opgroeien veelzijdige sociale netwerken opbouwen. Onderdeel zijn van een netwerk is ontzettend belangrijk voor de ontwikkeling van kinderen. Bovendien maken ze daarmee onze samenleving hechter en trotser. Jong volwassenen beschouwen Zoetermeer als 'hun' stad. En dat gevoel ontstaat al in hun jeugd jaren; in het juni nummer van het opvoedblad J/M wordt gesteld dat Zoetermeer 'een wereldstad voor pubers' is; Zoetermeer komt in de categorie steden boven de 75.000 inwoners als beste uit de bus om je kind te laten opgroeien. Wat een eer voor een wethouder Jeugd en vooral een prestatie van onze jongeren die Zoetermeer identiteit geven. We moeten ons wel blijven beseffen dat deze verworvenheden niet vanzelfsprekend zijn. Als lokale overheid moeten we er voortdurend alert op zijn dat ons *human capital* zich kan ontplooiën. De visie daarop is beschreven in de nota Oog voor de jeugd, waar we binnenkort met de raad over zullen spreken.

Dank aan het onderzoeksteam van de Universiteit van Amsterdam, dank aan onze eigen mensen van Onderzoek en Statistiek die het voorwerk hebben gedaan, dank aan de Begeleidingscommissie en dank aan het INTI dat dit onderzoek mede heeft mogelijk gemaakt en vooral dank aan alle Zoetermeerders die aan het onderzoek hebben meegedaan.

Mariëtte van Leeuwen
Wethouder voor Jeugd in Zoetermeer

Inleiding

1.1 Een nieuwe generatie Zoetermeeders

De Stadsvisie 2030 van Zoetermeer benoemt negen opgaven voor de toekomst. Belangrijk daarin is: jongeren meer perspectief bieden. Deze opgave hangt samen met de toekomstige bevolkingsopbouw, die steeds meer op die van een doorsnee stad zal gaan lijken. Het aandeel ouderen zal groeien, terwijl het percentage jongeren juist zal afnemen. Dat laatste wordt niet gezien als louter het gevolg van demografische factoren. Er is een vermoeden dat delen van de jongere bevolking de stad verlaten, omdat zij er te weinig van hun gading vinden op het gebied van onderwijs, vertier, cultuur, ontmoetingsplekken en woonruimte.

Een van de drie waarden die de opgaven van de Stadsvisie sturen is het bieden van maatschappelijk perspectief. Het beleid is gericht op het ondersteunen van de ambities van oud en jong om vooruit te komen en hun maatschappelijke positie te verbeteren. De stad schiet er echter niet mee op als de meest ambitieuze inwoners verdwijnen en hun succesvolle loopbaan elders voortzetten. Zoetermeer wil - met andere woorden - een 'emancipatiemachine' zijn, maar om dat te zijn moet ze ook de succesvolle inwoners aan zich kunnen binden.

Een belangrijke vraag die volgt uit deze beleidsambities is wat mensen bindt aan de stad. Waardoor blijven ze en wat doet ze vertrekken? Deze vraag is vooral interessant voor mensen die in de stad zijn gebleven of die - na de stad voor studie of om andere redenen te hebben verlaten - weer zijn teruggekeerd. Deze groep 'geboren en getogen' nieuwe-stadsbewoners staat centraal in dit boek. In oudere steden zijn ze meestal ruim vertegenwoordigd, maar in nieuwe steden vormen ze nog een pril verschijnsel: bewoners van wie de levensloop voor een belangrijk deel samenvalt met de nog jonge geschiedenis van de stad. Ze bleven of kwamen terug. Dat maakt hun binding en waardering voor de stad anders dan van veel nieuwkomers. De omgeving is hen vertrouwd. Ze hebben die zien groeien. Hun waardering strekt zich uit tot hun eigen kindertijd. Hun sociale netwerken zijn voor een belangrijk deel in de stad ontstaan. Naast die overeenkomsten vertonen ze grote verschillen. Beide komen hierna uitvoerig aan de orde. Het perspectief van deze eerste generatie nieuwe-stadsbewoners werpt een nieuw licht op de kwaliteiten van de nieuwe stad Zoetermeer en de vraag waarom mensen blijven of vertrekken.

Een nieuwe generatie Zoetermeeders: probleemstelling

Naast de aanhoudende stroom nieuwkomers heeft zich inmiddels een nieuwe generatie geboren en getogen Zoetermeeders zelfstandig in de stad gevestigd. Hun aandeel in de totale bevolking is nog bescheiden, maar ze vormen een uniek sociologisch fenomeen. Voor het eerst zijn we in staat om een generatie volwassen bewoners te identificeren wier levensverhaal geheel en al verbonden is met de ontwikkeling van de nieuwe stad.

Wie zijn het? Hoe kijken ze aan tegen de stad? Welke netwerken bestaan er onder deze groep? Zijn ze gehecht aan de stad waar ze zijn opgegroeid? Wat is de betekenis van deze groep voor het sociale kapitaal van de stad? Hoe denken ze over de toekomst en de verdere groei van de stad?

Die vragen worden in dit boek beantwoord, gebaseerd op een uitvoerig onderzoek naar de groep inwoners die in Zoetermeer na de aanwijzing tot groeikern geboren en getogen zijn en zich zelfstandig in de stad hebben gevestigd. Zij hebben vaak zelf al weer kinderen, die op hun beurt in de nieuwe stad opgroeien. Het doel van het onderzoek is om meer inzicht te krijgen in de betekenis van deze groep inwoners voor de verdere ontwikkeling van de stad in sociaal, economisch en cultureel opzicht.

De probleemstelling van het onderzoek luidt:

- Wat is de omvang, de demografische samenstelling en het sociaal-economische profiel van de groep geboren en getogen inwoners en wat bindt hen aan de nieuwe stad?

Uit deze centrale vraagstelling komen de volgende subvragen voort:

- Wat is de omvang en de demografische samenstelling van de groep?
- Wat is het sociaal-economische profiel van deze groep?
- Hoe zien de netwerken eruit die deze groep onderling en met anderen verbindt?
- Welke binding hebben zij met Zoetermeer?
- Welke factoren bepalen die binding: opgroeien in de nieuwe stad, vriendschappen en andere netwerken die zij daarbij hebben opgebouwd, werk of ondernemerschap, verenigingsleven etc.?
- Hoe beoordelen zij de kwaliteiten van Zoetermeer?
- Hoe zien zij de toekomst van Zoetermeer in relatie met hun eigen toekomst?

De onderzoeksgroep is als volgt afgebakend. Het gaat in de eerste plaats om zelfstandig gevestigde inwoners van Zoetermeer, van wie de ouders zich in de nieuwe stad gevestigd hebben na de aanwijzing tot groeikern en die zelf in de stad geboren zijn of op het moment van vestiging nog geen vier jaar oud waren. Ter vergelijking zijn ook een aantal inwoners meegenomen, die in Zoetermeer geboren en getogen zijn, maar van wie de ouders al in het oude dorp Zoetermeer woonden.

De beantwoording van de verschillende subvragen vraagt om verschillende methoden van onderzoek. De omvang en de demografische samenstelling van de groep is vastgesteld met behulp van statische gegevens op basis van de bevolkingsadministratie. De overige vragen zijn op drie, elkaar aanvullende manieren beantwoord: (a) een enquête, (b) diepte interviews en (c) focusgroepgesprekken.

Opzet van het boek

Op basis van dit onderzoek wordt in de volgende hoofdstukken een veelkleurig groepsportret getekend van de inwoners van wie het eigen levensverhaal nauw verbonden is met het verhaal van de nieuwe stad Zoetermeer. In hoofdstuk 2 schetsen we om te beginnen het sociale profiel van de geboren en getogen Zoetermeesters. Wie zijn de mensen die zijn opgegroeid in Zoetermeer en er nu nog of weer

wonen? Wat voor opleidingen en banen hebben ze gehad en wat is hun sociale positie? Hoe ziet hun huishouden eruit en wat voor levensstijl hebben ze? Daarna gaan we in op de manier waarop deze groep Zoetermeeders hun dagelijks leven organiseert en wat Zoetermeer daarin betekent. Hoe organiseren de getogen Zoetermeeders hun leven in en buiten hun woonplaats? Is Zoetermeer voor hen een stad waar voldoende te doen is? Wonen ze slechts in Zoetermeer of werken en ontspannen zij er ook? Gebruiken ze de hele stad of alleen hun directe woonomgeving? Vervolgens bespreken we de redenen om te blijven, of terug te keren naar Zoetermeer. In hoofdstuk 3 komt de waardering voor Zoetermeer aan bod: de pull factoren. De getogen Zoetermeeders vertellen een zeer positief verhaal over Zoetermeer. Vooral het wonen, het groen en de voorzieningen worden in Zoetermeer gewaardeerd. Wat niet wil zeggen dat onze onderzoeksgroep, die de stad heeft zien groeien, niet ook nog steeds een aantal zaken mist. Opgroeien in een New Town betekent dat je veel mensen leert kennen die net als jij in een nieuwe stad opgroeien. Je leert ze kennen op school, op verenigingen, tijdens bijbaantjes en in het (toen nog beperkte) uitgaansleven van Zoetermeer. Het is kenmerkend voor de groep getogen Zoetermeeders dat ze vaak een zeer groot sociaal netwerk in de stad hebben zowel actief als passief. De aard en betekenis van die netwerken is verschillend. We gaan ook in op de identificatie van bewoners met Zoetermeer. Identificatie met een stad is niet hetzelfde als de identiteit ervan. Waar de identiteit van de stad veelal is gebaseerd op tastbare kenmerken, spelen bij het identificeren met een stad ontastbare zaken een grote rol. Wanneer men zich met een plek identificeert, in dit geval de woonplaats, dan gaat het vaak om een mentale of emotionele binding. Op basis van hun functionele, sociale en emotionele oriëntaties schetsen we een beeld van vier groepen geboren en getogen Zoetermeeders: buurters, socialen, routiniers en randstadstedelingen. Die verschillende oriëntaties leiden ook tot verschillen in de binding met de stad en de afweging blijven of vertrekken.

Naast pull-factoren zijn er natuurlijk ook redenen om eventueel te vertrekken. In hoofdstuk 4 beschrijven we de veranderingen in en buiten Zoetermeer die als push-factoren naar voren komen. We behandelen hier de waardering van Zoetermeer op wijkniveau. De Zoetermeerse wijken hebben ieder een eigen karakter met een eigen structuur, kenmerkende bouw en voorzieningen (winkelcentrum, station, zorgcentrum en groen). Doordat ze eerst met hun ouders en later zelf vaak zijn verhuisd, kennen onze respondenten de meeste wijken heel goed. Ook omdat ze er nog vrienden en kennissen hebben wonen of er regelmatig terugkomen bij de vertrouwde winkels. Die wijken veranderen, ruimtelijk en sociaal, onder meer ook door de instroom van nieuwe bewoners. We gaan in op meningen van de getogen Zoetermeeders over mensen die zij als 'anders' bestempelen. De sociale veranderingen, zoals die worden ervaren of soms verwacht, vormen push-factor één. Een andere push-factor vinden we in de veranderingen die plaatsvinden in de omgeving van Zoetermeer. De status van de nieuwe stad staat (opnieuw) onder druk. Niet alleen in Zoetermeer is de verstedelijking doorgegaan, dat geldt ook voor de

omgeving. De oude steden en de nieuwe Vinexlocaties strijden om de nieuwe (netwerk)stedelingen. Ook dorpen en het landelijk gebied trekken andere bewoners. Nieuwe steden als Zoetermeer lijken tussen wal en schip te geraken, tussen de wens van meer stedelijkheid en het verlangen naar meer landelijkheid. De reputatie van slaapstad was misschien niet opwindend, maar stond wel voor een aantrekkelijk, zorgenvrij woonmilieu. Die reputatie staat onder druk. Dat is push-factor twee.

In het laatste hoofdstuk verbinden we de verschillende uitkomsten met elkaar. Hoe kan Zoetermeer er voor zorgen dat jongere generaties zich ook zullen binden aan Zoetermeer?

1.2 Het onderzoek

De onderzoeksvragen nodigen uit tot het combineren van verschillende methoden van onderzoek. Daarbij zijn deelonderzoeken te onderscheiden, die door het International New Town Institute (INTI)/Han Lammers Leerstoel in samenwerking met de afdeling onderzoek en statistiek van de gemeente Zoetermeer zijn uitgevoerd. Ten eerste is de omvang en de demografische samenstelling van de groep vastgesteld met behulp van statische gegevens op basis van de bevolkingsadministratie. De gegevens zijn verkregen van de afdeling Onderzoek en Statistiek van de gemeente Zoetermeer (Tabel 1).

Tabel 1: Blijvers en terugkeerders (populatiegegevens)

	Geboren	0 t/m 5 jaar	6 t/m 16 jaar	
Blijvers	2,046	2,600	2,137	6,783
Terugkeerders	556	871	862	2,289
	2,602	3,471	2,999	9,072

Ten tweede is een enquête uitgezet onder de gehele doelgroep.

Een vragenlijst is gebruikt die eerder is beproefd bij een soortgelijk onderzoek in Almere¹. Deze vragenlijst is aangepast aan Zoetermeer. Het gaat om een online enquête. Bewoners kregen een brief thuis. In totaal hebben 520 mensen meegedaan aan de enquête.

Ten derde is kwalitatief onderzoeksmateriaal verzameld. Het bestaat uit dertig diepgaande interviews en acht groepsgesprekken. Deze methode is beproefd in onderzoeken in zowel oudere stadswijken als nieuwe buitenwijken. De uitkomsten van het kwalitatieve deel zijn niet louter bedoeld als illustratie bij resultaten van de enquête. De methode vormt een belangrijke aanvulling op een onderzoek met een vaste vragenlijst. Met een enquête alleen is het moeilijk om een beeld te schetsen van de richting die Zoetermeer opgaat als nieuwe stad. In een open gesprek komen de ervaringen van de bewoners beter tot hun recht, zowel hun blijdschap als hun teleurstelling. Terwijl in het kwantitatieve deel (de enquête) waarderingen en beoordelingen naar voren komen, geeft het kwalitatieve deel informatie over de overwegingen en afwegingen die daarbij een rol spelen. Voor het voeren van beleid is het inzicht in de overwegingen van mensen om

te blijven of te vertrekken en de afwegingen die ze daarbij maken van evenveel (of misschien wel meer) belang als de percentages blijvers en vertrekkers.

Thema's van onderzoek

De vraagstelling van het onderzoek is breed. In het licht van het stereotype beeld van de nieuwe stad vragen wij ons af welke veranderingen in Zoetermeer gaande zijn. Wordt Zoetermeer stedelijker, zoals sommigen zeggen, en zo ja, op welke manier? De sociale en culturele veranderingen die zich momenteel voltrekken, kunnen immers gezien worden als verstedelijking: de bevolking wordt heterogener, de omgangsvormen hier en daar anoniemer, contacten vluchtiger, het voorzieningenapparaat diverser en gefragmenteerder, meer gericht op specifieke groepen. Aspecten die in gesprekken met bewoners terugkomen zijn onder andere de mate waarin men zich in Zoetermeer thuis voelt, hoe men de contacten tussen burens en andere bewoners waardeert, op welk schaalniveau men zich oriënteert. Interviews en groeps gesprekken geven een blik op het leven van de persoon die aan het woord is, maar het is van belang om uit te zoomen vanuit de individuele ervaringen van bewoners naar het geheel van Zoetermeer. Veel vragen die we stellen zijn bedoeld om de individuele bewoners in een ruimere context te plaatsen. We vragen naar het sociale traject van opleidingen en banen dat ze volgden, de organisatie van het dagelijks leven, de omgang met burens en de veranderingen in de straat, de wijk en de stad. De thema's die in de gesprekken met de bewoners aan de orde komen, zijn van origine gebaseerd op onderzoeken en theorieën van sociologen als Bourdieu, Herlyn, Hägerstrand en Giddens.²

De thema's zijn:

- *Woongeschiedenis.* Hoe komen mensen terecht in Zoetermeer en in specifieke buurten? Dat zegt ook iets over de manier waarop men naar de stad kijkt.³
- *Sociaal traject.* De woongeschiedenis hangt nauw samen met het traject van opleidingen en banen. Waar hebben mensen gestudeerd, welke opleidingen hebben ze gevolgd, waar vinden ze hun werk, in welke sector en hebben zij op die manier binding met Zoetermeer, met de regio en met de oude steden in de omgeving, met name met Den Haag?⁴
- *Dagelijks leven.* Hoe ziet een gemiddelde weekdag en een hele week er uit? Wat doen mensen in hun dagelijkse bezigheden in de buurt en wat er buiten? Waar komen ze? Zijn er op dit punt verschillen in levenswijze of leefstijl tussen bewoners? De organisatie van het dagelijks leven is niet louter functioneel. Wanneer en waar men boodschappen doet of uitgaat, vertelt ook iets over een manier van leven, de betekenis die men daarin geeft aan activiteiten en bepaalde plekken, de mensen met wie men zich vereenzelvt of van wie men zich juist wil onderscheiden.
- *Burens en de straat.* Weet men ongeveer wie er in de straat of in het trappenhuis wonen? Waar de burens vandaan komen, wat voor beroep ze hebben, hoeveel mensen er in het huishouden wonen?

² Zie literatuurlijst

³ Herlyn, U. (1982)

⁴ Bourdieu, P. (1984).

Giddens, A. (1984)

En wie ziet men in de straat, wat voor mensen komt men tegen, wat voor contact is er tussen bewoners? Op deze manier kan een beeld worden verkregen van de sociale situatie in de straat, dat verder gaat dan de respondent alleen: de ogen en oren van de respondent zijn een waardevolle bron. Zo krijgen we ook een antwoord op de vraag, in hoeverre de straat of de buurt nog wel de vertrouwde omgeving is (zoals vaak wordt gezegd) of juist door veel oude en nieuwe bewoners als onvoorspelbaar wordt ervaren.

Deze werkwijze biedt een overzicht van de situatie, een uitzichtpunt van waaruit de veranderingen in Zoetermeer kunnen worden beoordeeld. De centrale aandachtspunten zijn vertaald in een checklist voor de interviews. In het interview worden de thema's niet een voor een nagelopen zoals bij een enquête, maar laten we mensen zoveel mogelijk zelf vertellen. De interviews zijn digitaal opgenomen, vervolgens uitgeschreven en grondig geanalyseerd op basis van trefwoorden.

De focusgroep-gesprekken

Groepsgesprekken geven niet alleen inzicht in persoonlijke overwegingen, maar vooral in de verschillen in de beoordelingen en afwegingen tussen de deelnemers. Door de discussie zijn de deelnemers ook gedwongen scherper te formuleren of juist te nuanceren. Voor een goed lopend groepsgesprek is het nodig dat er een sfeer is waarin men zich niet geremd voelt om te spreken. Met motiverende werkvormen is het gesprek tussen de deelnemers gestimuleerd. We werken met een kaart van Zoetermeer waar de deelnemers stickers met symbolen op mogen plakken. Daardoor ontstaat een 'focus' op plekken en omstandigheden, en blijft het gesprek niet hangen in algemene standpunten. De stickers met symbolen verwijzen onder meer naar werk, boodschappen, sport, hobby's en onderwijs. Daarnaast vragen we de deelnemers stickers te plakken die de beleving van plekken symboliseren. Een fotocamera staat voor mooie plekken, een poppetje op een bankje voor plekken waar men van rust kan genieten, boos kijkende poppetjes voor overlast van mensen en een spin voor enge plekken. Van te voren krijgen de deelnemers uitleg over de verschillende stickers, zodat men ongeveer hetzelfde in gedachte heeft bij het opplakken van de symbolen op de kaart. Het gaat echter om de uitleg van de deelnemers bij hun opgeplakte symbolen en om het gesprek over Zoetermeer dat op deze wijze op gang komt.

Selectie

In het kader van het onderzoek ontvingen de bewoners van de 120 adressen een brief waarin hen is gevraagd of zij mee wilden werken aan een interview. De definitie van de doelgroep en de aanvraag van het bronbestand van deze zogenaamde 'eerste generatie echte Zoetermeerders' is gebeurd in overleg met de afdeling Onderzoek en Statistiek.

De deelnemers aan de groepsgesprekken zijn geselecteerd via de sneeuwbalmethode— via tussenpersonen. Uitgangspunt was dat zij

relatief betrokken zijn bij Zoetermeer, maar geen vast deelnemer aan overleggroepen of de semiprofessionele participatie- en inspraakcircuits. Door de methode van werving kan een zekere selectie optreden, bijvoorbeeld een oververtegenwoordiging van sporters van een bepaalde vereniging, of kerkelijk betrokkenen. Waar nodig en relevant is dat vermeld. Om te voorkomen dat respondenten te herkenbaar zijn in dit verslag zijn de citaten geanonimiseerd. Wanneer bijvoorbeeld een bijzondere plaats van herkomst, een aparte hobby of andere identificeerbare kenmerken ter sprake komen zijn deze enigszins omgevormd.

2. Profiel van de getogen Zoetermeerder

Wie zijn de mensen die zijn opgegroeid in Zoetermeer en er zijn blijven wonen? Wat voor opleidingen en banen hebben ze gehad en hoe kunnen we hun sociale positie duiden? Hoe ziet hun huishouden eruit? Hoe organiseren zij hun dagelijks leven? In dit hoofdstuk gaan we in op het sociaal-demografische en sociaal-economische profiel van deze groep Zoetermeeders, zodat we hun relatie tot Zoetermeer in een bredere context kunnen plaatsen.

2.1 Herkomst en woongeschiedenis

Leeftijd bij vestiging

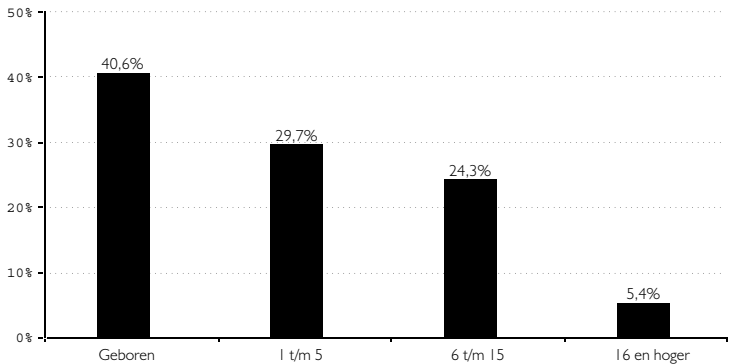
Bij het definiëren van de groep getogen Zoetermeeders is, zoals de aanduiding al impliceert, ruimte gehouden voor mensen die in Zoetermeer zijn opgegroeid zonder dat ze er geboren zijn. De reden daarvoor is dat personen die in hun schooltijd nog in een plaats komen wonen, daar toch veel meemaken als kind of jongere. De leeftijdsgroepen zijn in de populatie als volgt verdeeld (Tabel 2).

Tabel 2: Leeftijd bij komst naar Zoetermeer (bevolking)⁵

0 (geboren)	0 t/m 5 jaar	6 t/m 16 jaar	Totaal
2604 (28,7%)	3472 (38,7%)	3003 (33,1%)	9079 (100%)

Binnen de respons op de enquête geeft de verdeling een iets ander beeld. Er is een iets hogere respons van personen met een langere geschiedenis in Zoetermeer (Figuur 1).

Figuur 1: Leeftijd bij vestiging (enquête)

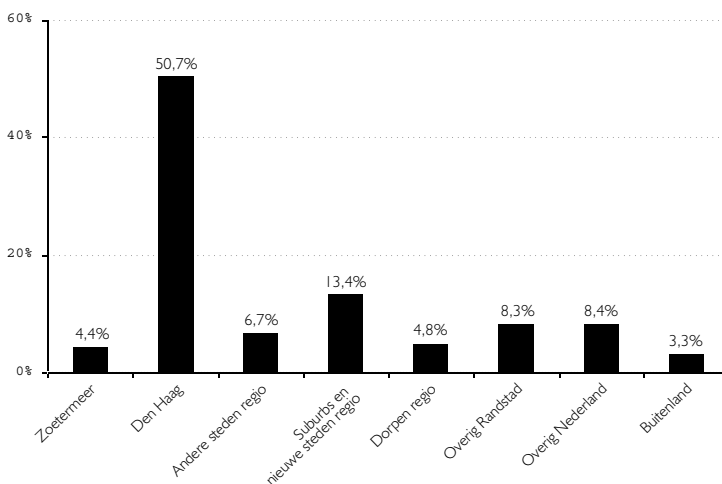
⁵ Het verschil tussen het totaal 9079 in tabel 2 en het totaal 9072 in tabel 1 wordt veroorzaakt door het feit dat van 7 personen het aantal jaren afwezigheid onbekend is.

De leeftijd bij komst naar Zoetermeer heeft weinig invloed op andere variabelen. De waardering voor Zoetermeer van geboren Zoetermeeders is niet hoger of lager dan van de Zoetermeeders die zich later in hun jeugd hebben gevestigd in Zoetermeer.

Plaats van herkomst van de ouders

Wanneer wordt gekeken naar de plaats van herkomst van de respondenten komt Zoetermeer nadrukkelijk als onderdeel van de regio Haaglanden naar voren. De plaats van herkomst van de ouders is voor de helft Den Haag. In Figuur 2 is de moeder als uitgangspunt genomen; de plaats van herkomst van de vader geeft een vergelijkbaar beeld.

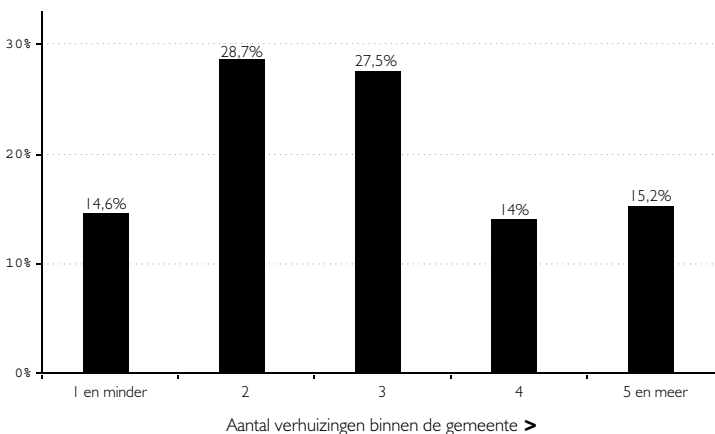
Figuur 2: Plaats van herkomst moeder

Doorverhuizen

In de enquête zijn vragen opgenomen waarmee bepaald kan worden hoe vaak een respondent binnen Zoetermeer is verhuisd. De meeste respondenten zijn twee à drie keer verhuisd binnen Zoetermeer (Figuur 3).

Figuur 3: Doorverhuizen binnen Zoetermeer

Vaak verhuizen leidt echter niet tot minder betrokkenheid of trots als het gaat om Zoetermeer. Dat blijkt uit de antwoorden op de stelling: ik voel me een Zoetermeerder (Tabel 3). Het percentage 'zeer mee eens' neemt ten opzichte van 'mee eens' toe naarmate men vaker doorverhuist.

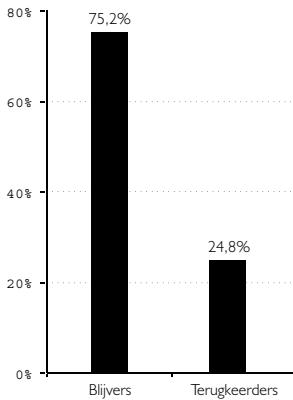
Tabel 3: Stelling "Ik voel me een Zoetermeerder" per aantal doorverhuizingen

	1 en minder	2	3	4	5 en meer	Totaal
geheel oneens	2,6%	2,0%	2,1%	1,4%	1,3%	1,9%
oneens	11,8%	14,1%	14,0%	20,5%	16,5%	15,0%
eens	55,3%	48,3%	48,3%	43,8%	34,2%	46,5%
geheel eens	22,4%	28,2%	34,3%	31,5%	45,6%	32,1%
weet niet/geen mening	7,9%	7,4%	1,4%	2,7%	2,5%	4,4%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Terugkeerders

Speciaal is gelet op terugkeerders: mensen die in Zoetermeer zijn opgegroeid, naar elders zijn verhuisd en vervolgens weer zijn teruggekeerd. Hierover zijn door de afdeling Onderzoek en Statistiek gegevens beschikbaar gesteld (Tabel 4). Het aandeel in de respons is zeer vergelijkbaar met deze gegevens: ongeveer 25 procent (Figuur 4). Ook bij de open interviews hebben we vooral veel mensen gesproken die altijd in Zoetermeer zijn gebleven. Een derde van de geïnterviewden heeft ooit in hun volwassen leven buiten Zoetermeer gewoond.

Figuur 4: Blijvers en terugkeerders: respons

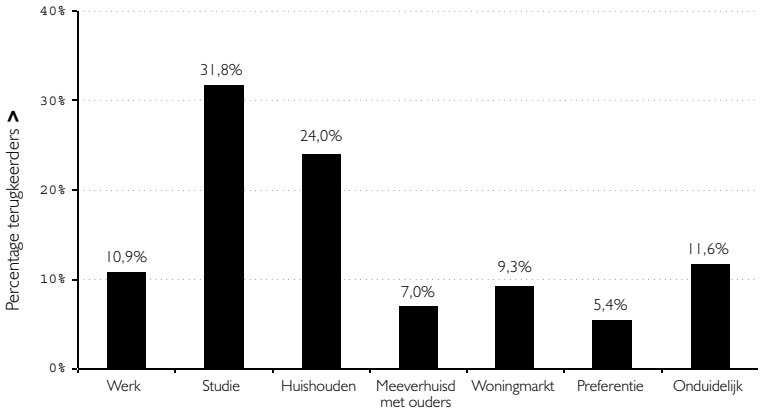

Tabel 4: Blijvers en terugkeerders per leeftijdscategorie bij vestiging (bevolking)

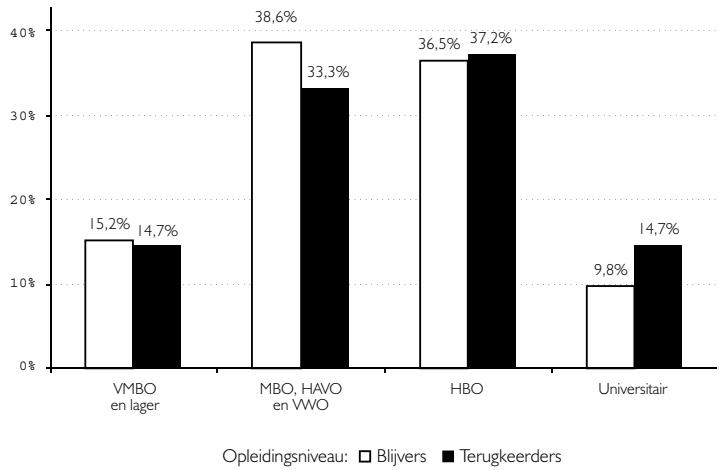
	Leeftijd bij vestiging in Zoetermeer			Totalen
	0 (geboren)	0 t/m 5 jaar	6 t/m 16 jaar	
Blijvers	2046 (78.6%)	2600 (74.9%)	2137 (71.3%)	6785 (74.8%)
Terugkeerders	556 (21.4%)	871 (25.1%)	862 (28.7%)	2289 (25.2%)
	2602	3471	2999	9072

Bij de terugkeerders is gevraagd naar de reden voor het vertrek. De reden dus waarom men destijds Zoetermeer verliet, en niet de reden voor het terugkeren naar Zoetermeer. In de meeste gevallen wordt studie als motief aangevoerd, gevolgd door veranderingen in het huishouden (Figuur 5).

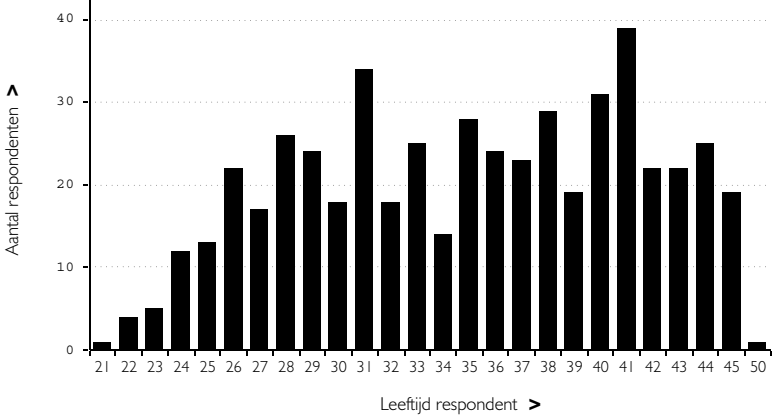
Figuur 5: Reden voor vertrek terugkeerders

Figuur 6: Opleidingsniveau blijvers en terugkeerders

Figuur 7: Leeftijd respondent

We hadden vooraf het vermoeden dat de terugkeerders hoger opgeleid zouden zijn dan de blijvers, gezien de verwachting dat een groot deel van hen Zoetermeer verliet vanwege de studie. Hoewel 31,8 procent van de terugkeerders aangeeft voor studie te zijn verhuisd uit Zoetermeer, blijkt het opleidingsniveau niet veel te verschillen tussen terugkeerders en blijvers (Figuur 6).

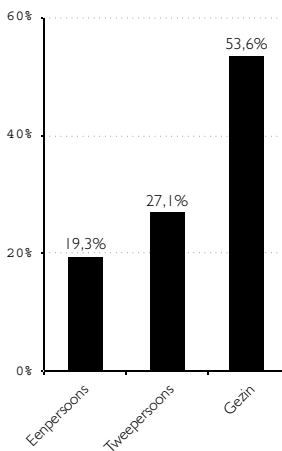
Leeftijd en huishouden

De leeftijd is mooi gelijkmatig verdeeld over de respons (Figuur 7). Wat opvalt, is dat het aantal respondenten jonger dan 25 jaar wat tegenvalt gezien de toegankelijkheid van de enquête via internet – mogelijk komt dat omdat deze groep voor een deel nog niet zelfstandig woont.

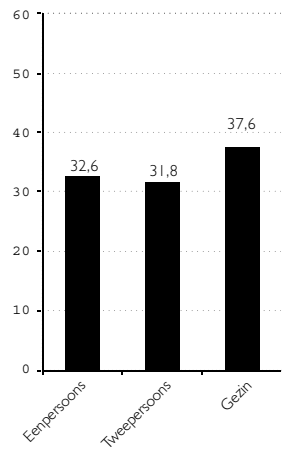
Over de samenstelling van het huishouden zijn ook vragen gesteld in de enquête (Figuur 8). De steekproef bestaat voor de helft uit gezinnen (stel met kinderen). Er is iets minder dan 20% alleenstaanden. Leeftijd heeft weinig invloed op de waardering van Zoetermeer, zoals zal blijken in hoofdstuk 4.

De gemiddelde leeftijd van alleenstaanden en kinderloze stellen is aanzienlijk jonger dan van degenen met kinderen (Figuur 9).

Figuur 8: Type huishouden⁶

Figuur 9: Gemiddelde leeftijd van de respondent per type huishouden

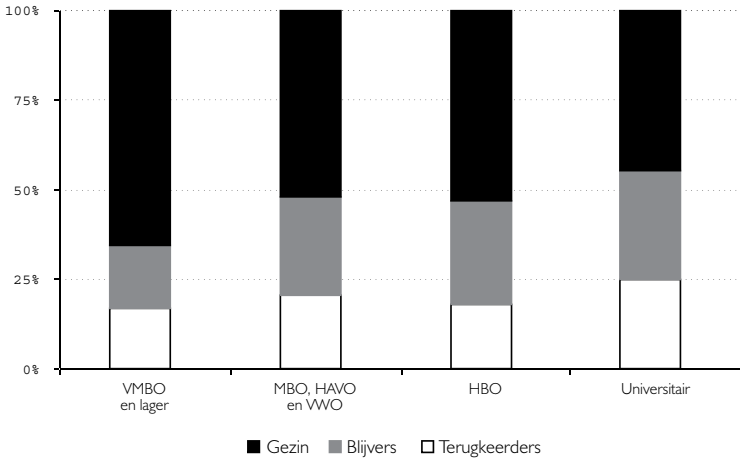
⁶ Huishoudens met kinderen behoren tot de categorie gezin. Eenoudergezinnen zijn opgeteld bij gezin. Een- en tweepersoons slaat op het aantal volwassen personen in het huishouden.

Als het opleidingsniveau per huishouden wordt bekeken (Figuur 10) kan worden opgemerkt dat degenen met VMBO en lager vaker in een huishouden met kinderen wonen. Omgekeerd heeft meer dan de helft van de universitair opgeleiden geen kinderen. Dit maakt mogelijk uit voor verschillen in waardering tussen hoger opgeleiden en lager opgeleiden.

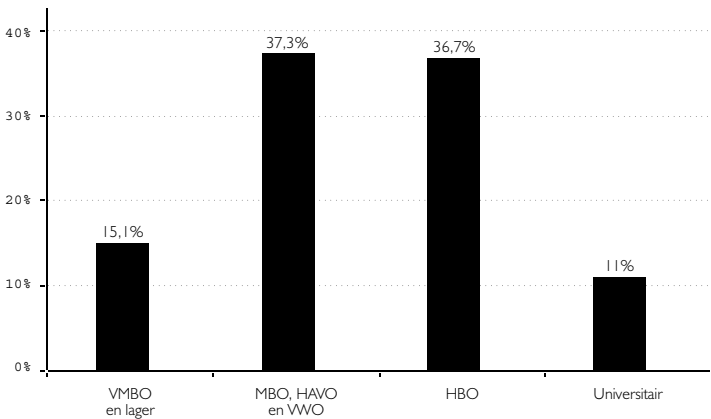
Sociale positie

In het voorgaande is op verschillende plekken het opleidingsniveau ter sprake gekomen. Het opleidingsniveau van de respondenten van de enquête laat een gelijkmatige spreiding zien (Figuur 11).

Figuur 10: Opleidingsniveau per type huishouden

Figuur 11: Opleidingsniveau (enquête)

In het vervolg komen verschillende details ter sprake uit de enquête die te maken hebben met het opleidingsniveau. Ter vergelijking belichten we hier de sociale positie en het opleidingsniveau van de deelnemers aan de interviews en de groepsgesprekken.

De meeste geïnterviewden hebben een MBO of HBO-opleiding gevolgd. In de steekproef van de enquête en in de interviews heeft ongeveer een derde een HBO diploma en een derde MBO. Bij de open interviews hebben slechts twee mensen een universitaire opleiding. Slechts vijf respondenten zijn lager geschoold.

We zijn mensen met hoogopgeleide ouders tegengekomen, die zelf gemiddeld geschoold zijn (MBO). Dat ging om twee mannen die een agrarische opleiding zijn gaan doen en nu een eigen hoveniersbedrijf hebben. De meeste respondenten hebben echter een opleiding en baan op hetzelfde of een hoger niveau dan hun ouders. De zoon van ongeschoolde Surinaamse landarbeiders, die zelf een mavo-diploma heeft, is de grootste intergenerationale stijger. Zijn schoolgaande zoon stijgt nog een stapje hoger op de onderwijsladder en gaat na zijn middelbare schoolexamen naar het HBO.

We hebben veel mensen gesproken die in Zoetermeer werken: in het onderwijs, bij de gemeente, in het midden- en kleinbedrijf, bij ICT

bedrijven. Daarnaast spraken we enkele in Zoetermeer gevestigde zelfstandig ondernemers met bijvoorbeeld een hoveniersbedrijf, IT-bedrijf, agrarisch adviesbureau of werkzaam als freelance accountant. Tweederde (19 van de dertig) van de respondenten werkt in Zoetermeer. De rest werkt verspreid over de regio, hoofdzakelijk in Den Haag (4), maar er zijn er ook die naar Amsterdam of Schiphol forensen en voor wie dat geen aanleiding is om dichterbij het werk te gaan wonen. Deze mensen prijzen juist de centrale ligging in de Randstad en de goede verbindingen. Veel van de respondenten hebben een sterke binding met Zoetermeer doordat ze er zowel wonen als werken.

Een groot deel van de respondenten heeft een goed betaalde baan en ambities om daarin nog een en ander te verbeteren, maar er zijn ook mensen die hun baan, of kansen op verbetering graag opgeven voor meer tijd en aandacht voor het gezin. Deze vrouw met twee kinderen en een derde op komst behoudt liever een baan in Zoetermeer dan dat ze een hogere functie in een andere plaats krijgt.

A: Ik werk als assistent-hoofdcaissière, dat wil zeggen dat ik functioneer als de hoofdcaissière op het moment dat diegene er niet is, dus ik mis die laatste eindverantwoordelijkheid, maar ze willen heel graag dat ik dat wel ga oppakken. Zolang ik zelf beding dat ik dat nog niet wil, blijf ik waarschijnlijk wel binnen Zoetermeer werken. Maar bij de [supermarktketen] verplaatsen ze hun mensen erg graag.

V: Dus u houdt het zelf nog een beetje tegen omdat u op die locatie wilt blijven?

A: Juist. En ze proppen er graag een 40 uur contract aan. En ik vind, ik ben toch ook moeder en niet alleen een werkende vrouw. Ik wil ook nog een beetje thuis kunnen zijn.

Er zijn uiteraard ook respondenten die hun werkmogelijkheden minder van de plek of het gezinsleven laten hangen. Een ICT-er bij de gemeente Den Haag wil bijvoorbeeld een eigen coachingbedrijf beginnen. Een MBO geschoolde vastgoedhandelaar wil een opleiding Management Economie en Recht gaan doen en internationaler gaan werken. Een vrouw met een eigen boekhoudbureau studeert daarnaast HBO accountancy.

De meeste gezinsinkomens van de mensen uit de kwalitatieve interviews liggen boven modaal, tussen de 1850 en 3050 netto per maand. Dat zijn vooral mensen met een MBO-opleiding, maar ook leraren met een HBO-opleiding. In deze categorie vallen ook alleenstaanden met een HBO-opleiding. In de inkomenscategorie boven de 3050 vinden we zowel mensen met een HBO-opleiding als met een MBO-opleiding. Dit zijn allemaal tweeverdieners.

We kunnen concluderen dat we vooral mensen uit de lagere en middelste regionen van de middenklasse hebben gesproken. Onder onze respondenten vinden we geen uitschieters met uitzonderlijk hoge welvaart, maar ook geen mensen op bijstandsniveau.

We hebben bovendien meer mensen met een koopwoning gesproken dan met een huurwoning. Slechts vier van de dertig mensen die we hebben geïnterviewd woont in een huurwoning. De rest heeft allemaal

een huis gekocht, variërend van een eenvoudige maisonnette tot ruime twee-onder-een-kapwoningen. De meeste respondenten, achttien van de dertig, wonen in een eengezinswoning.

2.2 Het dagelijks leven

Hoe organiseren de getogen Zoetermeeders hun leven in en buiten hun woonplaats? Daarbij gaat het in eerste instantie om de ruimtelijke oriëntaties. Wat doen ze waar? Hoe goed kennen ze de stad? Wonen ze alleen in Zoetermeer of werken en ontspannen zij er ook? Hoe groot of klein is hun alledaagse leefwereld? Gebruiken ze de hele stad of alleen hun directe woonomgeving? Deze kwesties bekijken we in deze paragraaf. Dan doen we vooral aan de hand van de groeps gesprekken. In de volgende hoofdstukken gaan we dieper in op beoordeling en waardering van verschillende plekken in Zoetermeer en de rol die deze spelen in de afwegingen die mensen maken, bijvoorbeeld bij de vraag: blijven, terugkomen of vertrekken? Tijdens de groeps gesprekken, waarin de bezigheden van de respondenten met stickers werden weergegeven op een plattegrond van Zoetermeer, was goed te zien dat het leven zich hoofdzakelijk in de woonplaats afspeelt.

Het beeld dat uit de groeps gesprekken naar voren komt is heel 'alledaags' en herkenbaar. Toch weerspreken al die plakkers op de kaart van Zoetermeer het imago van een saaie suburb waar mensen elders en in hun vrije tijd vooral thuis zijn. Wat opvalt bij de door ons gesproken getogen Zoetermeeders is, dat zij een groot deel van de stad kennen en gebruiken. Hun activiteiten beperken zich niet tot hun buurt en het centrum, maar zijn verspreid over verschillende wijken. Ze wonen niet alleen in Zoetermeer, maar werken er vaak ook, de kinderen gaan er naar school, men zit bij verenigingen, winkelt in Zoetermeer en ontspant er. Daarnaast zijn de steden in de regio een goede aanvulling op het aanbod van Zoetermeer op het gebied van winkels, horeca en cultuuraanbod. Hoewel men niet ontevreden is met wat Zoetermeer te bieden heeft gaat men van tijd tot tijd graag 'een dagje naar de stad'.

Het is kenmerkend voor deze groep dat ze de stad hebben zien groeien en dat ze zich die groeiende stad ook telkens stukje bij beetje hebben eigen gemaakt. Doordat de respondenten in Zoetermeer op verschillende plekken hebben gewoond, op verschillende scholen hebben gezeten, lid zijn geweest van verschillende (sport)verenigingen en op verschillende plekken hebben gewerkt, kennen zij de stad goed. Hun leefwereld groeide mee met de uitdijende stad. Zo zijn zij er als het ware mee vergroeid en – niet zelden – ook aan verknocht geraakt.

Ontwikkeling van het oriëntatiegebied

Het leven in Zoetermeer en het leren kennen van verschillende plekken begint al in de kindertijd. De basisscholen bevonden zich meestal op loopafstand in de buurt (net zoals nu). Er werd in de buurt veel met andere kinderen op straat gespeeld. We merkten dat

veel scholen zijn samengevoegd, opgeheven, van naam veranderd of afgebroken. De scholen hebben bijgedragen aan het sociale netwerk dat mensen hebben, maar de herinnering eraan bestaat niet altijd meer in zijn fysieke vorm.

Sommige mensen hebben levendige herinneringen aan bepaalde straten, plekken of momenten, zoals de volgende ontboezeming laat zien:

V: Hoe was het om op te groeien in het Oude Dorp?

A: Niks aan de hand. Niks aan de hand. Vroeger was de Dorpsstraat nog gezellig, vroeger was dat echt een feestje. Ik ga even terug naar de periode dat mijn ouders net waren gescheiden. We leefden echt op bijstandsniveau, want ja, je hebt gewoon niet veel. En zeker toen, want je hebt het over bijna 30 jaar geleden, was een echtscheiding nog niet echt in, zoals nu. Dus het was allemaal heel erg krap. Dat weet ik nog: dan gingen we naar de winkel op vrijdag en dan kochten we een fles cola en open-haard-blokken en dan liep ik met m'n moeder dat stuk weer terug en dat was echt heel gezellig. Maar niet alleen die gebeurtenis maar heel die Dorpsstraat was gezellig, je loopt heen en weer. En zo ken ik echt nog die Dorpsstraat van vroeger, de kaarsjesavonden. En de muziekschool waar je... ik zat daar op drumles en op algemene vormingles en weet ik veel. En dat was allemaal in de Dorpsstraat, dat was het stukje Zoetermeer. En mijn opa en oma, mijn opa heeft vroeger voor de Brinkers gewerkt die hier dan weer achter zit. En zo zijn we ook in de Heemskerckstraat komen wonen want dat waren vroeger ook huizen van Brinkers.

Tijdens de middelbare schooltijd verplaatsten de kinderen zich verder van het huis, maar in bijna alle gevallen konden ze in Zoetermeer blijven. Ook voor verschillende MBO-opleidingen kunnen Zoetermeerders in hun stad blijven, maar in dat geval reisden jongeren ook, afhankelijk van de opleiding, naar Den Haag of Leiden.

Dat is natuurlijk het voordeel van Zoetermeer. Je hebt natuurlijk allerlei scholen in Zoetermeer zelf, dus je hoeft niet echt ver weg.

Ja, nu merk ik aan die meiden, dat ze naar de hogere school gaan, die zitten op de Haagse Hogeschool. Die moeten dan wel weer verder weg voor school. Maar tot je zeventiende, achttiende, kun je gewoon alles in Zoetermeer vinden.

De hoger opgeleiden hebben een opleiding buiten Zoetermeer gevolgd. Veel van de mensen die wij spraken zijn echter tijdens hun studie in Zoetermeer blijven wonen. Tijdens hun middelbare schooltijd en daarna hebben de Zoetermeerders vaak verschillende bijbaantjes gehad binnen Zoetermeer. Ook daardoor kennen ze Zoetermeer goed.

Veel van onze respondenten zijn in hun jeugd binnen Zoetermeer verhuisd. Het is kenmerkend voor een groeikern als Zoetermeer dat er met de bouw van nieuwe wijken nieuwere, mooiere en grotere

huizen binnen handbereik kwamen. Sommige respondenten zijn dan ook van nieuwe wijk naar nieuwe wijk verhuisd in hun kindertijd.

Mijn ouders kwamen uit Voorburg en Den Haag. Toen kwamen de eerste flats zo'n beetje op in Zoetermeer. Ja, en toen ik dertien was zijn we van een flat naar een eengezinswoning in Driemanspolder gegaan. Ik ben op mijzelf gaan wonen toen ik 23 werd. Toen ben ik in Palenstein gaan wonen. Ook in een flat; twee kamers. En daarna ben ik op de Dunantstraat gaan wonen, dat is in Driemanspolder in een vierkamerflat. Toen ben ik naar Noordhove gegaan, heb ik daar een eengezinswoning gekocht. En nu ben ik bij haar ingetrokken [in Oosterheem], sinds vier jaar.

De verplaatsing gaat meestal naar buiten toe, van de oudere naar de nieuwere wijken. Maar jongeren keren, wanneer ze voor het eerst op zichzelf gaan wonen (zowel kopen als huren), vaak terug naar een flat in de oudere wijken dicht bij het centrum, bijvoorbeeld in Palenstein of Meerzicht. Anderen zijn direct vanuit het ouderlijk huis gaan samenwonen en kochten een nieuw huis in een nieuwe wijk.

Sport

Ook door sport komen Zoetermeeders op verschillende plekken in de stad. Bijna iedereen die we spraken sport of heeft gesport, en er wordt veel van de aangeboden sportfaciliteiten gebruik gemaakt. De sportfaciliteiten in Zoetermeer bevinden zich verspreid over de wijken. Veel Zoetermeeders sporten binnen Zoetermeer, in teamverband en individueel, maar veel Zoetermeeders wandelen, hardlopen of fietsen in en om Zoetermeer in de groene gebieden. Respondenten geven aan dat Zoetermeer voor een middelgrote stad een enorm uitgebreid sportaanbod kent en dat veel mensen daar gebruik van maken.

Verspreid boodschappen en winkelen

Het is opvallend hoeveel respondenten buiten hun woonwijk boodschappen doen. Velen hebben een voorkeur voor een bepaalde supermarkt of voor een winkelcentrum in een wijk waar ze gewoond hebben, die dicht bij werk zit of die goed per auto bereikbaar is. Het winkelcentrum van Rokkeveen wordt als zeer prettig ervaren, ook door niet-Rokkeveners. Het winkelcentrum van Oosterheem trekt ook niet-Oosterhemers. Een vrouw uit Oosterheem die in veel verschillende wijken boodschappen doet vertelt:

Maar ik doe ook in het Stadshart boodschappen en in de Dorpsstraat. En in Seghwaert, het is net hoe m'n route loopt.

Hoewel er veel met de auto boodschappen worden gehaald en men veel buiten de wijk komt voor boodschappen, waarden de Zoetermeeders het erg dat er in elke wijk een winkelcentrum te vinden is. Kleine dingen kunnen ze op de fiets of lopend halen. Weinig respondenten wijken uit naar een andere plaats voor de boodschappen. Een enkeling ging bijvoorbeeld naar Leidscheveen

omdat de winkels daar rustiger zouden zijn.

Winkelen, zoals het kopen van kleding en andere spullen, functioneel of als uitstapje, doen de respondenten in het Stadshart, in de Dorpsstraat en in andere steden. Er wordt veel gebruik gemaakt van het Stadshart. De meningen over het centrale winkelcentrum van Zoetermeer zijn verdeeld (daarover meer in hoofdstuk 3) maar gebruikt wordt het zeker. De Dorpsstraat is erg populair maar heeft minder winkels. In de Dorpsstraat komen mensen voor de sfeer en degenen die er hebben gewoond of het kennen uit de tijd dat Zoetermeer nog een dorp was, uit een zekere nostalgie.

Als reden om in Zoetermeer te blijven hebben we zowel in de groepsgesprekken als in de interviews vaak gehoord: 'je hebt hier alles'. Dan wordt er gewezen op het winkelaanbod in het Stadshart. Je hoeft voor veel producten niet naar een grotere stad. De aanwezigheid van kledingwinkels en warenhuizen die je meestal alleen in de grotere steden ziet wordt positief gewaardeerd. Het is echter ook een standaard aanbod: voor bijzondere winkels, de Bijenkorf, of kleine boetieks gaat men naar de grotere steden.

Steden in de omgeving

De grote steden zijn voor de meeste Zoetermeeders plekken waar je uitstapjes naar maakt, waar je gaat winkelen, of uitgaat, maar niet om te wonen. De volgende respondent die in haar sociale leven erg op Zoetermeer is gericht kocht een toeristengids om andere steden te bezoeken, maar begrijpt eigenlijk niet wat er nou zo mooi of leuk aan is:

Dit weekend was ik in de Jordaan, want de Kalverstraat vind ik niks. Dat is zo druk. Maar ik heb het niet gevonden hoor. Wat is het nou, wat moet je er zien? Misschien lag het ook aan het weer. Het was mistig. En die negen straatjes, wat is dat nou? Dat heb ik ook niet gevonden. Je zag wel hier en daar een winkeltje en er was zo'n markt, de Noordermarkt volgens mij. Daar hebben ze gewoon groenten en kaas en bloemen enzo. Een vriendin van mij zei dat ik daar ook in de zomer heen moest gaan en niet in de winter. Dan zijn er allemaal terrasjes en veel meer mensen op straat, maar nu zag ik het niet zo.

Anderen zijn meer op de oudere steden gericht, omdat ze er hebben gestudeerd, of als uitgaan een belangrijk onderdeel vormt van hun (voormalige) levensstijl. Vooral op het gebied van horeca hebben oudere steden (Leiden, Delft) een grote aantrekkingskracht: een concentratie van gezellige kroegjes, diverse restaurants, en vooral ook pleinen met veel terrasjes.

Veel van de ouders van de respondenten oorspronkelijk uit de grotere steden in de buurt komen en natuurlijk vooral uit Den Haag. Op zich blijkt dat geen reden om die steden te bezoeken, of om er naar terug te verhuizen. In de interviews waarden mensen het karakter en levendigheid van oude steden: 'Als je echt uit wilt gaan' doe je dat in een van de grote steden. Tegelijk geeft men ook af op minder prettige of praktische zaken, zoals criminaliteit, drukte en de (on)mogelijkheden om te parkeren.

Altijd als ik in Amsterdam kom dan krijg ik gelijk kriebels. Ik word er naar van in zo'n stad en dat heb ik in Zoetermeer niet, dat is positief.

Aan de andere kant is Zoetermeer gelukkig ook niet al te stil. Een andere deelnemer aan het groepsgebesprek vult aan:

Als je in de provincie Groningen rijdt dan vind ik het wel iets te rustig. Het liefst heb ik een beetje tussen in.

Uitgaan

Van de horecagelegenheden in Zoetermeer wordt door de getogen Zoetermeesters regelmatig gebruik gemaakt. Dit hangt samen met levensfase en levensstijl, en de verspreiding van het sociale netwerk. We zien dat jongeren (twintigers) regelmatig uitgaan en dit zowel binnen als buiten Zoetermeer doen. Voor een cafeetje blijven ze in Zoetermeer, voor echt uitgaan, gaan ze veelal naar een andere stad: Den Haag of Rotterdam. De dertigers en veertigers gaan meer naar restaurants of cafés. Die laatste groep spreekt ook veel thuis af. Men gaat bij elkaar op visite, en vraagt vrienden om te komen eten.

De discotheken in Zoetermeer kennen de respondenten van vroeger, bezoeken doen ze die nauwelijks. De discotheken lijken vooral het domein van tieners te zijn en hebben weinig aantrekkingskracht op mensen boven de twintig. De 'eighties & nineties' feestjes worden door verschillende respondenten nog wel bezocht, evenals live optredens in bijvoorbeeld De Boerderij. Dat zijn, merken ze op, ook de enige momenten waarop het publiek niet erg jong is. De discotheken zijn te vinden aan de rand van Zoetermeer, te bereiken met de Randstadrail, dicht bij het Westerpark en een bedrijventerrein en tegen de wijk Buytenwegh aan.

Restaurants bevinden zich door heel Zoetermeer heen, maar vooral in het Stadshart. Cafés zijn vooral te vinden in het Stadshart en de Dorpsstraat. In het weekend wordt het Stadshart echter overgenomen door jonge bezoekers. De generatie waar onze respondenten toe behoren, voelt zich daar dan minder thuis.

Respondenten die regelmatig in grotere steden uitgaan, noemen dat 'echt uitgaan'. In Zoetermeer ontmoeten ze ook mensen in cafés, maar dat is dus minder 'echt uit' en meer vertrouwd.

Zoetermeer heeft naast cafés en restaurants ook nog een bioscoop en een theater. De meeste van onze respondenten kwamen daar weleens. Wanneer men een uitgebreider aanbod zoekt of een grotere zaal (zowel theater als bioscoop) trekt men naar een grotere stad. Op de waardering van het uitgaansaanbod komen we in hoofdstuk 3 uitgebreid terug.

Het groen

De groene ruimte in en om Zoetermeer wordt zeer regelmatig bezocht, zowel in de zomer als in de winter. Veel vrije tijd wordt in het groen doorgebracht. Het afwisselende karakter van het groen wordt enorm gewaardeerd: er is voor elk wat wils, er is bos, park, water, speelgelegenheid, fiets- en wandelpaden en zelfs kanoroutes. De Noord Aa heeft verschillende stranden waar men met vrienden of

met het gezin heen gaat. Er zijn verschillende routes langs de Noord Aa, door de polder, in het Balijbos, of in het Westerpark die men graag wandelt, hardloopt of fietst. Ook buiten Zoetermeer is er genoeg groen: men is zo in het Groene Hart.

De binnenparken en plantsoenen worden positief gewaardeerd, omdat de wijken daardoor een ruime opzet hebben en omdat kinderen er kunnen spelen. Over het algemeen vinden deze Zoetermeeders: hoe meer groen hoe beter.

Het huis

Ze zouden het bijna vergeten, maar Zoetermeeders vertoeven behalve in uitgaansgelegenheden, op sportvelden en in parken en polders uiteraard ook in hun eigen huis. En in hun tuin.

Mijn tuin vind ik fijn: lekker zitten!

Sommigen denken dat het 'iets van deze tijd' is om thuis af te spreken, om een hechte vriendenkring te hebben. Het thuis afspreken beperkt zich niet alleen tot 'verjaardagskringen'. Feestjes en diners thuis worden volgens verschillende respondenten steeds uitgebreider. Zo houdt iemand thuis cocktailfeestjes met een ingehuurde cocktail virtuoso. Een andere respondent heeft een thuisrestaurant. Hij nodigt wisselend vrienden en kennissen uit die iemand mee moeten nemen die hij niet kent. Zo komen er verschillende combinaties van mensen over de vloer. Veel mensen nodigen echter een vaste vriendengroep thuis uit om te eten, te drinken, of om een gezelschapsspel te doen.

Mijn huis is ook een grote ontmoetingsplek.

De nieuwe wijken

Kenmerkend voor de getogen Zoetermeeders is dat zij in een snel groeiende stad zijn opgegroeid: ze hebben de stad om zich heen zien groeien. Velen hebben dit niet alleen met interesse gevolgd, maar ook aan den lijve meegemaakt omdat ze van nieuwe wijk naar nieuwe wijk zijn verhuisd, of omdat vriendjes en vriendinnetjes dit deden. De stad werd steeds weer uitgebreid en deze nieuwe wijken werden stap voor stap een beetje 'eigen' gemaakt. Ook al werd de stad steeds groter, velen hielden een sterke band met de wijk waar ze opgroeiden en het langst woonden.

Ik heb het allemaal zien bouwen en dat vind ik wel grappig, maar ik voel me toch het meest verbonden met dit stuk (Seghwaert, Meerzicht). Ja, ik kan het niet uitleggen. Het is gewoon zo. Het was gewoon leuk om te zien hoe het steeds meer uitgebreid werd, maar voor mij voelt het nog steeds als een dorp ook al is dat misschien niet zo.

Het is opvallend hoe goed onze respondenten de verschillende wijken van Zoetermeer kennen. Kennelijk gaat er van het zo snel uitgroeien van een dorp tot een stad een sterke fascinatie uit. De bouw van nieuwe wijken werd en wordt met interesse gevolgd. Dat was al aan

het begin, toen Zoetermeer een groeistad werd en de eerste flats van Palenstein gebouwd werden.

Een attractie was het. Je ging met je familie naar de bovenste verdieping, om uit te kijken.

Door het wonen, werken en ontspannen in verschillende wijken groeit de kennis over en de binding met de stad. Doordat deze Zoetermeerders een uitgebreid netwerk hebben van vrienden, familieleden en kennissen die verspreid over Zoetermeer wonen, kent men ook de wijken waar men zelf niet woont of heeft gewoond. Anderen kennen verschillende wijken vanwege hun beroep (politie, onderwijs, dienstverlening aan huis).

Samenvattend

De respondenten hebben een geschiedenis op verschillende scholen en vaak ook een woontraject in verschillende wijken. Ze hebben bijbaantjes gehad en vaak op verschillende sportverenigingen gezeten, ze hebben een sociaal netwerk dat verspreid ligt over Zoetermeer. Het leven speelt zich daarom niet alleen in een beperkt gebied af maar door de hele stad. Men komt in veel verschillende wijken en kent de stad daardoor goed. Ze zijn samen opgegroeid met de stad en hebben daardoor een bijzonder goede kennis van de stad en een vertrouwde band met Zoetermeer.

3. Waardering voor Zoetermeer: pull-factoren

3.1 Inleiding

De antwoorden op de enquête geven een beeld van de hoge mate van waardering die door alle leeftijden en sociale lagen heenloopt. Zoetermeer wordt gezien als een goede plek om te wonen. Dat heeft enerzijds te maken met de tevredenheid over de voorzieningen, de bereikbaarheid en andere functionele aangelegenheden. Anderzijds met de sociale bindingen die men in de loop der jaren heeft opgebouwd. Dit beeld komt zowel uit de enquête als de interviews en groeps gesprekken naar voren. In dit hoofdstuk bespreken we de belangrijkste factoren die de waardering voor en de binding met Zoetermeer bepalen.

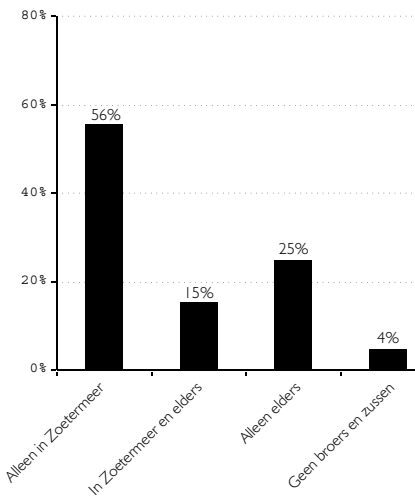
3.2 Bindingen en functionaliteit

Opgebouwde bindingen

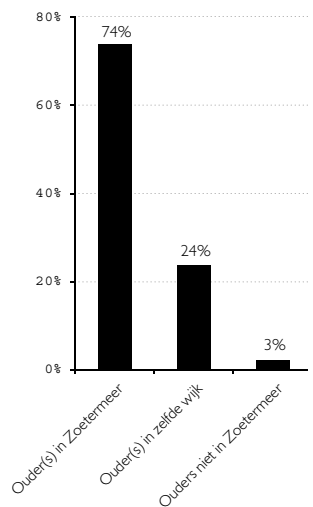
Uit de interviews en de groeps gesprekken komt naar voren dat getogen Zoetermeesters binnen Zoetermeer een uitgebreid netwerk hebben van familie, vrienden en kennissen. De resultaten van de enquête bevestigen dat. Van de overgrote meerderheid van de respondenten woont ten minste een van de ouders in Zoetermeer. In bijna een kwart van de gevallen woont ten minste een van de ouders ook in dezelfde wijk (Figuur 12). Ook broers en zussen zijn vaak in Zoetermeer blijven wonen. In meer dan de helft van de gevallen wonen deze uitsluitend in Zoetermeer (Figuur 13).

Het is niet waarschijnlijk dat Zoetermeer op het punt van de aanwezigheid van familieleden afwijkt van andere gemeenten. In de context van nieuwe steden echter, zal niet iedereen verwachten dat

Figuur 13: Broers en zussen in Zoetermeer

Figuur 12: Ouders in Zoetermeer

familienetwerken in die mate lokaal georganiseerd zijn. Interessant is de vraag wat de betekenis en het belang van deze netwerken is in het leven van de getogen Zoetermeeders.

Het belang van het familienetwerk en ook het netwerk van vrienden en kennissen, komt in de enquête onder andere naar voren in de vraag: Wat zijn voor u redenen om in Zoetermeer te blijven wonen? Aanwezigheid van vrienden, kennissen en familie is veruit de meest genoemde factor die de respondenten naar hun mening aan Zoetermeer bindt (Tabel 5). Bij deze vraag waren meerdere antwoorden mogelijk. 85 procent van de respondenten heeft de aanwezigheid van familie, vrienden/vriendinnen en burens aangekruist als een reden om in Zoetermeer te blijven wonen. Ook kennissen en sociale contacten komen als een belangrijke factor naar voren.

Tabel 5: Reden om in Zoetermeer te blijven wonen

<i>Wat zijn voor u redenen om in Zoetermeer te blijven wonen?</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Aanwezigheid van familie vrienden/vriendinnen, burens	443	85,2%
Mijn woning	309	59,4%
Kennissen, sociale contacten	200	38,5%
Mijn werk	191	36,7%
Mijn goede herinneringen aan mijn jeugd in Zoetermeer	180	34,6%
Aanwezigheid van natuur in de directe nabijheid	165	31,7%
Aanbod van onderwijs voor mij/mijn kinderen	136	26,2%
De wijk waar ik woon	128	24,6%
Vanwege het aanbod van winkels in het centrum	104	20,0%
De sfeer in de stad	101	19,4%
Vanwege het oude dorp	81	15,6%
Aanbod van verenigingen	70	13,5%
Vanwege medische en zorgvoorzieningen	47	9,0%
De ruime keuze in woningen	40	7,7%
De kansen die de stad te bieden heeft	32	6,2%
De mogelijkheden voor werk	27	5,2%
Uitgaansmogelijkheden	27	5,2%
Aanbod van culturele activiteiten	22	4,2%
De diversiteit van mensen	18	3,5%
Ik heb geen reden(en) om in Zoetermeer te blijven wonen	20	3,8%

Jeugdherinneringen

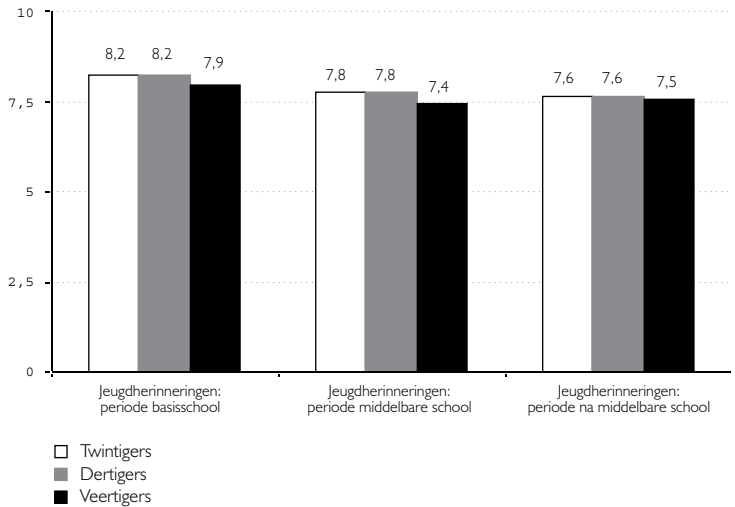
Herinneringen aan de jeugd in Zoetermeer zijn eveneens belangrijk in de beleving van de groep. Over jeugdherinneringen zijn verschillende vragen opgenomen in de enquête. Van de verschillende redenen om te blijven wonen in Zoetermeer komen de jeugdherinneringen op de vijfde plaats (zie nogmaals Tabel 5).

Over verschillende periodes van de jeugd zijn vragen gesteld in de enquête. Bijvoorbeeld of men het buitenspelen met buurtgenoten als prettig heeft ervaren in de basisschoolperiode, of de klasgenoten als prettig heeft ervaren op de middelbare school. Gevraagd is of men deze aspecten als zeer fijn, fijn, vervelend of zeer vervelend heeft ervaren. Aan de hand van deze stellingen is een schaal van 1 tot 10 opgesteld voor drie periodes van de jeugd.⁷ De waardering komt op

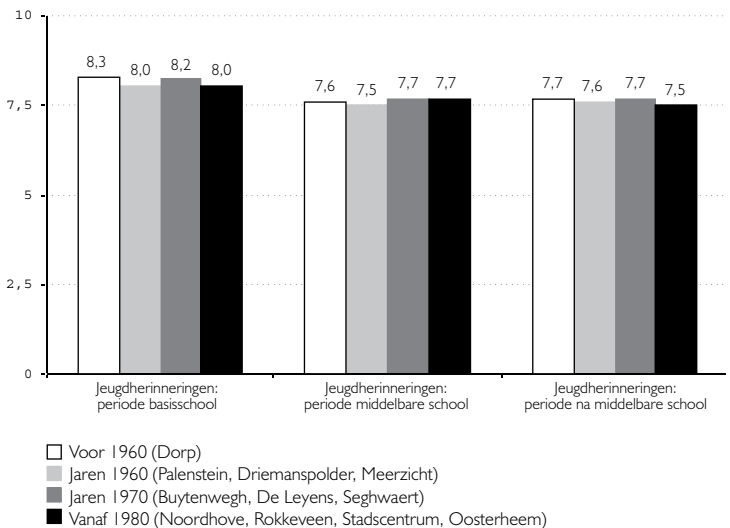
⁷ Het gaat bij deze stellingen om vierpuntsschalen. Cronbach's alpha is hoog (resp. jeugd1: 0,845, jeugd2: 0,827, jeugd3: 0,864). Daarmee is de optelling als schaal van 1 tot 10 te rechtvaardigen.

deze schalen hoog uit, zoals uit de onderstaande voorbeelden blijkt. De jeugdherinneringen zijn bekeken voor verschillende leeftijdscategorieën, opleidingsniveaus, inkomenscategorieën, huishoudenstypen en de vraag of men in een koop- dan wel een huurwoning woont. De leeftijdscategorieën zijn interessant gezien de vraagstelling van het onderzoek. Als jongeren minder tevreden zijn over Zoetermeer zou dat op deze manier kunnen blijken. Mogelijk zijn degenen die recent zijn opgegroeid in Zoetermeer minder tevreden over hun jeugd in Zoetermeer. Dit blijkt echter niet het geval te zijn (Figuur 14). De veertigers zijn iets minder tevreden over de middelbare schoolperiode, voor de rest wijkt de waardering niet significant af.

Figuur 14: Jeugdherinneringen per leeftijdscategorie

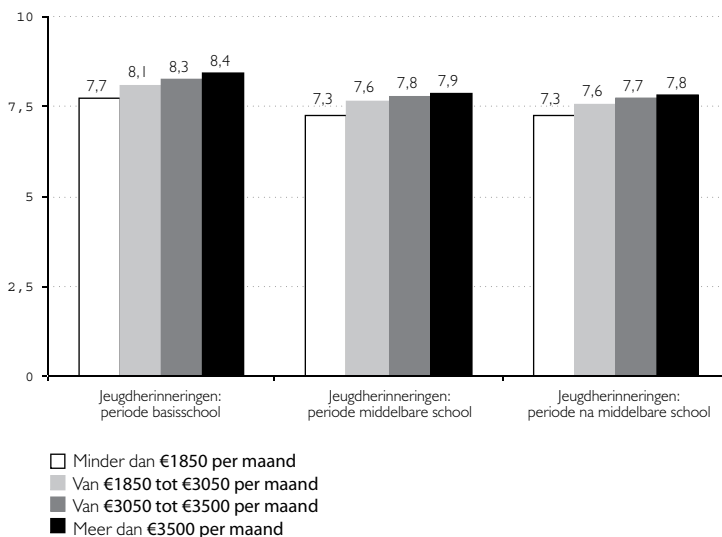
Figuur 15: Jeugdherinneringen per wijk waar men destijds woonde

Een andere logische vraag die bij de jeugdherinneringen kan worden gesteld is of het uitmaakt in welke wijk men is opgegroeid. Voor elke periode van de jeugd is tevens gevraagd in welke wijk men destijds woonde. De waarderingen per periode en de desbetreffende wijk zijn weergegeven in Figuur 15. Het gaat dus niet om de wijk waar de respondenten op dit moment wonen. Het blijkt niet zoveel uit te maken in welke wijk men woonde. De herinneringen aan de jeugd in Zoetermeer zijn voor alle wijken ongeveer even hoog.

De mate waarin de jeugd als fijn wordt ervaren verschilt niet naar gelang het opleidingsniveau. Dit is een belangrijk gegeven gezien de belangstelling die bestaat voor de vraag of hoger opgeleiden tevreden zijn met Zoetermeer. Over hun jeugd in Zoetermeer zijn hoger opgeleiden niet meer of niet minder tevreden dan lager opgeleiden. Wel treden er kleine verschillen op in de waardering als we kijken naar het huidige inkomen, de huidige samenstelling van het huishouden en de vraag of men in een koop- of huurwoning woont: mensen met een hoger inkomen, een koopwoning en een gezin lijken hun jeugd (nog) wat meer als fijn te hebben ervaren. Het huidige inkomen laat bijvoorbeeld een trend zien in dat opzicht (Figuur 16).⁸ Deze verschillen zijn significant, maar het is waarschijnlijk dat de verschillen worden ingegeven door andere omstandigheden dan de omstandigheden van de jeugd zelf. Bovendien is het niveau van de waardering in het algemeen zeer hoog. Om gemiddeld op een 7,3 uit te komen, moeten de respondenten overwegend met 'fijn' of 'zeer fijn' hebben geantwoord op de stellingen.

Figuur 16: Jeugdherinneringen per inkomenscategorie

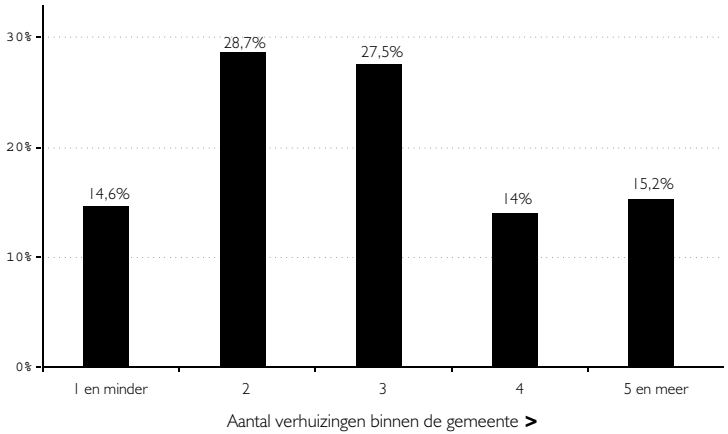

⁸ Het inkomen heeft een nonrespons van 15,0 % (weet niet / geen mening)

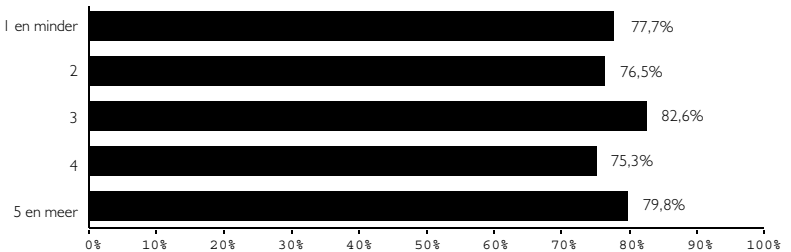
Doorverhuizen en bindingen

Een van de vele veronderstelling over nieuwe steden is dat mensen hun woning beschouwen als een doorgangshuis; een opstapje naar een betere woning in de volgende uitbreiding van de nieuwe

Figuur 17: Doorverhuizen

Figuur 18: Ik voel me een Zoetermeerder, per aantal doorverhuizingen

stad. Verschillende respondenten zijn inderdaad verhuisd binnen Zoetermeer (Figuur 17).

Ook wordt verondersteld dat dit slecht is voor de bindingen met de wijk. Over die binding met de wijk kunnen we op basis van de enquête weinig uitspraken doen. Wel valt op dat het niet uitmaakt hoe vaak men in Zoetermeer is verhuisd voor de vraag of men zich Zoetermeerder voelt (Figuur 18).

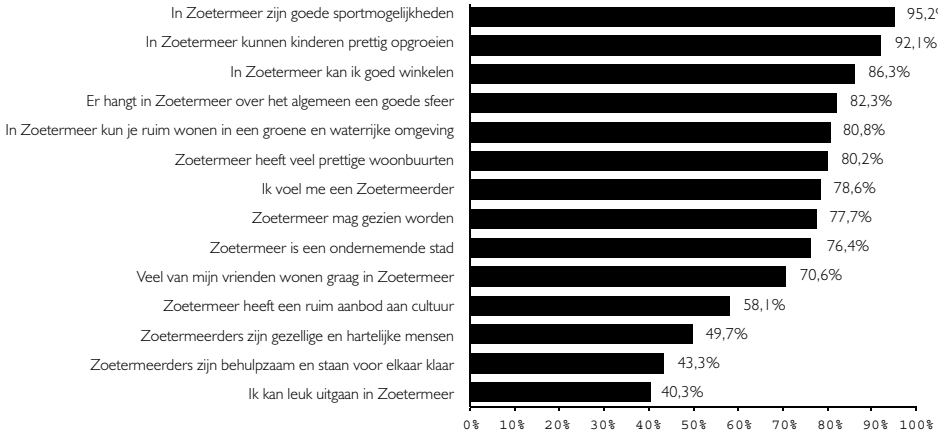
Zoals we hiervoor in hoofdstuk 2 (tabel 3) al hebben laten zien neemt het percentage 'zeer mee eens' ten opzichte van 'mee eens' zelfs toe naarmate men vaker doorverhuist.

Tevredenheid met Zoetermeer

De tevredenheid met Zoetermeer komt naar voren in de antwoorden op een reeks stellingen waarin wordt gevraagd naar kwaliteiten van Zoetermeer. De meeste aspecten scoren hoog in de zin dat de respondenten in meerderheid 'mee eens' of 'zeer mee eens' hebben ingevuld (Figuur 19).

Deze stellingen wijzen op een hoge mate van tevredenheid met de voorzieningen en andere functionele aspecten van Zoetermeer. De kwaliteiten voor kinderen, de sportgelegenheden en de mogelijkheden om te winkelen worden positief beoordeeld, ongeacht de achtergrond van de respondent. Bij de stellingen over de tevredenheid is vooral gelet of verschillen optreden tussen leeftijdscategorieën en opleidingsniveaus.

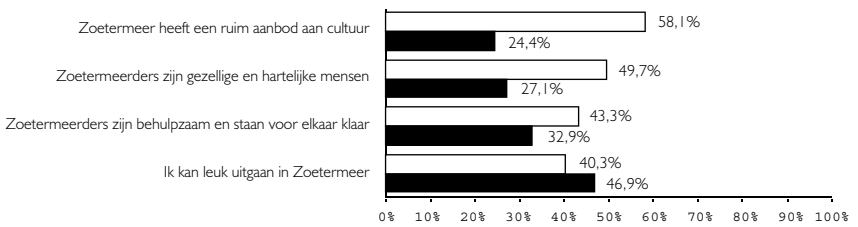
Figuur 19: Tevredenheid met Zoetermeer

Stellingen over Zoetermeer (percentage mee eens / zeer mee eens)

Figuur 20: Vier stellingen met lagere tevredenheid

Stelling met lagere tevredenheid (mee eens / zeer mee eens t.o. oneens / zeer mee oneens)

Ook de kwaliteit van het woonmilieu wordt positief beoordeeld. Driekwart van de respondenten stemt in met de genoemde kwaliteiten 'groen', 'waterrijk', 'prettige woonbuurten', 'goede sfeer'. De meerderheid is ook positief over een aantal algemene stellingen over Zoetermeer. Dat geldt voor 'ondernemende stad', 'mag gezien worden', 'Zoetermeerder', 'vrienden graag in Zoetermeer' (zie nogmaals Figuur 19).

Minder waardering bestaat er voor de kansen en mogelijkheden van de stad voor uitgaan en cultuur en het sociale klimaat in Zoetermeer. Voor bijna alle stellingen geldt overigens dat het percentage dat het eens is met de stellingen groter is dan het percentage dat het oneens is. Alleen het uitgaan is een uitzondering (Figuur 20).

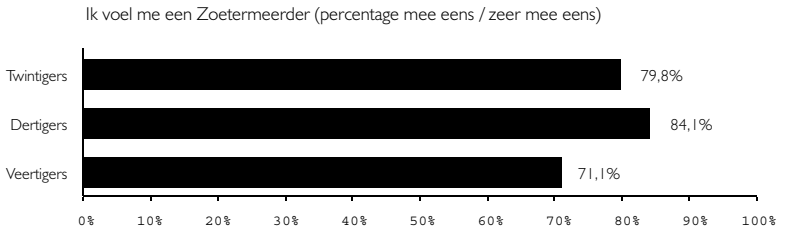
De vier stellingen met een lagere tevredenheid wijzen op factoren die in het volgende hoofdstuk aan bod komen, de pushfactoren, die wij hebben geïnterpreteerd als drie vormen van stedelijkheid. Daarover dus meer in hoofdstuk 4.

Tevredenheid bij jongere respondenten

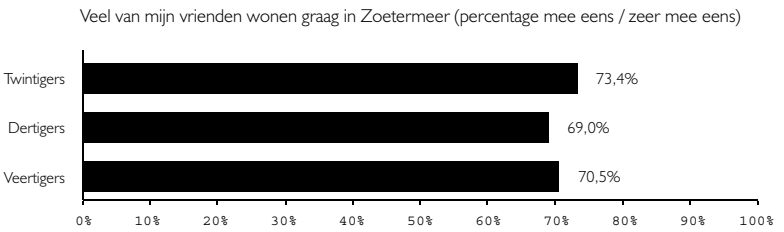
De waardering van functionele aspecten van Zoetermeer is groot en in het voorgaande kwamen ook de sterke sociale bindingen naar

voren. In het bijzonder is gelet op mogelijke verschillen in waardering tussen verschillende leeftijdscategorieën, daar het vermoeden bestond dat jongeren zich tegenwoordig minder gemakkelijk binden aan Zoetermeer. De resultaten van de enquête geven echter weinig aanleiding tot deze gedachte. De jongeren zijn over vrijwel alle functionele aangelegenheden net zo tevreden als de andere leeftijdscategorieën. Ook op stellingen die mogelijk gevoelig zijn voor een afnemende waardering onder jongeren bestaat weinig verschil op basis van leeftijd (zie Figuur 21 en Figuur 22).

Figuur 21: Ik voel me een Zoetermeerder, naar leeftijdscategorie

Figuur 22: Veel van mijn vrienden wonen graag in Zoetermeer, naar leeftijdscategorie

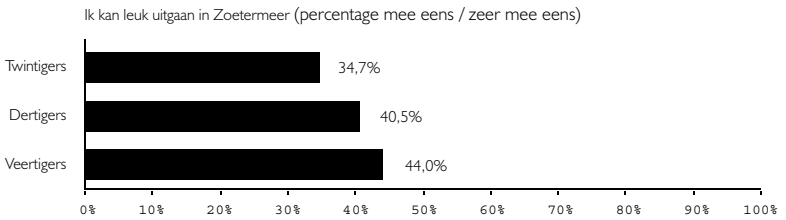
Wél blijken twintigers naar verhouding kritischer te zijn over de mogelijkheden voor ruim wonen in Zoetermeer. Daarbij moet worden aangetekend dat de grote meerderheid het eens is met de stelling en dat slechts een enkele jongere het geheel oneens is met de stelling over groen en waterrijk wonen (Tabel 6). Mogelijk heeft de naar verhouding lagere waardering te maken met de toegang tot starterswoningen voor deze leeftijdscategorie.

Tabel 6: Stelling groen en waterrijk wonen, naar leeftijdscategorie

In Zoetermeer kun je ruim wonen in een groene en waterrijke omgeving	Twintigers	Dertigers	Veertigers	Totaal
geheel oneens	0,8%	2,2%	1,3%	1,6%
oneens	25,0%	14,2%	7,5%	14,8%
eens	55,6%	63,4%	69,2%	63,3%
geheel eens	16,9%	16,8%	19,5%	17,7%
weet niet/geen mening	1,6%	3,4%	2,5%	2,7%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

De mogelijkheden voor uitgaan in Zoetermeer worden over het geheel genomen het minst positief beoordeeld van alle stellingen, en dat geldt voor jongere respondenten nog wat meer (Figuur 23).

Figuur 23: Ik kan leuk uitgaan in Zoetermeer, per leeftijdscategorie

Afgezien daarvan echter, valt op basis van de enquête zeker niet te constateren dat twintigers die in Zoetermeer zijn opgegroeid minder tevreden zijn met Zoetermeer dan de dertigers of veertigers.

3.3 Positieve elementen

Ook tijdens de interviews komt een zeer positief beeld van Zoetermeer naar voren. Het wonen, het groen en de voorzieningen worden sterk gewaardeerd. In deze paragraaf splitsen we de positieve en negatieve kenmerken van Zoetermeer uit zoals deze uit de interviews en de groepsgesprekken naar voren komen. De uitspraken ondersteunen de bevindingen uit de enquête. We beginnen met de meest positieve aspecten en eindigen met negatievere, gevolgd door meningen over de gemeente Zoetermeer.

++ Wonen en kindvriendelijkheid

Volgens de geïnterviewden is Zoetermeer rustig, ruim en groen. De verschillende wijken hebben een eigen karakter zodat er voor mensen met verschillende voorkeuren iets te vinden valt in Zoetermeer. Men heeft het dan vooral over het woonmilieu. Zoetermeer wordt vaak gekenmerkt door de geïnterviewden als een echte woonstad. Geïnterviewden met kinderen benadrukken hoe gunstig Zoetermeer is voor gezinnen. Dit wordt naar voren gebracht als een vanzelfsprekende kwaliteit van Zoetermeer. Twee korte citaten illustreren dat. Een lerares van 25 jaar oud en moeder van een kind is blij met de speelmogelijkheden, het groen en de rust, maar vooral het huis.

Wat vooral voor ons belangrijk was, is dat het gewoon een huis is met een tuin op het zuiden. Dat vinden wij gewoon het lekkerst. En ja, dat je toch in een rustige buurt zit.

Een vader, tijdens het interview met jonge dochter op school, heeft twee jaar in Australië en daarna in Delft gewoond, maar is teruggekomen, vanwege familie en vrienden en het prettige wonen.

...Het is prettig om te wonen, zeker weten, echt een woonstad [...]
Ja, feitelijk, zeker nu we haar hebben, heb je hier alles wat je wilt. Van ziekenhuis tot speelplaatsen en weet ik veel wat.

Ook buiten het woonmilieu is Zoetermeer een heel kindvriendelijke stad. Er zijn veel autoluwe gebieden, veel speelplekken, scholen, verenigingen, winkelcentra en sportmogelijkheden. Bij deze waardering speelt ook een rol dat de geïnterviewden zelf als kind de stad hebben ervaren. Zij hebben overwegend goede herinneringen aan hun eigen jeugd en vinden Zoetermeer ook nu een aangename stad om hun eigen kinderen in op te laten groeien.

Wat dat betreft is er voor jonge kinderen en kleine kinderen enorm veel. Veel speelparadijzen. Aan de Voorweg zit zo'n koepel met een hele hoop speelgoed. In het Westerpark is een grote speeltuin, met een kinderboerderijtje en dat soort dingen. Dat is er allemaal. En als ze wat groter zijn... Er zijn wel veel sportvoorzieningen natuurlijk.

Als geïnterviewden hun eigen kindertijd vergelijken met die van hun kinderen, dan is er volgens hen wel wat veranderd in Zoetermeer. In tegenstelling tot hun eigen ouders, brengen zij hun kinderen naar school, sportverenigingen en andere zaken. Dat wordt geweten aan de toegenomen verkeersdrukke en de grotere afstanden, maar komt ook voort uit veiligheidsoverwegingen. We krijgen de indruk dat de geïnterviewden hun kinderen minder gemakkelijk zonder toezicht laten buitenspelen dan hun ouders henzelf in hun kindertijd. Sommige ouders zijn met opzet in een buurt gaan wonen waar veel gezinnen wonen, aan een rustige straat, om de eigen kinderen dezelfde ervaring mee te geven als ze zelf hebben gehad bij het opgroeien.

+ + Groene ruimte

Tijdens de interviews en de groepsgesprekken worden groene plekken regelmatig als een groot pluspunt aangemerkt. Opvallend is dat als naar mooie plekken in Zoetermeer wordt gevraagd, geïnterviewden vaak over het groen beginnen. De woonwijken worden gezien als functionele en gunstige woonmilieus, maar niet zozeer als mooie plekken. Het groen is wat Zoetermeer mooi en aantrekkelijk maakt. Geïnterviewden hebben het letterlijk over het vele "groen" in Zoetermeer, zonder dat daarbij een bestemming van de groene gebieden is aangegeven. Voor een deel gaat het om recreatieterreinen, maar ook wel om het omliggende landschap: plekken die aan de rand van Zoetermeer liggen, zoals de Noord Aa, het Westerpark, het Balijbos. Men beschouwt dat niet als kijkgroen; het is gebruiksgroen. Alle geïnterviewden maken gebruik van de groene gebieden als plekken om te ontspannen, te recreëren of te sporten. Het volgende fragment uit een van de groepsgesprekken maakt duidelijk hoe enthousiast mensen raken van parken, polders, plassen en bossen:

V: Wat is er zo mooi aan Westerpark en het Noord Aa?

M: Het is mooi oud in ieder geval al, Westerpark, dus dat is volwassen natuur...

J: Het Prielebos!

M: Ja leuk!

C: Jaaaa! Bij het Noord Aa

M: Super leuk.

J: Ja, dat is een beetje met van dat bamboeachtige riet heb je daar. En dan heb je van die houten paadjes erdoor heen geregen.

M: Dat uitkijkje, dat doodlopende, waar je zo over het moeras heen kijkt...oh

C: Ja ja ja.

Daarnaast worden ook de groenstroken, speelplekken en slootjes binnen de woonwijken tot het groen gerekend. Het draagt allemaal bij aan het groene karakter van Zoetermeer.

Ik vind dat heel belangrijk. Groen moet in de wijk zitten. Je wilt niet allemaal grijs zien, of dakpannen.

De waardering van het groen is een belangrijk aspect van nieuwe steden. De positieve oordelen hebben echter niet alleen te maken met het feit dat de nieuwe steden bij uitstek als groene steden zijn ontworpen. Zoals in het voorgaande citaat duidelijk wordt, zien inwoners van nieuwe steden hun woonplaats in veel opzichten als een omgeving met veel nieuwbouw, met een grote hoeveelheid bebouwd oppervlak. Het is eerst en vooral een woonmilieu, maar de kwaliteit van het woonmilieu wordt mede gevormd door het feit dat het niet alleen uit woningen bestaat.

Er blijft een spanningsverhouding staan tussen bebouwing en de groene ruimte in de perceptie van de bewoners. Volgens verschillende geïnterviewden staat het groene karakter van Zoetermeer onder druk.

Dat is voor mij de essentie waarom Zoetermeer mooi is, omdat het zo groen is overal. Er zijn overal parken, hoewel ik er last van heb dat Zoetermeer toch binnen zijn wijkgrenzen steeds meer dingen bouwt en veel van die groene stukjes opoffert voor toch maar weer een nieuw gebouw.

Volgens sommige respondenten neemt de druk op inbreiding toe. Woningen worden toegevoegd aan voormalige groenstroken. Volgens een deelnemer van een groepsgesprek is er veel weerstand tegen het inbreiden binnen de woonwijken.

B: Een trapveldje? Hup weg, daar komt weer een gebouw te staan.

J: Ze zijn echt de grenzen aan het opzoeken.

B: Het plan was ooit, we houden het op 120.000 inwoners om de voorzieningen op peil te houden en de gezinsgrootte neemt af. Dus we moeten echt, alles moet bebouwd worden. Daar is volgens mij heel veel weerstand tegen gekomen en daar zijn ze behoorlijk van terug gekomen, toen, sinds die tijd heb ik niet veel meer zien bebouwen, maar het is nog steeds niet zo super.

++ Centrale ligging en autovriendelijkheid

De centrale ligging van Zoetermeer binnen de Randstad en de goede bereikbaarheid, met auto en openbaar vervoer is vele malen genoemd als aantrekkelijk kenmerk van Zoetermeer. Zoetermeer is bovendien een goede stad om te fietsen doordat er goede fietspaden en routes

zijn. Het parkeerbeleid van Zoetermeer is erg populair en brengt men graag in contrast met het parkeerbeleid in steden. Het is soms wel lastig om 's ochtends de A12 op te komen. Een voorbeeld uit een groepsgesprek:

R: Wat ik ook wel goed vind: het ligt centraal. Je hebt goede uitwijkmogelijkheden. Je ligt aan die ringweg, zeg maar

P: Ja, je zit zo in Den Haag, zo in Leiden, zo in Amsterdam, Rotterdam. In een half uurtje ben je in Amsterdam

S: Wat ik van [mijn man] begrijp is dat het 's ochtends wel moeilijk is om Zoetermeer uit te komen.

R: Ja.

S: Hij heeft er wel eens een uur over gedaan om überhaupt Zoetermeer uit te komen.

+ + Sportvoorzieningen

Geïnterviewden noemen de sportvoorzieningen als voorbeeld van een van de kenmerkende zaken die goed geregeld is in Zoetermeer. Het aanbod wordt vergeleken met het sportaanbod van een grote stad en daar is men trots op.

Bijzonder aandacht tijdens de groepsgesprekken gaat uit naar de grote attracties, in het bijzonder Snowworld, Ayers Rock, Silverdome, BurgGolf, Dutch Water Dreams. Deze 'Big Five' van de 'Leisure-stad' worden breed uitgemeten in folders en andere vormen van reclame over Zoetermeer. Lang niet alle geïnterviewden maken gebruik van deze voorzieningen, maar noemen deze attracties vaak in één adem met het goede sportaanbod.

M: Dat sporten in Zoetermeer is toch wel inderdaad geweldig.

T: Qua sporten kan het moeilijk beter. Je hebt een aantal sporten die je niet zomaar vindt zoals skiën en Dutch Water Dreams en een klimhal, dat zie je iets meer, Karten, Curling, Silverdome, daar heb je ook het Nederlands team dat daar ijshockey speelt.

B: Zoetermeer heeft sport gewoon echt op orde.

De vijf grote attracties komen later nog ter sprake in dit rapport. Het oordeel is overwegend positief, hoewel sommige geïnterviewden zich afvragen of Zoetermeer er niet een te kleine plaats voor is. Een deelnemer aan een groepsgesprek vraagt zich af of het bouwen van grote attracties niet ten koste gaat van het dorpse karakter van Zoetermeer.

+ + Het oude dorp

Het feit dat de nieuwe stad toch een oude kern heeft, wordt door de geïnterviewden vaak benadrukt. Het oude dorp lijkt Zoetermeer een sense of place te geven. Het wordt ervaren als een authentieke plek met sfeer in een stad die verder uit nieuwbouw bestaat.

Als wijk wordt het oude dorp typische eigenschappen toegedicht: zo zou het daar volkser zijn, nog meer echt een dorp met veel oorspronkelijke bewoners, en een hogere mate van sociale controle en meer veiligheid en minder overlast hebben dan andere wijken. Het

oude dorp heeft een “ziel” en een aantrekkingskracht voor niet-bewoners van het oude dorp, waar andere wijken dat niet of minder hebben.

We hebben ook enkele inwoners van het oude dorp geïnterviewd. Zij lijken een bepaalde status te ontleen aan het feit dat ze daar wonen, zeker als het huis oud is. Volgens deze geïnterviewden kiezen tegenwoordig meer mensen voor een woning in het oude dorp, ook al hebben ze daar zelf geen geschiedenis. Ook werd genoemd dat jongeren naar het oude dorp trekken voor een eerste koop- of huurwoning. Het gaat vooral om de waarde van het wonen in de ‘oudbouw’.

P: Het is wel anders wonen in de Dorpsstraat, wat je dan van je ouders hoort, dan in andere wijken. De winkeliersvereniging, erg betrokken met elkaar. Iedereen hoort van alles, alles wordt besproken en beroddeeld. Dat is wel een dorp zoals een dorp een dorp is.

J: Ja

P: Ik zou graag in de Dorpsstraat willen wonen. De sfeer is daar zo goed.

J: Maar het is vaak erg duur en de huizen zijn vaak klein en niet praktisch

De Dorpsstraat wordt soms genoemd om aan te geven wat men mist in het nieuwe Zoetermeer. De winkelstraat van het oude dorp, krijgt een aantal eigenschappen toebedeeld, waarvan men op andere momenten in de gesprekken aangeeft dat deze weinig worden aangetroffen in Zoetermeer als geheel: charme, sfeer en kleinere winkels en horeca. Dat geldt in het bijzonder voor het Stadshart. De Dorpsstraat wordt gezien als een prettige winkelstraat, kleinschaliger en met originelere winkels dan het nieuwere winkelcentrum.

+/- Stadshart

Het Stadshart is in de ogen van de geïnterviewden eerst en vooral een winkelcentrum. Het heeft een groot aanbod aan winkels waar de Zoetermeesters erg tevreden mee zijn, maar het mist sfeer. Veel geïnterviewden vinden het lelijk en ongezellig en waarderen alleen de functionaliteit – maar het is in veel opzichten juist die functionaliteit die telt. Net als met de sportvoorzieningen, wordt van de winkelvoorzieningen gezegd dat Zoetermeer het goed voor elkaar heeft.

Nee, het Stadshart. Daar heb je alles. De Dorpsstraat is ook leuk, maar de Dorpsstraat is heel intiem en daar heb je niet zoveel. De Dorpsstraat is ook heel klein, vrij kort. De Dorpsstraat is gewoon gezellig als je samen wilt lunchen en een paar winkeltjes pakken, maar als je echt je inkopen wilt doen, voor Sinterklaas, of voor kerst, of een verjaardag, je zoekt echt wat, dan kun je het geheid vinden in het Stadshart. Daar heb je gewoon alles.

Over het algemeen wordt de architectuur van het Stadshart niet mooi, of zelfs lelijk gevonden. Een van de geïnterviewden heeft scherpe kritiek:

Het Stadshart, welke architect heeft dat gedaan? Goedkope materialen, fantasieloze bakstenen; het heeft geen uitstraling, echt niet. Spaanplaten, panelen, lelijk. Als je hier komt denk je joh, is dit nou een stadscentrum? Waar slaat dit op? Het had gewoon veel meer cachet kunnen hebben, zonder dat je daar echt veel meer geld aan uitgegeven had, maar het ziet er gewoon niet uit.

Dat het Stadshart uiteindelijk meer dan een winkelcentrum is, komt naar voren als de andere functies van het Stadshart ter sprake komen. De combinatie van woningen en horecagelegenheden lijkt soms overlast op te leveren. In het weekend en 's avonds vindt onze groep geïnterviewden het publiek in het Stadshart te jong. In het verleden is er ook overlast geweest van hangende jongeren die volgens sommigen een onaangename sfeer creëerden. Dat wordt echter tegelijk gerelativeerd: waar veel mensen komen, gaat het ook weleens mis.

E: Dit is het Stadshart, ja omdat daar best wel eens overlast is. Je hebt er soms irritante mensen.

E: Ja, omdat het daar het drukste is, dus daar heb je ook irritante mensen.

J: Ja. In het weekend is het daar gewoon gezellig en het is de enige plek waar überhaupt cafés zijn. En dat plein waar jullie wel eens koffie gedronken hebben dat is gezellig. Alleen, ja, daar waar mensen bij elkaar komen om te drinken, daar gaat het ook wel eens mis.

Oude steden worden door geïnterviewden geprezen om de gemengde voorzieningen in de stad, die veel sfeer en gezelligheid opleveren. Dat zou in het Stadshart ontbreken. Toch is het de vraag of de bewoners van nieuwe steden als Zoetermeer een dergelijk gemengd stadshart ook daadwerkelijk een kans willen geven. Men lijkt uit te gaan van een hoge mate van functionaliteit, van een rustig woonmilieu, een veilig winkelcentrum en een uitgaansleven zonder overlast. Wat dat betreft valt op dat het beeld van de oude stad eveneens aan verandering onderhevig is. Nog niet zo lang geleden werd in de omringende wijken juist negatief geoordeeld over de drukte van de oude binnensteden.

R: Ja, dat is denk ik, dat kan je hier bijna niet realiseren denk ik. Je wilt eigenlijk gewoon zo'n sfeer creëren als ze in de grotere steden hebben. Dat kan bijna niet.

+/- Uitgaansgelegenheden

Zoetermeer telt ongeveer evenveel horecabedrijven per inwoner als Almere en Nieuwegein en wijkt in dat opzicht dus niet af van andere nieuwe steden. De oude steden kennen een aanzienlijk groter aanbod. Den Haag telt er bijna drie keer zoveel en Amsterdam vier keer zo veel.⁹ De uitzondering wordt feitelijk gevormd door de grote steden. Het is opmerkelijk dat inwoners van de nieuwe steden hun eigen stad op dat punt voortdurend blijven spiegelen aan de grote steden en aan de kleinere steden in de omgeving, Delft en Leiden, die natuurlijk meer horeca hebben vanwege de studenten. De geïnterviewden hebben niet allemaal even veel behoefte aan een groot horeca-aanbod, maar

⁹ Zoetermeer telt dertien horecabedrijven per 10.000 inwoners, net als Almere en Nieuwegein. In Den Haag zijn dat er 35 per 10.000, in Amsterdam 49 en in heel Nederland 26. In totaal heeft Zoetermeer 35 restaurants en 6 cafe-restaurants. (In Den Haag zijn dat 303 restaurants en 126 cafe-restaurants, in Almere 35 restaurants en 17 cafe-restaurants). (Bedrijfschap Horeca en catering Abf. kenniscentrumhoreca.nl 13 mei 2010, gegevens uit 2009)

zij lijken de mening te delen dat het aanbod niet groot of interessant genoeg is. De meeste cafés en restaurants zijn gevestigd in het Stadshart, maar zoals aangegeven is het Stadshart eerst en vooral een functioneel winkelcentrum.

Ik denk gezellige tentjes, zoals kroegjes enzo, dat is hier gewoon heel erg beperkt. Ja, in het Stadshart wil ik het geen kroegjes noemen, dat zijn meer halve eetcafés voor het winkelend publiek. Die zijn open met de winkels, en daarna is het een beetje over. The Old Pal is dan nog wel gezellig, maar voor de rest heb je er niet zo veel. Daar zijn er heel weinig van in Zoetermeer.

De grootste trekkers voor het avondpubliek liggen verspreid door Zoetermeer. Volgens enkele geïnterviewden draagt dat bij aan het gevoel dat Zoetermeer een centrum mist waar je van de ene gelegenheid naar de andere kan gaan, waar het om die reden leeft op straat.

J: Kijk, je hebt op zich best veel disco's enzo, maar als je gaat kijken, Players bijvoorbeeld, dat ligt ergens bij het Maximaplein, en Loco ligt helemaal aan de andere kant van de stad, en dan heb je nog twee discotheken die liggen er tussenin in het Stadshart. Neem nou bijvoorbeeld Eindhoven ofzo, daar is één lange straat en daar zitten alle disco's.

Naast de locatie wordt ook wel gewezen op een bepaalde houding bij de uitbaters. Dat het aanbod niet bijzonder divers te noemen is, heeft te maken met het feit dat de ondernemers in de ogen van een van de geïnterviewden uitgaan van een bepaald type publiek. Een vaak gehoorde klacht over de cafés en discotheken is dat deze vooral gericht zijn op tieners. Sommige geïnterviewde twintigers geven aan dat zij nergens heen kunnen in Zoetermeer en uitwijken naar Den Haag of Rotterdam, of eens per maand naar een eighties-nineties avond gaan. Andere geïnterviewden geven aan dat het misschien ook iets met de jonge Zoetermeerder zelf te maken heeft. Een deelnemer aan de groeps gesprekken legt in een discussie uit dat ook haar generatie vanaf een bepaald moment bij Zoetermeerder meer denkt aan wonen dan aan uitgaan.

T: Nou volgens mij is het uitgaanscentrum in Zoetermeer getarget op eh, wat zal ik eens zeggen, 17 tot en met 22

J: En zodra je die grens over bent, in die tijd ging ik ook, maar daarna niet meer

M: Maar ik vind het wel een beetje een flauw excuus, want ik stap al heel lang in Zoetermeer. Echt al heel lang en als er ook niemand gaat, dan kom je ze ook niet tegen en er gaat gewoon niemand en het is niet zozeer dat de tenten er niet zijn, maar ze gaan gewoon niet!

J: Ze hebben een gezinnetje.

M: Zoetermeer is zo'n dure gemeente dat ze gewoon liever thuis allemaal borrels geven, denk ik. En mensen gaan naar Den Haag of weet ik wat.

Ondernemers van restaurants wordt soms ook verweten de veilige weg te kiezen en uit te gaan van een massapubliek dat weinig specifieke eisen heeft.

Dan zit je daar binnen en dan krijgt zo'n jongen een geweldige idee: je krijgt van mij een stempelkaart want bij elk hoofdgerecht wat je eet krijg je van mij de volgende keer dat je komt wel 10% korting! Wacht even, 10%, ik had het uitgerekend voor de grap, dat had me iets van 1,50 opgeleverd op de rekening. Ja, sorry, als ik voor 33 euro lekker zit te eten dan geef ik 35 euro, of misschien wel 40. Dus ik bedoel die 1,50 korting daar zit ik niet op te wachten. Ik wil lekker eten! Dus maak je eten lekkerder in plaats van goedkoper met een stomme kortingbon.

Toch wordt ook hier niet alleen op terughoudendheid van de aanbieders gewezen, maar ook op een bepaalde houding bij Zoetermeeders.

Hoe vaak discotheken ook niet op hun bek zijn gegaan! Toch wel lastig publiek. De meest rottige stinkt in Zoetermeer die zit het volst, die doet het beste van allemaal. Dat is een stomme rare bekrompenheid van Zoetermeeders dat ze ook niets nieuws willen proberen, of iets nieuws de kans willen geven.

Het is maar de vraag of het aan de houding ligt van de ondernemers, of omgekeerd de houding van de bezoekers. De interviews en groeps gesprekken laten in ieder geval ook zien dat het iets te maken heeft met de locatie waar het uitgaansleven zich kan ontwikkelen en de beperkingen die daarvoor bestaan binnen de context van een nieuwe stad. De levendige uitgaanscentra van grote steden vormen een ideaal waar Zoetermeer moeilijk aan kan tippen. De vraag hoe het komt dat het uitgaansleven zich niet kan meten met dat van de grote steden, is in de context van dit onderzoek echter minder interessant dan de constatering dat zowel de respondenten van de enquête, als de geïnterviewden van de vraaggesprekken en de deelnemers aan de groeps gesprekken, aangeven dat de uitgaansvoorzieningen van Zoetermeer onder de maat zijn. Dat heeft niet alleen te maken met hun vraag naar die voorzieningen, maar ook met externe ontwikkelingen: de groeiende maatschappelijke waardering van de grote steden en hun uitgaansgelegenheden. Op deze ontwikkeling komen we nog terug in het volgende hoofdstuk.

+/- Veiligheid

Zoetermeer wordt als een veilige stad ervaren. Vooral als geïnterviewden het vergelijken met grotere steden als Den Haag en Rotterdam. Er zijn wel bepaalde plekken die onveilig voelen. Uit de groeps gesprekken komt naar voren dat dit vrijwel altijd plekken zijn met concentraties van hangjongeren of uitgaansjeugd, gebrek aan verlichting, of gebrek aan overzicht. Dat zijn de plekken waar tijdens de groeps gesprekken de symbooltjes voor 'eng' of 'drugs' werden geplakt.

Palenstein en bij station Voorweg. Daar vind ik dat er altijd een hoop volk loopt. Fout volk, dat weet ik niet, maar ik vind het gewoon volk. Niet om mijzelf op te hemelen, maar er is daar altijd een hoop gedoe. Dat is mijn gevoel altijd bij station Voorweg. En ook wel bij Palenstein, als ik daar boodschappen doe ofzo, ja ik weet niet. Het gevoel is dan niet echt lekker daar. En qua drugs en dergelijke die heb ik bij De Boerderij en ook bij station Voorweg geplakt. Daar komt dat dan De Boerderij of In Casa of hoe dat dan ook heet uitrollen, dronken of stoned. En daar voel ik me niet echt prettig bij.

Gevoelens van onveiligheid hebben veel te maken met donkere plekken, onoverzichtelijke plekken: tunneltjes, verlaten plekken, tussen hoogbouw door, en plekken waar 'gehangen' wordt. Tunneltjes zijn zowel in andere oude en nieuwe steden, beruchte plekken als het om het veiligheidsgevoel gaat. Ook dat zijn plekken waar jongeren hangen en waar je in dat geval niet met een grote boog omheen kunt lopen. Als er verlichting uitvalt, wordt het natuurlijk nogenger.

Y: Een van de engere plekken vind ik de tunneltjes. En dat staat eigenlijk voor alle tunneltjes in Zoetermeer. Ik heb er niet heel veel moeite mee, maar ik zou mijn vrouw en kinderen daar niet 's avonds doorheen laten fietsen.

J: Ja, hier zit ook zo'n tunneltje, en hier ook, de wijken, voor fietsers, dat is een beetje jaren zeventig-achtig. De wijken zijn beter ontsloten voor fietsers en wandelaars dan voor automobilisten en ja, al die fietscrossplekken, die zijn gewoon gevaarlijk.

J: Ja, en donker en je kunt ze niet zomaar weghalen. Je hebt het wegennet.

M: Maar ik vind niet elk tunneltje eng, zeg maar. Ik heb er een aantal. Ik heb er hier eentje, die vind ik echt eng, daar ga ik liever niet onder. Als ik hier langs kan fietsen dan doe ik dat liever.

Soms worden Palenstein en Oosterheem bij naam genoemd als wijken waar zich verschillende onveilige plekken bevinden. Van Palenstein hebben sommige geïnterviewden de indruk dat het minder erg wordt door de vernieuwing. Oosterheem is tien jaar oud en kent men vooral uit negatieve berichtgeving in regiokranten en via via. Het gaat dan vooral om groepjes jongeren die mensen lastig vallen, of waarvan men dat verwacht. De veranderingen in de wijken hebben echter niet alleen met de veiligheid te maken. Dit komt aan de orde in het volgende hoofdstuk. Gewezen wordt op andere ontwikkelingen die met veiligheid te maken hebben. Zo wordt een voorbeeld genoemd van een school waar gevochten werd en op een gegeven moment detectiepoortjes zijn aangebracht.

Samenvattend

Uit het onderzoek komt een positief beeld van Zoetermeer naar voren. Zoetermeer is een prettige woonstad met goede voorzieningen en een mooi groen karakter. Het is ook een kindvriendelijke stad. Minder waardering is er voor de sociale sfeer in het algemeen en de diversiteit aan uitgaansvoorzieningen.

3.4 Vier belangrijke pull-factoren

Zoetermeer blijft trekken voor degenen die er zijn opgegroeid. Welke pull-factoren blijven actief voor deze groep? Uit de enquête komen enerzijds sociale bindingen en anderzijds de functionele aspecten naar voren. Beide liggen aan de basis van de voornaamste pull-factoren van Zoetermeer.

Aan de hand van de interviews en groeps gesprekken kunnen deze factoren verder worden ingevuld. In deze paragraaf worden vier belangrijke pull-factoren besproken. Ze hebben zowel te maken met het met Zoetermeer gedeelde verleden als met de huidige sociale en ruimtelijke oriëntatie.

Tijdens de analyse van het kwalitatieve materiaal kwamen we erachter dat minstens vier typen Zoetermeeders kunnen worden onderscheiden. De kenmerken van de typen blijven niet tot dat ene type beperkt. Elk type staat voor een pull-factor die in meerdere of mindere mate aantrekkelijk is voor een deel van gehele groep getogen Zoetermeeders.

In deze paragraaf gaan we als eerste in op de vraag of er zoiets als een Zoetermeerder bestaat en zo ja, wat deze dan kenmerkt. Daarna worden de vier verschillende typen Zoetermeeders besproken, die elk een belangrijke pull-factor representeren.

Echte Zoetermeeders?

Het is moeilijk om een Zoetermeerder te beschrijven. Voor dit onderzoek hebben we een specifieke groep mensen gesproken, namelijk mensen die getogen zijn in Zoetermeer en er nu zelfstandig gevestigd zijn. Echte Zoetermeeders dus, zou je zeggen. Maar het blijkt dat de term “echte Zoetermeerder” in eerste instantie wordt geassocieerd met de Oud-Zoetermeeders, de mensen die sterke familiewortels hebben in het Oude Dorp.

Deze Oud-Zoetermeeders worden ook wel Zoetermeerdenaren genoemd. Het merendeel van de Zoetermeeders die wij hebben gesproken associeert zichzelf hier niet mee. Hoewel bijvoorbeeld een typische Hagenees wel een collectief beeld oproept, is dit bij een typische (hedendaagse) Zoetermeerder nog niet zo. Wat wel kenmerkend bleek voor Zoetermeeders is hun accent. Een geïnterviewde legt uit hoe het met de accenten in Zoetermeer zit:

Zoetermeer heeft drie verschillende accenten. Het echte oude Zoetermeers, dat is echt nog boers. Daar zijn er nog een paar van. Die wonen op het dorp (doet accent na). Ga je mee naar het Dorp? Je hebt Zoetermeers (met plat Haags accent), ik woon in Zoetermeer, Haags. En je hebt Zoetermeers, gewoon ABN Zoetermeers.

Hoewel er dus kleine verschillen zijn is het Zoetermeerse accent voor de buitenstaanders herkenbaar doordat de ‘r’ nauwelijks wordt uitgesproken. Het lijkt veel op Haags, maar het is toch net even anders. Een deelnemer aan een groeps gesprek vertelde hoe ze een keer aangesproken werd op haar accent tijdens een vakantie in het

buitenland. Een vrouw op de camping herkende haar accent direct als Zoetermeers doordat zij zelf in Zoetermeer gewerkt had. Dat inwoners van nieuwe steden moeite hebben om zichzelf als een persoon te benoemen die echt bij die plaats hoort, is een bekend gegeven en vloeit logisch voort uit de snelle groei van de plaats. Degenen die er zijn opgegroeid vinden zich sneller een Zoetermeerder dan mensen die op latere leeftijd in de plaats zijn komen wonen. Een vrouw van eind dertig is geboren en opgegroeid in Zoetermeer, maar tijdens haar studie buiten Zoetermeer gaan wonen. Ze keerde na tien jaar terug, voordat haar eerste kind werd geboren. Hoewel ze Zoetermeer geen bijzondere stad vindt en haar sociale contacten in Zoetermeer bij terugkeer waren verwaterd, ziet ze zichzelf wel als Zoetermeerder.

Voel je je ook echt Zoetermeerder?

Ja ik ben wel Zoetermeerder. Ja. Ik woon hier natuurlijk het grootste deel van mijn leven. Ik weet overal de weg, dat scheelt ook al. Ja, ik ben wel Zoetermeerder.

Zo terughoudend als mensen soms zijn in het zichzelf benoemen als Zoetermeerder, zo enthousiast gaan zij een gesprek aan over wat een Zoetermeerder is, en of zijzelf daar nu wel of niet bij horen. Een hovenier, van wie de ouders oorspronkelijk uit Den Haag en Rotterdam komen, heeft als kind in verschillende wijken in Zoetermeer gewoond. Hij heeft zelf geen kinderen en ziet vooral “standaard gezinnen” om zich heen.

Hoe zou je een Zoetermeerder kunnen omschrijven?

Ik weet niet of dat er echt is. Nou als je gewoon het gemiddelde neemt dan zijn het gewoon saaie mensen zeg maar. Doen gewoon hun werk, die hebben een tuintje, die hebben een auto en kinderen, vaak twee. Standaard. Ik denk dat dat toch wel een beetje het gemiddelde is.

Wat de getogen Zoetermeeders verbindt zijn de gedeelde herinneringen en de ervaringen van het opgroeien in Zoetermeer, de vertrouwde en het thuis voelen in Zoetermeer. Vaak zeiden ze dat een Zoetermeerder iemand is die de geschiedenis van Zoetermeer kent; iemand die de aanbouw van nieuwe delen van de stad bewust heeft meegemaakt, die nog het Zoetermeer van voor het Stadshart en Oosterheem kan beschrijven. Dit maakt Zoetermeer echter ook meer inwisselbaar; het opgroeien in een snel groeiende stad wás kenmerkend voor Zoetermeer, maar is dat nog zo, en voor wie? In het laatste hoofdstuk zullen we op deze vraag, over de toekomst van Zoetermeer en hoe de stad jonge bewoners aan zich kan binden, terugkomen.

Een belangrijke vraag binnen dit onderzoek was ook: wat houdt deze getogen Zoetermeeders in Zoetermeer? Op basis van de motivatie om in Zoetermeer te blijven wonen, kunnen we een onderscheid maken tussen vier verschillende typen Zoetermeeders.

Familiebanden: buurters

De mensen die wij in de context van het onderzoek hebben ondervraagd, zowel via de enquête, als in de interviews en de groepsgesprekken, hebben een sterke sociale en habituele binding met Zoetermeer.

Voor sommigen ligt hierin de hoofdrede om in Zoetermeer te blijven wonen. Het gaat dan in het bijzonder om een hechte kring van familieleden en vrienden in Zoetermeer. Het is voor hen belangrijk dat ze zo dicht mogelijk bij hun dierbaren kunnen wonen, liefst in dezelfde wijk. Deze sociale binding met de stad komt op de eerste plaats. Sommigen zien hun familie enkele malen per week. We spraken een vrouw van eind twintig die werkt bij een bedrijf in Zoetermeer, maar er niet over piekert om naar een andere plek te verhuizen. Niet haar werk maar de band met de familie is haar belangrijkste motivatie.

En als je in een andere stad zou wonen, wat zou je dan het meeste missen?

Mijn familie.

Zie je die nu vaak?

Ja, twee keer per week ga ik daar wel eten. En ik spreek ze eigenlijk bijna elke dag.

Dit is een groep die zich zeer thuis voelt in Zoetermeer, mede door de aanwezigheid van familie en vrienden, maar ook doordat zij vaak een sterke wijkgebondenheid voelen. Daarom noemen wij ze buurters.¹⁰ Zij hebben een sterke band met de wijk waarin ze zijn opgegroeid, vaak wonen zij nog in dezelfde wijk maar nu zelfstandig, en ook hun familie en vrienden wonen nog in deze wijk. Ze zijn dus erg honkvast. Zij hebben een sterke emotionele binding met Zoetermeer. Zoetermeer is “hun stad”, de plek waar ze zich thuis voelen. Zoetermeer is voor hen een thuisbasis, een stabiele en constante factor in hun leven, een vertrouwde omgeving. Het wonen in Zoetermeer is een vanzelfsprekendheid. Ze denken er eigenlijk nauwelijks over na dat ze ook op andere plekken in Nederland zouden kunnen wonen. Een alleenstaande jonge automonteur verwoordt goed hoe vanzelfsprekend het is om in de stad te blijven waar je bent opgegroeid.

De vrienden waar ik mee om ga die wonen allemaal in Zoetermeer. En de afgelopen tien jaar, waar ik dus mee om ga, wonen ze ook allemaal in Zoetermeer. Er zijn ook niet echt plannen om buiten Zoetermeer te gaan wonen zeg maar.

En weet je waarom iedereen blijft?

Ja, want iedereen blijft. Dat is het een beetje. Je hebt hier eigenlijk... je kan hier alles doen zeg maar. Het is dan wel een beetje van, een erg grote stad geworden zeg maar, maar ik denk wel dat het wel goed is zo.

¹⁰ vrgl Van Engelsdorp Gastelaars (1980). Over sociale netwerken zie: Hannerz (1980) en Blokland-Potters (1998).

Qua leeftijd en levensfase vinden we hier zowel jongeren (twintigers) die op zichzelf wonen, maar nog geen gezin gesticht hebben en daarom vaak in het ouderlijk huis te vinden zijn, als dertigers en veertigers met een gezin, die met hun kinderen eenzelfde sterke band

proberen op te bouwen als zichzelf met hun ouders hebben. In hun keuzes op het gebied van opleidingen, werk en wonen laten buurters zich vaak leiden door de meningen van hun hechte netwerk. Een voorbeeld hiervan is een jonge man, werkzaam als engineer bij een telefoniebedrijf, die zegt zich in de keuze voor opleidingen en banen altijd te hebben laten leiden door wat zijn vrienden deden. In zijn woningkeuze hebben zijn ouders de doorslag gegeven. Zijn huis is een paar straten verwijderd van het ouderlijk huis.

Ik heb nooit echt een doel gehad om iets te worden ofzo. Ja misschien wel jammer achteraf, dan had je je meer kunnen richten op één ding misschien. Maar ja ik wist het echt niet, nu weet ik het eigenlijk nog steeds niet. Ik zie wel wat er op mijn pad komt.

Buurters voldoen graag aan het verwachtingspatroon van hun omgeving. Ze zijn niet erg ambitieus als het gaat om stijgen op de sociale ladder. We vinden veel middelbaar en lager opgeleiden (MBO en lager) in deze groep. Ze hebben vaak praktische beroepen zoals monteur of decorateur, maar ook receptioniste of huishoudhulp. Meestal hebben ze van tevoren geen concreet idee van wat ze willen worden, of wat ze willen bereiken in hun carrière. Een vrouw van eind twintig verwoordt het zo:

Op m'n werk, ik denk dat ik dat gewoon een beetje moet aankijken, wat er gaat gebeuren, want ik heb niet echt een doel waar ik naar toe wil ofzo. Ik wil gewoon kijken wat er gebeurt.

Buurters kijken liever hoe het gaat, en zolang ze het naar hun zin hebben zijn ze tevreden met hun situatie. Voor hen is het belangrijker dat ze zich prettig voelen in een vertrouwde omgeving, met hun dierbaren binnen bereik. Zij werken vaak binnen Zoetermeer, wat de band met Zoetermeer nog eens extra versterkt. Daarnaast speelt hun sociale leven zich grotendeels, zo niet geheel, in Zoetermeer af. Een jonge man, werkzaam als monteur in Zoetermeer heeft nooit overwogen weg te gaan uit Zoetermeer. Tijdens het interview lijkt hij pas te beseffen hoe lang hij bij zijn huidige werkgever werkt en hoe snel de tijd gaat. De dagelijkse routine lijkt meer zijn leven te bepalen dan eigen keuzes. Hoewel hij zijn vrienden aanhaalt en niet zijn familie als reden om te blijven, lijkt het ook bij deze respondent meer een vanzelfsprekendheid dan een keuze om in Zoetermeer te blijven. Een familielid woont een paar deuren verder. Op verjaardagsfeestjes komt vooral familie op bezoek, inclusief ooms en tantes en nichten en neven. Qua sport en ontspanning zoeken Buurters hun vertier grotendeels binnen Zoetermeer, bijvoorbeeld met vrienden skaten in de Zoetermeerse parken, voetballen met dezelfde hechte vriendenclub, en natuurlijk regelmatig op familiebezoek. Buurters waarderen Zoetermeer zowel om de suburbane, als de dorpse kenmerken. Enerzijds de rust, de ruimte en het groen. Anderzijds ook de kleinschaligheid en gezelligheid die binnen bepaalde wijken te vinden is; het 'ons kent ons' gevoel. Zij storen zich dan ook het meeste aan de nadelen die de verstedelijking van Zoetermeer met

zich meebrengt: de komst van buitenstaanders met andere normen en waarden, mensen met een grote mond. Ook asociaal of crimineel gedrag en overlast van hangjongeren wijzen ze sterk af. Grotere steden als Den Haag hebben niet veel aantrekkingskracht voor de buurters, die vinden ze vaak te druk en te chaotisch. Zij zien Zoetermeer als een gezellige stad, vanwege hun familie en vrienden. Verder vinden zij Zoetermeer geen bijzondere stad. Zoetermeer is voor hen “gewoon”, een vanzelfsprekendheid. Het is voor buurters geen optie om Zoetermeer te verlaten zolang ze deze sterke sociale binding hebben met de stad. Zo wijst een man (een automonteur van begin veertig) met hechte familiebanden in Zoetermeer op verschillen met andere Zoetermeeders die minder familie en vrienden in Zoetermeer hebben wonen. Met die vergelijking verduidelijkt hij zijn motivatie om te blijven.

Heb je ooit wel eens gedacht om uit Zoetermeer te verhuizen?

Nee ik heb het hier altijd naar mijn zin.

Hoe is dat met familie, heb je broers of zussen?

Ja mijn broer woont in Zoetermeer, mijn ouders wonen in Zoetermeer. De familie van mijn vrouw woont grotendeels in Zoetermeer. Dan heb je eigenlijk alles bij elkaar. Dus ik denk als de een in Groningen woont, de ander in Limburg en een in Friesland, dan krijg je denk ik ook vanzelf minder binding met Zoetermeer.

En hoe is dat met vrienden van vroeger?

Die wonen ook allemaal in Zoetermeer.

Sociale netwerkmogelijkheden: socialen

De socialen hebben net als de buurters een sterke sociale binding met Zoetermeer: hun vrienden en familie houdt hen in Zoetermeer. Het verschil met de buurters is dat zij meer gericht zijn op hun vriendengroep dan op hun familie, want: “je familie zie je sowieso wel” en ook minder op één buurt. Daarom noemen wij ze socialen. Socialen hebben in de loop der jaren vaak een uitgebreide vrienden- en kennissenkring opgebouwd in Zoetermeer. Hun netwerk is qua omvang uitgestrekter en mede daardoor qua tijdsbesteding per individu minder intens dan dat van de buurters, die naast familie vaak vasthouden aan een kleinere groep oude vrienden. Het netwerk van buurters heeft de trekken van een peergroup (men doet vrijwel alle activiteiten met deze groep), terwijl dat van de socialen vaak gesegregeerd is. Verschillende activiteiten worden met verschillende, soms overlappende deelgroepen ondernomen, maar wel met een belangrijke kern in Zoetermeer.¹¹ Het merendeel van de vrienden van socialen woont nog in Zoetermeer, waardoor ze elkaar vaak kunnen zien. Deze vrienden kennen ze van school, de buurten waarin ze gewoond hebben, bijbaantjes, werk, sporten, verenigingen en het uitgaan in Zoetermeer. Hun vriendennetwerk doorkruist vaak verschillende sociale lagen en wijken. Qua sociale contacten zijn socialen meer naar buiten gekeerd. Socialen trekken er graag op uit, ze zijn op zoek naar gezelligheid, ze genieten samen met vrienden en bekenden van het leven.

Een onderwijzeres met twee jonge kinderen kent haar vrienden

¹¹ zie Hannerz: Blokland-Potters (noot 11) en ook Reijndorp (2004).

vooral van een sportvereniging waar zij en haar man al jaren lid van zijn. Zij eten vaak samen bij vrienden thuis, doen met een vaste groep spelletjes of gaan samen uit eten. De grootouders, die in Zoetermeer wonen, passen dan op de kinderen.

We hebben een vaste vriendengroep eigenlijk, die we bijna wekelijks zien.

Vooraf het spontane karakter van de vriendschappen stellen zij op prijs: dat je zomaar bij vrienden langs kunt gaan zonder eerst een afspraak te hoeven maken, dat je kennissen toevallig tegenkomt tijdens het winkelen, of tijdens het uitgaan. Zij zijn bang dit te verliezen wanneer ze buiten Zoetermeer zouden gaan wonen.

Een vrouw van achtentwintig werkt als onderzoeker aan een Amsterdamse Universiteit, maar blijft in Zoetermeer wonen. Ze is in Zoetermeer getrouwd en het eerste kind is op komst.

Ik denk eigenlijk dat ik altijd in Zoetermeer zal blijven wonen. Ik zie mezelf niet zo gauw uit Zoetermeer vertrekken. Het is het gemak. Ik bedoel het is nu omdat iedereen, op een aantal vriendinnen na, die in Amsterdam wonen en die ik via mijn werk ken, omdat iedereen die ik ken in Zoetermeer woont, is het heel makkelijk om even bij iemand langs te gaan. Of mijn ouders eventjes te zien, of mijn zusje eventjes te zien. Alles is lekker impulsief en kan binnen vijf minuten beslist zijn en dat vind ik heel prettig.

Deze groep is minder wijkgebonden dan de buurters. Vaak hebben zij zelf in meerdere wijken in Zoetermeer gewoond en kennen ze andere wijken ook beter doordat vrienden verspreid over de stad wonen. Ze hebben geen sterke wijkvoorkeur. Zoetermeer waarderen zij om de suburbane kenmerken: de keuze in woonmilieus, de ruimte, het groene karakter en de recreatiemogelijkheden. Daarnaast is het voor hen ook wel belangrijk dat een stad "gezellig is", bijvoorbeeld leuke winkelstraten heeft en aantrekkelijke horeca. Sommige socialen vinden dat Zoetermeer op deze punten nog wel kan verbeteren. In oudere steden of dorpen vinden ze die sfeer en gezelligheid meer. Socialen missen soms het intieme en het kleinschalige in een nieuwbouwwijk als Zoetermeer. Voor hun ontspanning zoeken zij hun vrienden op waarmee ze vaak bij iemand thuis, maar ook buitenshuis in Zoetermeer afspreken, in cafés of restaurants. Af en toe zullen ze naar een grotere stad gaan om de afwisseling en om de sfeer en gezelligheid van een oud stadscentrum te proeven.

Een gescheiden man, werkzaam bij een bank in Den Haag heeft de verzorging van drie kinderen onder zijn hoede. Hij streeft ernaar één keer per week met vrienden af te spreken, wanneer de kinderen naar hun moeder zijn.

We gaan op bezoek bij elkaar (...) We gaan ook wel eens wat drinken of wat eten. Thuis, maar ook wel naar buiten.

En waar ga je dan heen?

We zijn wel eens in Den Haag geweest, maar we blijven ook wel in

Zoetermeer.

Waar?

Ja, in Zoetermeer is niet zo gek veel om uit te gaan, maar in het Stadshart heb je wel een paar cafés zitten.

Heb je nog een voorkeur voor het Stadshart of het oude dorp? Waar ga je heen?

Ja, allebei eigenlijk. Het ligt er een beetje aan. Je hebt van die fases dat je meer naar het ene gaat en dan weer naar het andere.

Qua opleiding en leeftijd is dit een gemengde groep, zowel laag als hoog opgeleid, en verspreid over de leeftijdscategorie die we gesproken hebben (van 25 tot 45 jaar oud). Hun beroepen hebben gemeen dat daarin het contact met mensen centraal staat: bijvoorbeeld caissière, winkelmedewerker, leraar, brandweerman. Vaak werken ze in, of dichtbij Zoetermeer. Doordat zij in hun werk veel contact hebben met mensen, kennen ze nog meer mensen in Zoetermeer. Zoetermeer als stad is een vertrouwde omgeving omdat ze er zijn opgegroeid, maar ze hebben geen sterke emotionele binding met de stad. Zoetermeer is voor hen het gemak van de nabijheid van vrienden en familie. Het beeld dat zij hebben van Zoetermeer is heel erg gebaseerd op dit sociale netwerk en de herinneringen en ervaringen die zij met vrienden delen.

Een vrouw van eind twintig werkt als receptioniste. Ze heeft tijdelijk buiten Zoetermeer gewoond met haar ex-man en twee kinderen. Toen het huwelijk spaak liep, was het voor haar vanzelfsprekend om terug te gaan naar Zoetermeer. Zij wilde haar 'eigen' sociale leven weer oppakken. Het was dus vooral het sociale leven van Zoetermeer dat aantrok.

Ik ben meer een gezelligheidsmens. Het maakt me eigenlijk niet zo uit waar ik woon, als het maar gezellig is, als ik maar mijn vrienden heb en mijn familie dicht in de buurt, dan vind ik het prima.

Socialen zien net als buurters geen reden om uit Zoetermeer te vertrekken zolang hun sociale leven zich rond Zoetermeer concentreert. Een jonge hoogopgeleide vrouw die buiten Zoetermeer werkt, verwoordt deze motivatie om te blijven niet heel anders dan een buurter zou doen. Het verschil is dat het een minder vanzelfsprekende en meer overwogen keuze is.

Ik bedoel mijn ouders wonen hier, mijn zusje woont hier, heel onze vriendengroep woont hier, dus het was voor mij ook om praktische redenen gewoon leuker en beter om hier in ieder geval in de buurt te wonen. Ver weg was voor mij sowieso geen optie.

Voor een onderwijzeres met drie bijna volwassen kinderen is haar sociale leven in Zoetermeer de belangrijkste reden om in de stad te blijven. Haar zus is na een studie Nederlands buiten Zoetermeer verhuisd, volgens haar omdat ze van "oude gebouwen" houdt. Zij is zelf minder geïnteresseerd in een oude woonomgeving en kiest voor haar vrienden.

Wat houdt je het meeste hier?

Mijn vrienden. Ja.

Wat doe je zoal met vrienden?

Kletsen en koffie drinken, naar de film, uit eten. En ik heb de buurvrouw waar ik gewoon hele goede vrienden mee ben geworden: dat je bij elkaar binnen loopt, om iets te vragen, of om gewoon koffie te drinken, dat zou ik echt niet willen missen.

Ook zonder af te spreken?

Altijd zonder af te spreken. We spreken zelden af. En de kinderen zijn ook heel erg aan elkaar gewend en aan ons, dus dat is gewoon heel waardevol contact. En dat is voor mij een goede reden om niet te verhuizen hier.

Hoewel socialen minder een emotionele binding hebben met de stad Zoetermeer, hebben ze wel een heel sterke binding met andere Zoetermeesters. Zij zullen de stad dus niet snel verlaten.

Functionele voordelen: routiniers

Routiniers hebben net als buurters een sterke habituele binding met Zoetermeer: zij wonen hier, omdat ze hier nu eenmaal wonen. Zij blijven in Zoetermeer omdat ze aan Zoetermeer gewend zijn geraakt en (nog) geen concrete redenen hebben om weg te gaan. Zij hebben minder dan buurters en socialen een sociale binding met Zoetermeer. Daarom noemen we hen routiniers. Zij wegen wel hun opties af en denken na over waar ze nog meer zouden kunnen wonen als ze het in Zoetermeer niet meer naar hun zin hebben.

Een basisschoollerares, getrouwd en twee kinderen, vindt dat Zoetermeer alles biedt wat zij nodig heeft, maar volgens haar zijn er meer plekken die dat hebben. Zij zou net zo lief in een vergelijkbare stad willen wonen die iets rustiger is. Haar vrienden uit Zoetermeer zou ze volgens haar toch niet kwijtraken en ze zou ze blijven opzoeken.

Zoetermeer is niet zo heilig voor ons dat we denken, dat is de geweldigste stad, daar moeten we blijven. Nee. Dat is eigenlijk meer zo gegroeid.

Wat de routiniers vooral in Zoetermeer houdt, naast de gewenning, zijn het comfort en het gemak wat Zoetermeer hun biedt. Qua wonen, voorzieningen en ontspanning laat Zoetermeer voor de routiniers weinig te wensen over. Zij waarderen Zoetermeer vooral "omdat het alles heeft". De hoeveelheid en diversiteit van voorzieningen, of het nu gaat om winkels, scholen of verenigingen, worden door routiniers vaak als eerste genoemd als de voordelen van Zoetermeer.

Een deelnemer aan een groepsgesprek, werkzaam bij de gemeente, is zeer enthousiast over de voorzieningen en ligging van Zoetermeer.

Ja. Ik vind het qua sport en qua scholen een perfecte gemeente. Je hoeft niks buiten de deur te doen, buiten Zoetermeer dan, en dat houdt mij gewoon in Zoetermeer. Ja, mijn hele sociale leven ligt er wel natuurlijk, maar met name denk ik ook dat dat soort dingen belangrijk

is, voor je kinderen en voor jezelf. Ik voel me wel heel erg fijn in deze omgeving hier. Ik woon hier en met vijf minuten fietsen zit ik in the middle of nowhere, dan zie je Zoetermeer niet eens meer. Dan zit je in het Groene Hart, ja ik vind het echt geweldig.

Net als buurters en socialen, zijn de routiniers meestal tussendoor niet uit Zoetermeer weg verhuisd, ook niet tijdens hun studie. Qua opleiding zijn ze zowel lager als hoger opgeleid. Praktische opleidingen en zakelijke beroepen passen bij deze groep, zoals accountancy, management, ontwerpers, zakelijk adviseurs.

Ze zijn meer suburbaan georiënteerd en waarderen Zoetermeer om de rust, de ruimte, het niveau aan voorzieningen en het groen. Het groene karakter van Zoetermeer geeft hen het idee dat ze 'buiten wonen' midden in de Randstad. Zoetermeer is voor hen een prettige woonstad. Ook de routiniers bevinden zich in verschillende levensfasen. Wanneer zij kinderen hebben, waarderen zij Zoetermeer sterk om het kindvriendelijke karakter, de grote keuze in scholen en (sport)verenigingen. Ze vinden Zoetermeer een fijne, veilige omgeving voor kinderen om in op te groeien, met genoeg vermaak.

In hun dagelijks leven zijn routiniers op zoek naar comfort, rust, en ontspanning. Ontspanning zoeken ze in de groene gebieden of bij sportverenigingen. Ze maken minder gebruik van het horeca-aanbod in Zoetermeer. Routiniers maken vaak rationele afwegingen in een streven hun persoonlijke leven zo comfortabel mogelijk te maken. Ze wonen graag in rustige wijken met gelijkgestemden, waar gedeelde normen en waarden gerespecteerd worden, maar waar de burens zeker niet de deur plat lopen bij elkaar. Als ze eenmaal een wijk hebben gevonden waar ze het naar hun zin hebben vertrekken ze niet snel meer. Routiniers hebben een sterk idee over wijken waar ze wel willen wonen en waar niet. Als ze niet in de wijk van hun voorkeur zouden kunnen wonen dan willen ze ook niet in Zoetermeer wonen. Tijdens een groeps gesprek legt een vrouw een van haar belangrijkste motivaties uit om in Zoetermeer te blijven. Daaruit klinkt een geringe emotionele binding en een vooral functionele verbondenheid met de plaats.

In Zoetermeer zijn er gewoon wijken waar het wat meer kost om te wonen en waar ik meer woongenot zou ervaren. Wanneer er daar geen huisjes zijn, dan zou ik hier niet willen wonen ook.

In hun werk zijn ze ambitieus, niet om een bepaalde status te verwerven, maar wel om een bepaald niveau van comfort (bijvoorbeeld een mooi huis met een grote tuin) te kunnen bekostigen. Kenmerkend voor routiniers is dat ze al vroeg weten wat ze willen worden en welke opleidingen ze daar voor moeten volgen. Ze zijn dus gericht op carrière maken en streven hierin ook een mate van zelfstandigheid na. In deze groep bevinden zich bijvoorbeeld veel zelfstandig ondernemers en mensen die met een MBO opleiding in een managementfunctie groeien. Routiniers kunnen zowel binnen als buiten Zoetermeer werken. Diegenen die in Zoetermeer werken, bijvoorbeeld omdat ze een eigen bedrijf in Zoetermeer gestart zijn,

hebben een extra sterke functionele binding met Zoetermeer. Hoewel routiniërs vaak ook enkele familieleden of vrienden in Zoetermeer hebben, is dit op zichzelf geen reden om in Zoetermeer te blijven wonen. Zij zijn minder gericht op sociale contacten buiten het eigen gezin. Bij routiniërs komt het ook vaker voor dat familieleden en vrienden wel uit Zoetermeer vertrokken zijn, bijvoorbeeld voor een opleiding, werk, of om een relatie. Routiniërs zien geen reden om Zoetermeer te verlaten omdat de stad, op het moment, hun alles biedt wat ze zich wensen op het gebied van wonen, werk en ontspanning. Wat zij vaak minder waarderen aan Zoetermeer is de verstedelijking, de drukte van mensen en verkeer, en verstoring van de rust door “asociale” en hangjongeren. Aanleidingen voor routiniërs om Zoetermeer te verlaten zijn: Zoetermeer wordt te groot, het wordt te stedelijk met problemen van dien aard, criminaliteit, overlast, en drukte. Als ze Zoetermeer verlaten willen ze landelijker en rustiger wonen, in een omgeving met meer ruimte en groen. Vaak wordt het oosten van het land genoemd als een goed alternatief voor Zoetermeer. Tegelijkertijd zijn ze bang dat als ze landelijker wonen ze op comfort moeten inboeten omdat je daar niet hetzelfde niveau van voorzieningen kan verwachten.

Een eigenaar van een hoveniersbedrijf heeft een klantenkring opgebouwd in Zoetermeer, maar zou anders net zo lief op een andere plek wonen:

En behalve uw werk en uw woning, zijn er nog andere dingen die u aan Zoetermeer binden?

Nee. Absoluut niet, voor de rest heb ik absoluut niks met de stad Zoetermeer. Dat zegt ook wel genoeg over een nieuwbouwnest, daar kan je je geloof ik ook niet aan hechten. Ja, sommige mensen misschien wel. Nee, het heeft voor mij helemaal geen emotionele waarde ofzo.

Routiniërs hebben vrijwel geen emotionele binding met Zoetermeer. Zoetermeer is voor hen enigszins inwisselbaar omdat zij hier vooral wonen omwille van functioneel gemak. Toch zullen ze de stap naar een andere gemeente niet snel maken. Daar moeten ze echt een goede reden voor hebben.

Een consultant en handelaar in vastgoed zou buiten Zoetermeer verhuizen zodat zijn vrouw (ze hebben geen kinderen) dichterbij een plek woont waar ze een voor haar belangrijke hobby kan uitoefenen. Hij is voor zijn werk veel onderweg en zou het niet erg vinden buiten Zoetermeer te wonen.

Ik ben opgegroeid in Zoetermeer. Boeit Zoetermeer? Ja, het is nog wel een gemeente waar ik graag vertoef. Het is rustig, (...) maar het is niet zo dat ik hier mijn hele leven zou willen blijven wonen.

Een moeder van drie jonge kinderen zou uit Zoetermeer weggaan als het criminelere wordt. Ze vindt dat er genoeg te doen is in Zoetermeer en gaat bijvoorbeeld met plezier naar het Stadshart, maar ze zou net zo lief vertrekken naar een iets rustigere plaats, waar meer gelijkgestemden wonen en minder “asociale”.

Ja, ik heb niks met Zoetermeer. Ik ben er geboren en ik er heb mijn opleiding gevolgd en daarom ben ik blijven hangen en ik heb er mijn man leren kennen dus dan bouw je samen een toekomst op (...). Ik heb niks met Zoetermeer. Je hebt zo'n infozender op televisie en dan zie je al die plaatjes voorbij komen, met groetjes van, je kent het wel. Je zou je bijna schamen. Ik ben niet trots op Zoetermeer. Ik vind het geen stad om trots op te zijn.

En waarom niet?

Omdat ik het heel asociaal vind. Ik vind er heel veel asociale mensen wonen.

Kenmerkend voor de routiniers is dat ze uit gewoonte in Zoetermeer zijn blijven wonen en

dit uit rationele redenen verklaren: het praktische comfort dat Zoetermeer biedt. Om deze reden, en omdat ze relatief weinig sociale binding en geen emotionele binding met Zoetermeer hebben vormen de routiniers de groep die het meest een verhuizing uit Zoetermeer overweegt.

Uitvalsmogelijkheden: randstadstedelingen

De randstadstedelingen hebben net als de routiniers vooral een functionele binding met Zoetermeer. Zij wonen in Zoetermeer omdat het centraal ligt, omdat het een goede uitvalsbasis is binnen de Randstad en omdat ze in Zoetermeer “van alle gemakken voorzien” zijn. Het zijn zogenaamde polycentrische stedelingen, maar omdat ze vooral op de Randstad georiënteerd zijn, noemen we hen randstadstedelingen.¹² De randstadstedelingen zijn qua ruimtelijke en sociale oriëntatie het minste gebonden aan Zoetermeer. Dit komt omdat zij vaak tijdelijk buiten Zoetermeer gewoond hebben, omdat ze buiten Zoetermeer gestudeerd hebben en/of buiten Zoetermeer werken. In deze groep bevinden zich de meeste terugkeerders. Het zijn mensen die Zoetermeer kunnen vergelijken met andere steden, dorpen, of zelfs landen en tot de conclusie zijn gekomen dat Zoetermeer hen veel voordelen biedt, op praktisch gebied. Zij hebben veelal rationele overwegingen om terug te keren: de betaalbare woning, de ligging en goede bereikbaarheid, het hoge niveau van voorzieningen in de stad. Minder belangrijk maar ook aanwezig zijn de sociale en habituele binding. Er zijn andere steden in de Randstad die hetzelfde comfort kunnen bieden, maar daar zijn ze minder bekend mee, en daar hebben ze minder bekenden. Dat is een extra impuls om in Zoetermeer te wonen.

Wat ook meespeelt is de levensfase van deze groep. De randstadstedelingen keerden meestal terug naar Zoetermeer op het moment dat zij zich wilden ‘settelen’, een eerste huis kopen en een gezin starten.

Een begeleider van ‘zorgleerlingen’ op een basisschool en moeder van twee dochters is tijdens haar opleiding in Leiden buiten Zoetermeer gaan wonen. Ze heeft zich echter niet volledig in het studentenleven gestort, maar is gaan samenwonen met haar vriend in Alphen aan de Rijn. Toen ze zwanger was, besloten ze om toch naar Zoetermeer te gaan:

¹² zie voor de polycentrische stedeling: Grünfeld (2010).

Ja, wij zijn vanuit Alphen weer naar hier terug verhuisd. In die tijd was ik toen, wij hebben een huis hier gekocht toen en in die tijd was ik zwanger van de oudste en ja toen hadden we het erover wat willen we, willen we in het huis in Alphen blijven wonen, nou we wilden eigenlijk wel een ander huis en toen hadden we het erover, nou ja het is voor de kinderen heel leuk om op te groeien in de plaats waar ook opa en oma wonen en zijn ouders woonden ook redelijk in de buurt toen. En toen kwam er in Noordhove een nieuwbouwproject aan, wat we een heel mooi huis vonden toen we het samen zagen op de tekening. (...) ja in eerste instantie zijn we teruggekomen naar Zoetermeer omdat we het voor de kinderen heel leuk vonden.

De randstadstedelingen hebben zelf goede herinneringen aan hun kindertijd in Zoetermeer en vinden Zoetermeer een goede plek om hun eigen kroost op te laten groeien. Daarnaast vinden ze het vaak prettig dat opa en oma dan in de buurt wonen, zodat zij de kleinkinderen vaak kunnen zien, maar natuurlijk ook omdat opa en oma een betrouwbare en goedkope oppas zijn. Wanneer ze zich eenmaal (weer) gevestigd hebben in Zoetermeer dan is dit voor langere tijd, in ieder geval zolang ze nog thuiswonende kinderen hebben.

De randstadstedelingen zijn meestal hoger opgeleid (HBO en WO), zij hebben hun opleiding buiten Zoetermeer gevolgd en zijn in tegenstelling tot de andere drie typen Zoetermeeders, meestal wel op kamers gegaan tijdens de studie. Ook zijn zij vaak werkzaam buiten Zoetermeer in een grotere stad. Het voordeel wat Zoetermeer biedt is dat de centrale ligging in de Randstad en van waaruit steden als Leiden, Gouda, Rotterdam, Den Haag en Utrecht goed te bereiken zijn. Een ICT-er die wij spraken heeft bijvoorbeeld gestudeerd in Leiden en is vanuit het centrum van Den Haag naar Zoetermeer teruggekeerd, toen zijn vrouw zwanger was. Behalve een ruimere woning was voor hem de centrale ligging van Zoetermeer praktischer dan een woning in een binnenstad met lastiger parkeermogelijkheden.

Mijn vrouw heeft ook in Den Haag gewoond en ik heb tien jaar hiervoor altijd als consultant door de hele 'wereld' eigenlijk gewerkt: Utrecht, Den Haag, Rotterdam, Amsterdam. Plekken waar veel gebeurt, dan kan je (vanuit) Zoetermeer wel overal zo zijn.

Doordat zij hebben gestudeerd in een andere stad, hier vaak ook hebben gewoond en omdat ze meestal ook in een andere stad werken, is hun sociale netwerk meer verspreid en beperkt zich zeker niet tot Zoetermeer. Tegelijkertijd vinden ze het ook leuk om oude vriendschappen weer aan te kunnen halen in Zoetermeer. Randstadstedelingen zijn vaak prettig verrast dat er nog zoveel oude bekenden in Zoetermeer wonen.

In hun vrije tijd zijn zij meer dan gemiddeld gericht op de grote steden. Hoewel ze niet ontevreden zijn over het vrijetijdsaanbod in Zoetermeer, zoeken ze af en toe de afwisseling en charme op van hun oude studie- of huidige werkstad. Het is die stedelijkheid binnen handbereik die Zoetermeer door haar ligging biedt die ze

zo waarderen. Zelf zouden ze niet meer in een drukke stad willen wonen. Ook zij waarderen dus die suburbane kenmerken van het wonen in Zoetermeer: de rust, de ruimte, de veiligheid en de kindvriendelijkheid. Doordat zij veel buiten Zoetermeer doen: werken, winkelen, ontspannen, soms zelfs sporten zijn zij het meest geneigd Zoetermeer te omschrijven als slaapstad. Dat is voor hen niet per se een negatieve benaming, het vertier dat zij zoeken is immers binnen bereik in de omringende grote steden.

Een hoogopgeleide geïnterviewde, met veel kennissen buiten, maar ook binnen Zoetermeer:

Nou ja, dat het een slaapstad is. Ik woon hier, ik slaap hier, ik doe hier mijn boodschappen en natuurlijk zit ons sociale leven hier, maar als je voor mijn gevoel echt iets leuks wilt doen dan moet je voor mijn gevoel naar buiten Zoetermeer.

Een andere geïnterviewde is voor zijn studie naar Delft verhuisd en weer teruggekeerd. Na zijn studie ging hij voor langere tijd in Australië reizen en werken. Bij terugkomst had hij geen woning meer in Delft en trok weer bij zijn ouders in. Hij vond vervolgens een baan bij een internetbedrijf in Zoetermeer en bleef. Hij vindt bepaalde aspecten van Zoetermeer saai, maar waardeert de plaats om het prettige wonen.

Wat ik dan altijd zeg, want sommige mensen zeggen Zoetermeer is saai en dat is ook wel zo natuurlijk, er valt niet zo veel te beleven, maar ja ter vergelijking hebben we natuurlijk ook niet echt een binnenstad. De meeste steden waar het echt leuk is, dan ga je naar de binnenstad en dat poppen ze vol met cafeetjes, iets anders kan je er ook eigenlijk niet beginnen. En dat is wel jammer dat je dat hier niet hebt. Wat dat betreft is het wel een nieuwe stad. Maar het is prettig om te wonen, zeker weten, echt een woonstad.

Zij waarderen het dat een middelgrote stad als Zoetermeer een breed scala van voorzieningen heeft, bijvoorbeeld de Big Five, ook al maken ze er niet vaak gebruik van. Het aanbod van sport en onderwijs maken Zoetermeer bijzonder. Qua winkelen en uitgaan, gaan ze echter liever naar een grotere stad, niet alleen om het aanbod maar ook om de sfeer. Randstadstedelingen hebben een druk en actief leven: het zijn vaak tweeverdieners met jonge kinderen. Ze zoeken een goede balans tussen werk, gezin en het sociale leven. Zoetermeer is voor hen een prettige, relatief rustige stad, centraal gelegen in de Randstad waardoor ze hun werk, omliggende steden, en hun verspreide sociaal netwerk goed kunnen bereiken. Zoetermeer is voor hen een praktische stad, voorzien van alle gemakken. Zoetermeer biedt het voordeel van betaalbare woningen, meer ruimte dan in de grotere steden, en het is er kindvriendelijk. De Randstadstedelingen hebben vrij weinig aan te merken op Zoetermeer. Misschien juist omdat zij de vergelijking met andere steden kunnen maken, vinden zij dat het in Zoetermeer vrij goed geregeld is. Als ze zich ergens druk om maken dan heeft dat vaak met bereikbaarheid te maken omdat ze vrij mobiel zijn: dus file op de ringweg, of parkeerproblemen in de wijk. Omdat de

randstadstedelingen een bewuste keuze hebben gemaakt om terug te keren naar Zoetermeer zijn zij niet geneigd de stad snel te verlaten.

Samenvattend

Het zijn de gedeelde herinneringen en ervaringen (opgroeien in een New Town) die Zoetermeeders met elkaar verbindt, die Zoetermeeders tot Zoetermeeders maakt, en die voor een emotionele binding met de stad zorgen. Nadat we hebben gekeken wat Zoetermeeders verbindt, hebben we ook vooral gekeken naar hoe ze verschillen. Aan de hand van hun hoofdmotivatie om in Zoetermeer te wonen kan er een onderscheid gemaakt worden tussen vier typen Zoetermeeders: de buurters, de socialen, de routiniërs en de randstadstedelingen. Elk representeren zij een belangrijke pull-factor: familiebanden, sociale netwerken, functionele voordelen en uitvalsmogelijkheden.

3.5 Herkenbare elementen en emotionele bindingen

En als je dan Zoetermeer binnenrijdt dan kom je toch weer effe thuis. En dat begint dan al met de paal van Siemens die je ziet en dan denk je: we zijn er weer! Weet je wel, dat gevoel. En als je van de andere kant komt dan is het vaak de benzinepomp aan de Zegwaartse weg dat je denkt ... of eigenlijk aan het begin van die bommenweg: we zijn er weer. En dat is toch altijd wel lekker. En er is altijd wat veranderd in Zoetermeer, al ga je een week weg of een maand weg, ineens is er iets veranderd.

Naast familie en vrienden die in de stad wonen en de vertrouwdheid van de stad, zijn het de herkenningspunten of landmarks in een stad die zorgen voor een thuisgevoel. Voor iedereen is dat weer een ander herkenningspunt, daarom hier een kleine greep uit de Zoetermeerse herkenningspunten en wat zij toevoegen aan de positieve of negatieve waardering van de stad. Dat laatste is niet onbelangrijk, maar ook plekken en gebouwen die een negatieve waardering oproepen dragen bij aan de herkenbaarheid en de eigenheid van de nieuwe stad.¹³

Nutricia

Een bedrijf dat onlosmakelijk verbonden is met Zoetermeer, het staat op een prominente plek in het Oude Dorp. Soms hebben opa's en oma's van Zoetermeeders hier nog gewerkt. Het is een symbool voor de boeren- (zuivel) en arbeiders- (fabriek) achtergrond van Zoetermeer.

Ja ik weet niet, het is thuis. Als wij op vakantie geweest waren en we kwamen van de Rijksweg en je zag Nutricia, dacht ik "oh ik ben weer thuis". Ja het is echt thuis.

Floriade terrein, nu Balijbos

De Floriade is een evenement geweest dat veel Zoetermeeders als jongeren bewust hebben meegemaakt en wat een zeer positieve

indruk heeft achtergelaten. Het was een groot evenement in Zoetermeer waar jongeren gratis naar toe konden, waar ze in vrijheid het terrein konden ontdekken. Het is een voorbeeld van een gedeelde Zoetermeerse herinnering, maar de Floriade heeft Zoetermeer ook landelijk op de kaart gezet. Volgens de Zoetermeeders die het meegemaakt hebben is het een voorbeeld van een geslaagd evenement in Zoetermeer waar er best meer van mogen komen. Daarnaast is het oude Floriadeterrein nu een heel mooi groen gebied waar de Zoetermeeders veel gebruik van maken. Het is onderdeel van de groene gebieden in en om de stad die Zoetermeeders koesteren en waar ze ook enigszins trots op zijn: het groene karakter van hun stad.

Uit school ging ik werken op de Floriade bij Larry's Popcorn. Ik stond daar dagelijks, ik deed m'n huiswerk en ging naar de Floriade, dus ik kan dit hele terrein dromen. Dat is de mooiste tijd uit m'n leven geweest.

AIVD gebouw

Het AIVD gebouw, voorheen het ministerie van OC&W, in het Stadscentrum is typisch een gebouw waar iedere Zoetermeerder een mening over heeft. Het staat pontificaal in het centrum van Zoetermeer, het is nogal groot en grijs, en vrijwel iedereen vindt het lelijk (een paar uitzonderingen daar gelaten). Het is een soort onneembaar fort midden in de stad. Het is een symbool van niet-geslaagde nieuwbouwarchitectuur, symbool voor een verouderde kijk op moderniteit en de grootschaligheid en kilheid die met nieuwe steden wordt geassocieerd. Wellicht dat er daarom zo tegen geageerd wordt. Maar ook dit gebouw roept een positieve herinnering op.

Kijk, dat ministerie toen dat net af was, toen werd het elk half jaar helemaal schoon gemaakt. Toen glom het gewoon het hele jaar door. Nu is het gewoon een grote doffe hoop ellende. Het lijkt wel een hele grote schroothoop die daar ligt. Ik denk ook niet dat ze het meer schoon krijgen.

De Molenstraat

De molen aan het begin van de Molenstraat is de symbolische tegenhanger van het AIVD gebouw. Het staat voor de geschiedenis van Zoetermeer, het staat voor alles wat mooi, authentiek Hollands is. Zoetermeeders die zich een beetje af willen zetten tegen nieuwbouw zeggen vaak de molen en de daarbij behorende Molenstraat te waarderen als het voorbeeld van 'oud en sfeervol' in Zoetermeer.

Net als de Molenstraat, heel simpel. M'n moeder en m'n zus wonen in de Molenstraat en kijk ik naar die molen, het heeft gewoon wat. Er wordt ook wel wat moderners gebouwd, maar die Molenstraat die heeft wat. Daar heb ik natuurlijk altijd doorheen gelopen.

De Molenstraat heeft niet alleen voor oudere Zoetermeeders een nostalgische betekenis, ook jonge starters willen graag in de Molenstraat wonen omdat het in hun ogen de meest sfeervolle en authentieke straat is van Zoetermeer. De molen staat voor Oud

Zoetermeer en wonen in de Molenstraat wordt als statusverhogend ervaren omdat het een unieke straat is in New Town Zoetermeer.

De Dorpsstraat

Een nog geliefder stuk Oud Zoetermeer is de Dorpsstraat. In een nieuwbouwwijk waar men van de gemakken van een groot Stadshart profiteert is de Dorpsstraat de intiemere winkelstraat met karakter en sfeer. Het is kleinschaliger en gezelliger dan het Stadshart, de winkels zijn specialistischer, en de panden hebben meer architectonische uitstraling door hun historische karakter. Qua winkelbeleving en sfeer doet de Dorpsstraat denken aan een dorp: men trekt meer tijd uit voor het winkelen, je komt er meer bekenden tegen en neemt de tijd om een praatje te maken. Dit oude stukje van Zoetermeer wordt gekoesterd omdat het bijzonder is in een nieuwe stad.

C: Wat ik zelf vind als je het over Zoetermeer heb qua karakter ofzo, iets karakteristieks, eigenlijk heeft Zoetermeer dat niet meer. (Sommigen roepen 'de Dorpsstraat', 'de oude molen'). De Dorpsstraat is nog het enige waar je iets van vroeger nog ziet.
I: Iets authentieks, ja.

Hoogbouwflats

Wanneer er wordt gevraagd naar wat men lelijke plekken vindt in Zoetermeer, dan worden de hoogbouwflats als eerste genoemd. Er wordt veel afgegeven op de hoogbouwflats: ze zijn lelijk, opzichtig, en er hebben zich concentraties van lagere inkomens gevormd, mensen die sommige respondenten verbinden met andere normen en waarden en die ze aanduiden met 'Hagezezen', buitenlanders of migranten. De hoogbouwflats zijn symbolen van "verkeerde nieuwbouw". Ze zijn nadrukkelijk aanwezig in het landschap en tegelijkertijd heel ontoegankelijk voor niet-bewoners. Dit soort bouw en zijn bewoners staat in contrast met de idealen van de suburb die veel Zoetermeerders toch koesteren: een huis met een tuin in een ruim opgezette, rustige en overzichtelijke wijk. Bij de groepsgesprekken konden de deelnemers ook een sticker plakken op plekken die ze liever zagen verdwijnen, de zogenaamde bulldozer sticker:

Ik heb er hier een geplakt (sticker met symbool van bulldozer) op Palenstein. Ik vind dat gewoon heel erg lelijk die flats, er staan ook alleen maar flats.

Spazio UFO/De Passage

Dit zijn voorbeelden van architectuur die los lijken te staan van hun omgeving, die gebouwd zijn om te verbijzonderen en te pronken. Dit gebied wordt omschreven als het "tochtgat" bij station Centrum West. Hoewel het de toegang is tot het Stadshart vinden sommigen het niet uitnodigend. Twee hoge woontorens, een zwevende UFO, winkels op de begane grond die eigenlijk met de rug naar winkelend publiek staan.

Nou ja, ik vind die hele hoge flats die er staan, weet je wel, naast die sportkoepel in het Stadshart, die hele hoge, oei oei wat zijn die ook lelijk. Ik zie er zo een van boven naar beneden springen.

Ik had hem (bulldozer sticker) hier bij Centrum-West staan langs het spoor. Daar staan appartementen gebouwen, Spazio, die hoge. En de entree is de achterkant zeg maar, je kijkt uit op het spoor, en het is gewoon één asfalt plateau. Het ziet er gewoon echt niet uit.

De Big Five

Snowworld, Silverdome, Dutch Water Dreams, Ayers Rock en BurgGolf. De vijf leisure plekken van Zoetermeer die Zoetermeer aanzien geven in de regio en daarbuiten. Snowworld en DWD worden het vaakst genoemd als bijzondere attracties in Zoetermeer. Hoewel de gebouwen zelf (Snowworld met name) niet mooi worden gevonden, en door sommigen zelfs als horizonvervuiling worden bestempeld, wordt het feit dat deze voorzieningen er zijn als positief ervaren. Hun aanwezigheid draagt bij aan de hoeveelheid, en vooral ook de diversiteit aan sport- en recreatievoorzieningen binnen Zoetermeer. Hoewel de meeste Zoetermeeders die we gesproken hebben niet of nauwelijks gebruik maken van deze voorzieningen zijn ze er toch trots op dat Zoetermeer zulke bijzondere sportvoorzieningen heeft.

Snowworld...en niet dat dat nou zo mooi is, maar het is wel iets waar Zoetermeer de mensen mee binnen wil halen. De Big Five noemen ze dat geloof ik. Dat zijn zo een paar van die dingetjes, die moet je er wel een beetje uithalen. En het is niet per se mooi, maar het is wel iets waar Zoetermeer zich wil mee profileren ten opzichte van anderen.

Zoetermeer is echt uitgegroeid tot een stad. Zeker ook met bijvoorbeeld de skibaan, Snowworld. Dat heeft Zoetermeer toch wel een beetje op de kaart gezet en die wildwaterbaan. Dat is de enige in Europa.

De Randstadrail

Kenmerkend voor Zoetermeer is de goede bereikbaarheid binnen en buiten de stad. Niet alleen voor automobilisten en fietsers is het goed geregeld in Zoetermeer, ook het openbaar vervoer heeft een hoog niveau. Het is bijzonder dat Zoetermeer al in een vroeg stadium de Randstadrail had die de wijken met elkaar en de stad met Den Haag verbindt. Ook hier geldt dat hoewel veel respondenten zeggen er niet of nauwelijks gebruik van maken, ze de Randstadrail wel kunnen waarderen en er trots op zijn dat in Zoetermeer het openbaar vervoer goed geregeld is. Vooral de snelle verbinding met Den Haag wordt gewaardeerd door studenten, forenzen en winkelend publiek. Er wordt ook wel gemopperd op de Randstadrail, op de onveiligheid in de treinen en op de stations 's avonds, bijvoorbeeld bij station Voorweg, of over het feit dat de Randstadrail het ook wel eens niet doet.

De RandstadRail. Vroeger noemden we het de RampstadRail, hij heeft jarenlang niet gereden. En als die ging rijden ontspoorde die.

Hoe dan ook draagt de Randstadrail bij aan het gevoel dat in Zoetermeer alles goed geregeld is.

We gaan nog wel eens in Den Haag winkelen, dan pakken we gewoon de Randstadrail, ideaal, je stapt hier op en je stapt midden in het centrum van Den Haag weer uit. Dat is gewoon super geregeld. Het Stadshart zelf ook, dat doen we ook wel eens met de Randstadrail.

Samenvattend

We hebben ondervonden dat het imago van de stad vooral gebaseerd is op het feit dat Zoetermeer een voormalige groeikern is: woonstad, nieuwbouwstad, tweeverdienersstad, slaapstad. Deze kenmerken zijn weinig onderscheidend en roepen ook geen emotionele binding op. Het is vooral de gebouwde stad die associaties oproept, en nog niet zozeer de geleefde stad: de bewoners en de betekenis die zij aan de stad geven. Zoetermeer heeft vele landmarks, die soms afkeer oproepen, maar soms ook waardering en zelfs trots. Hoewel landmarks zelf niet direct tot een emotionele binding leiden (het zijn veelal die herinneringen die erbij horen die dat doen), dragen ze indirect wel bij aan het thuisgevoel in de stad. De Dorpsstraat is daar misschien een goed voorbeeld van: het geeft de stad een dorps en karakteristiek tintje, en het is een aantrekkelijke ontmoetingsplek waardoor Zoetermeerders hun stad meer waarderen en er zich beter thuis voelen.

TAC...
... 2-1142

ERA 15

JUWELIER DEN HOUTER

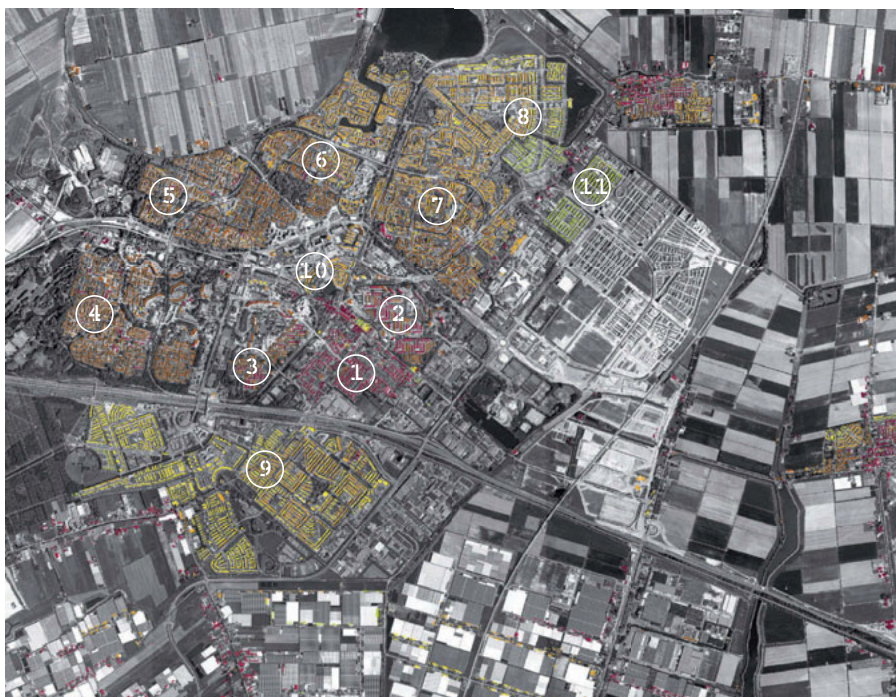
etos
Beauty Care

etos Beauty

Koningsdag

STADS
HART
PASSAGE

Indicatie bouwjaren Zoetermeer (bron: PBL/geomarktprofiel 2005)

- gebouwd na 2000
- gebouwd tussen 1990-2000
- gebouwd tussen 1980-1990
- gebouwd tussen 1970-1980
- gebouwd tussen 1940-1970
- gebouwd voor 1940
- loopt erg uiteen
- onbekend

- 1) Dorp; 2) Palenstein; 3) Driemanspolder;
- 4) Meerzicht; 5) Buytenwegh; 6) De Leyens;
- 7) Seghwaert; 8) Noordhoeve; 9) Rokkeveen;
- 10) Stadshart; 11) Oosterheem

4. Stedelijkheid in en buiten Zoetermeer: push-factoren

4.1 Inleiding

Voor onze onderzoeksgroep valt de ontwikkeling van Zoetermeer tot een nieuwe stad voor een belangrijk deel samen met de eigen geschiedenis. Vanuit die gezamenlijke geschiedenis kijken onze respondenten ook naar de sociale ontwikkelingen in de stad en maken ze een vergelijking tussen de verschillende wijken waar ze nu wonen, waar ze gewoond hebben of waar vrienden en kennissen wonen. Zoetermeer ‘verstedelijkt’ op twee manieren. Aan de ene kant doordat er steeds weer nieuwe wijken aan de stad zijn toegevoegd. Aan de andere kant veranderen bestaande wijken door de uitstroom en instroom van bewoners, en de laatste tijd ook door ruimtelijke ingegrepen in het kader van stedelijke vernieuwing. In dit hoofdstuk komt de beoordeling van dit tweeledige verstedelijkingsproces naar voren. De respondenten vertellen daarbij ook een verhaal over de ontwikkeling van de stad als een resultaat van opeenvolgende concepten van stedelijkheid en suburbaniteit, dat inherent is aan de ontwikkeling van een nieuwe stad. Zoetermeer vormt een uitstalkast, een bewoond architectuurmuseum gewijd aan de ontwikkeling van de stedenbouw vanaf 1960.

Al in 1962, tien jaar voordat er van een groeikernenbeleid sprake is, wordt Zoetermeer aangewezen als overloopkern. Uitgangspunt is het bouwen van een zo compact mogelijke zelfstandige stad in het landschap. De grootschalige groen- en recreatiegebieden worden aan de buitenrand van de stadsbebouwing gesitueerd. Het zou een moderne woon- en werkstad worden, geen suburb. In de ogen van de ontwerpers betekende dat ook hoogbouw en een goede bereikbaarheid met de auto en openbaar vervoer. De stad zou opgebouwd worden niet uit buurten, maar uit wijken van ongeveer 20.000 tot 25.000 inwoners. Vanaf 1972 ontstaat er een omslag in de invulling van de plannen. Er is een duidelijke wens tot schaalverkleining, integratie van functies, herwaardering van historische en landschappelijke gegevens en minder hoogbouw. Vanaf 1975 treedt er zo een schaalverkleining op in het denken over de nieuwe stad. In plaats van de regio staan de wijk en de buurt centraal. Trefwoorden zijn: multifunctionaliteit, levendigheid, herbergzaamheid, beloopbaarheid, ontmoeting. In de Structuurschets 1977 krijgt de omslag naar meer traditionele, grondgebonden woningen definitief zijn beslag. Maar in de tussenliggende periode komt nog een aantal grote, experimentele projecten in middelhoogbouw en compacte laagbouw in de vorm van ‘woondekken’ tot stand, zoals in Meerzicht en Buitenwegh de Leyens. Vanaf eind jaren tachtig wordt doorgebouwd op basis van de Structuurschets 1977, maar de nieuwere wijken (Noordhove, Rokkeveen) krijgen een stedelijker karakter. Het kleinschalige karakter van Seghwaert en Buitenwegh de Leyens wordt in de ban gedaan. Daarvoor in de plaats komen weer rechte straten met stoepen. Ook de nieuwste wijk Oosterheem

past in dat stramien. Na 2000 ontstaat meer en meer aandacht voor (stedelijke) identiteit en richten de plannen zich vooral op het stabiliseren van het aantal inwoners, een sterke groei van het aantal arbeidsplaatsen en de versterking van de sociale structuur en de stedelijke cultuur. Die versterking wordt aan de ene kant gezocht in voorzieningen en activiteiten die zorgen voor de 'onderbouw' van de stedelijke cultuur: gezelligheid, ontmoeting, ontspanning en recreatie. Het doel is ook meer samenhang en saamhorigheid. Aan de andere kant blijft Zoetermeer haar modernistische wortels trouw. Onder het motto 'stedelijkheid in de netwerkstad' komen de potenties van nieuwe knooppunten naar voren, zoals de omgeving van het station, het knooppunt Zoetermeer-Oost en verschillende knooppunten van toerisme, leisure en recreatie. Op die manier profileert Zoetermeer zich nadrukkelijk als deel van de Zuidvleugel en de Deltametropool. De ontwikkeling van moderne, compacte hoogbouw stad, via de herbergzame, kleinschalige laagbouw stad, naar (post)moderne netwerkstad zien we terug in de beoordeling van de respondenten van hun stad en de verschillende wijken. Zij evalueren daarbij ook de verschillende elkaar opvolgende concepten: hoe was het bedoeld, wat is ervan terechtgekomen, hoe gaat het verder. Daarbij komen steeds verschillende tijdstippen naar voren: de wijk zoals die vroeger was en zoals die nu is. Soms zit daar nog een korte periode tussen, waarin een omslag plaats vindt in de bevolkingssamenstelling en daarmee van het sociale klimaat. Men registreert de neergang, maar soms ook al weer een stabilisatie of zelfs verbetering van de situatie, die men ook verbindt met ingrepen door de gemeente of de woningcorporatie. Naast de ontwikkelingen in de verschillende wijken komt ook de ontwikkeling van de stad als geheel aan bod. Daarbij vergelijken de respondenten het min of meer stedelijke karakter van de nieuwe stad met de oude steden in de omgeving. Uit die vergelijking komt naar voren wat men van belang vindt voor Zoetermeer als stad om te wonen. Die beoordeling bevestigt het belang dat men hecht aan een suburbane woonomgeving, maar wel in de setting van het grotere geheel van de netwerkstad.

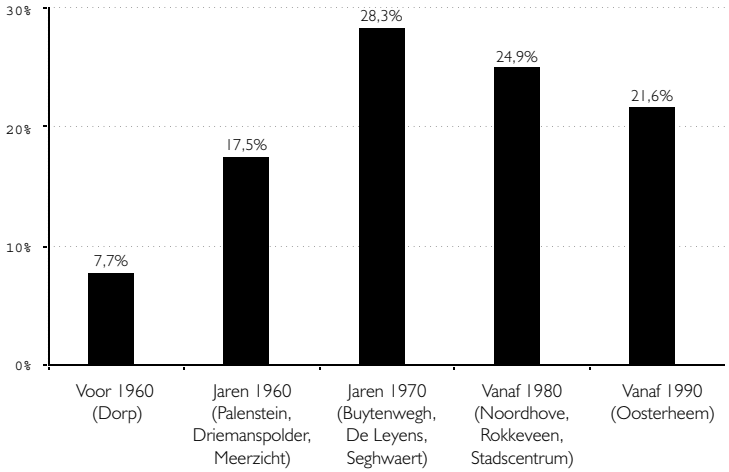
Dit hoofdstuk eindigt met de vraag wat dit betekent voor de toekomstige koers van Zoetermeer. Hoe vorm te geven aan de suburbane stedelijkheid die kennelijk de grote kwaliteit van deze nieuwe stad uitmaakt? Zoetermeer is naast Houten, ondanks het verschil in omvang, wellicht de meest suburbane nieuwe stad van de voormalige groeikernen. Dat suburbane karakter wordt niet enkel bepaald door de grote hoeveelheid eengezinswoningen in het groen en de ruime aanwezigheid van voorzieningen voor recreatie, sport en leisure. Het is ook verbonden met een maatschappelijke laag, zeg de middenklasse, met de bijbehorende omgangsvormen. Nieuwe bewoners worden op dit punt met enige argwaan bekeken. Voorheen was Zoetermeer in de ogen van velen een woonplaats voor redelijk maatschappelijk gearriveerden. De nieuwe overloop uit de grote stad dwingt Zoetermeer na te denken over de functie van de nieuwe stad als emancipatiemachine, als een plek voor mensen om vooruit te komen.

4.2 Groter contrast tussen Zoetermeerse wijken

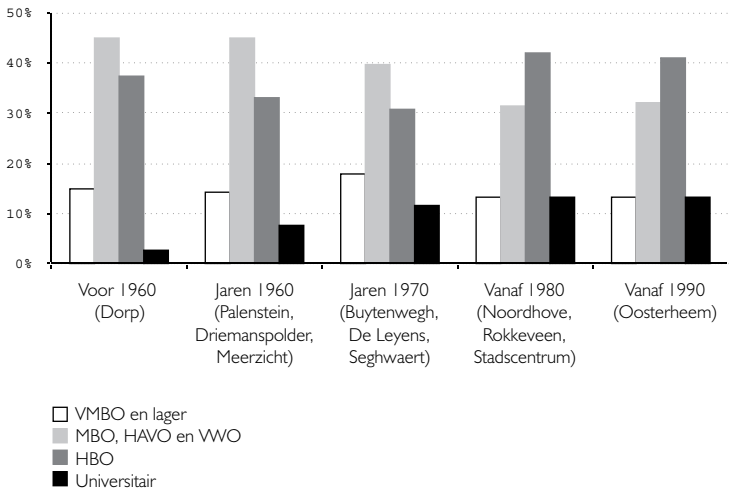
Verdeling over de wijken

De verdeling van respondenten over de wijken in Zoetermeer is redelijk goed verspreid (Figuur 24). De bewoners van de nieuwe wijken zijn overwegend iets welvarender en hoger opgeleid dan degenen van de oudere wijken (Figuur 25 en Figuur 26).

Figuur 24: Respons in de Zoetermeerse wijken naar bouwperiode

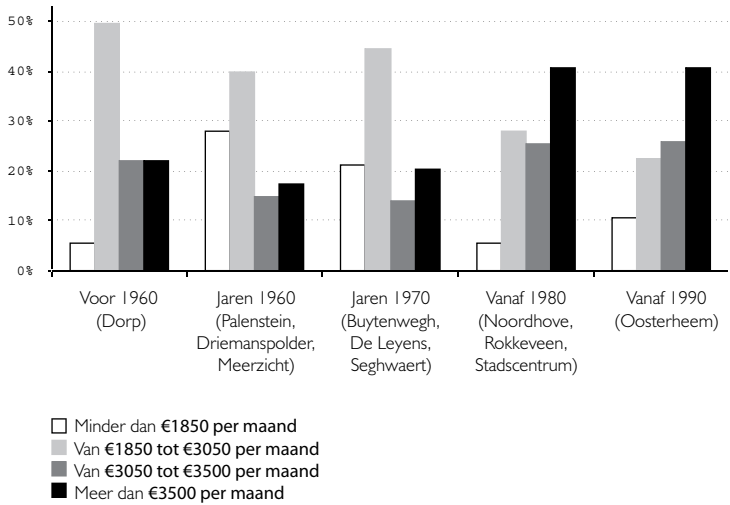

Figuur 25: Opleidingsniveau per wijk naar bouwperiode

De waardering voor Zoetermeer loopt nauwelijks uiteen tussen de respondenten die in verschillende wijken wonen. Respondenten uit de oudere wijken hebben bijvoorbeeld niet een positiever of negatiever beeld van Zoetermeer dan degenen die in jongere wijken wonen. Daarentegen verschillen de meningen sterk als in de interviews gevraagd wordt naar de mening over andere wijken en de ontwikkelingen die men daarin waarneemt. Men ziet de contrasten toenemen. In de enquête zijn daarover helaas geen vragen opgenomen.

Figuur 26: Inkomenscategoriën per wijk naar bouwperiode

Karakter

Van nieuwe steden wordt vaak gezegd dat de bebouwing eenzijdig is. Tijdens de interviews komt echter sterk naar voren dat de Zoetermeerse wijken elk een eigen karakter hebben met eigen structuur, kenmerkende bouw en voorzieningen. Geïnterviewden stellen de herkenbaarheid op prijs.

Ik vind al die wijken vrij op zichzelf staan. Ik noem het ook allemaal kleine dorpjes op zich. Je hebt de faciliteiten van een stad in de buurt, en elk wijkje is een beetje een dorpje. Je kent veel mensen om je heen.

De enquête laat weinig verschil zien tussen de wijken. De wijken komen aan de orde als plek waar de respondent woont, maar er is geen vraag naar de mening over de situatie en de ontwikkelingen in de verschillende wijken. Tijdens de interviews en groepsgesprekken bleek dit echter een buitengewoon relevant onderwerp te zijn. Vandaar dat we hier aandacht besteden aan de beeldvorming over de wijken op basis van de interviews en de groepsgesprekken. De meeste wijken komen in deze paragraaf aan bod. Het Oude Dorp is in het vorige hoofdstuk besproken.

Palenstein en Meerzicht

Palenstein is de eerste nieuwbouwwijk van Zoetermeer. De wijk is eind jaren zestig gebouwd en bestaat gedeeltelijk uit hoge flats en gedeeltelijk uit laagbouw. Net als in de naoorlogse wijken van grote steden wordt hier de laatste jaren steeds meer hoogbouw vervangen door laagbouw.

De meningen over Palenstein zijn gevarieerd. Aan de ene kant is er een sterk negatieve reputatievorming gaande over deze wijk. De wijk blijkt bekend te staan als een plek waar veel overlast is van hangjongeren en ook wel als een gebied waar verloedering optreedt. Aan de andere kant hebben verschillende geïnterviewden ervaring met Palenstein

doordat zij er zelf hebben gewoond of dat zij iemand goed kennen die er heeft gewoond. De verhalen worden dan genuanceerder.

Nou Palenstein is in mijn ogen, ik heb er heel prettig gewoond, maar het zijn gewoon heel veel mensen op een kluitje. En als je heel veel mensen op een kluitje stopt dat geeft frictie. En dan heb je het natuurlijk ook over een iets lager inkomen. Ja, ja, dan gebeurt dat.

Bij een slechte naam gaat het niet alleen om (een gevoel van) onveiligheid, maar ook om een ander gebruik van de openbare ruimte, zoals het sleutelen aan auto's op straat, het hard opzetten van muziek en het hoorbaar uitvechten van (echtelijke) ruzies. Ook zouden mensen weinig toezicht houden op hun kinderen.

Ik heb ook in Palenstein gewoond aan die kant en dan noem ik de overkant van de straat toch wel eh, met al die sociale woningbouw, daar wonen mensen die hun kinderen liever de straat opschoppen dan dat ze ze thuis houden volgens mij. En dat merk je dan toch wel aan de mensen op straat en de gedragsvormen.

Verschillende geïnterviewden die nu in een eengezinswoning elders wonen hebben in een flat in Palenstein gewoond. Palenstein was voor hen een doorgangspek toen zij jonger waren. Op het moment dat ze gingen samenwonen of kinderen kregen gingen ze op zoek naar een eengezinswoning.

De gemeente heeft er door middel van renovatie, nieuwbouw en het stimuleren van verkoop van huurwoningen voor gezorgd dat deze buurt langzaam een betere reputatie krijgt in de ogen van de geïnterviewden. De aanpak van Palenstein wordt geprezen door deze Zoetermeesters en gezien als een goed voorbeeld van hoe een verouderde wijk met sociale problemen aangepakt kan worden. Sommigen zien echter een verplaatsing van de problemen van Palenstein naar Oosterheem.

Vind je dat de buurt is verbeterd?

Naar mijn idee is het hier wel beter, maar de mensen die ze hieruit geëxporteerd hebben of die eruit zijn gegaan, over het algemeen is dat in Oosterheem terecht gekomen en daar heb je nou de problemen.

Dus het is in principe het verplaatsen van problemen geweest. Het is de nieuwste wijk van Zoetermeer.

Voor de Zoetermeesters is de aanpak van de wijk Palenstein aan de ene kant een voorbeeld voor hoe verloedering in andere wijken zou moeten worden aangepakt. Aan de andere kant is Palenstein, ondanks de verbeteringen, nog steeds symbool voor een slechte wijk. Met uitspraken over gebeurtenissen wordt nog steeds het onveilige imago onderstreept.

We hadden van de week iets spannends, want er gebeuren in Palenstein wel spannende dingen hoor. Er was een vechtpartij. Eentje kreeg er behoorlijk van langs en werd een auto in getrokken. Toen

hebben we naar de politie gebeld en die is inderdaad gekomen en ze hebben ze dan voor ontvoering opgepakt.

Palenstein is nog steeds een referentiepunt in negatieve zin. Door beide kanten van het verhaal - een wijk die weer vooruitgaat en een symbool voor verloedering en overlast - ontstaat er een tijdens een groepsgesprek een gevarieerd beeld over de wijk.

A: Palenstein was eigenlijk de Marokkanen-, Turken-, allochtonenbuurt eigenlijk en het was vroeger de gevaarlijkste buurt en ik heb begrepen dat het nu Seghwaert is geworden, qua criminaliteit, maar als ik aan Palenstein denk, denk ik nog steeds daar aan, misschien is het niet zo, maar daar zitten veel allochtonen.

E: Ik heb er zelf echt nooit last van.

A: Ja het is ook puur het imago

M: Maar er wordt ook hard aan gewerkt nu hè?

E: Ik heb me daar nooit onveilig gevoeld.

J: Ja, vroeger bij dat wijkcentrum daar was echt... Dan gingen er groepen, dan zag je Antillianen oversteken naar Marokkanen en dan kon je bijna als toeschouwer gaan zitten kijken of het uit de klauwen zou gaan lopen.

A: Maar het is ook echt het imago hoor

M: Maar ik denk ook dat het nu een stuk beter is. Zeker nu dat buurtcentrum plat is en er iets nieuws gebouwd is denk ik dat het een stuk beter is.

Wat opvalt is, dat sommigen het ook wel spannend vinden: daar gebeuren zaken waar je wat over kan vertellen. Een geïnterviewde noemt het een levendige buurt en vertelt dat de wijk, ondanks de anonieme uitstraling van de flats, een heel sociaal karakter heeft, waarbij mensen ook eerder geneigd zijn elkaar te helpen, ook al kennen mensen elkaar niet. Als voorbeeld noemt ze dat bij een verhuizing mannen uit de buurt die zij helemaal niet kende aanboden om haar te helpen tillen. Volgens haar zou dat in een andere wijk niet snel gebeuren.

De wijk Driemanspolder is enigszins vergelijkbaar met Palenstein doordat ook hier hoge flats staan en sommige delen van deze wijk een slechte reputatie hebben. Er staat echter ook net als in Palenstein gewilde laagbouw. Driemanspolder is verder vooral bekend door de scholen die er staan, de vele kantoren aan de Boerhaavelaan en het station Driemanspolder.

Hoewel ook in Meerzicht hoogbouw staat, wordt Meerzicht eerder met Buytenwegh vergeleken dan met Palenstein. Dat heeft te maken heeft met de stedenbouwkundige structuur. Meerzicht heeft enkele flats die een betere reputatie hebben dan de flats in Palenstein. Veel jongeren komen hier terecht voor hun eerste huurwoning. Daarnaast wordt Meerzicht vergeleken met Buytenwegh en andere wijken uit de jaren zeventig vanwege de kindvriendelijke woonerven en het vele groen in de buurt. Vooral het Westerpark wordt genoemd.

Buytenwegh, de Leyens en Seghwaert

Buytenwegh en de Leyens zijn gebouwd in de jaren zeventig. De wijken zijn groen, waterrijk en bevatten veel straten die als woonerf zijn vormgegeven. Buytenwegh is een wijk met naar verhouding veel sociale woningbouw (63%). Sommige geïnterviewden noemen de wijk volks, zowel in positieve als in negatieve zin. Jongeren worden vaak genoemd als bron van overlast; zowel jongeren die hangen in de wijk als jongeren die uit de aan de rand liggende discotheken en coffeeshop komen en in het weekend door de buurt trekken. Tegelijkertijd wordt het levendige karakter van Buytenwegh positief gewaardeerd door mensen die het op prijs stellen om in een wijk te wonen waar veel gebeurt en meer onderling contact is op straat.

Buytenwegh is meer een volksbuurtje. Hier weet men veel meer van elkaar en men praat meer met elkaar. En 's zomers dan zit ik bij een vriendin, want die heeft een benedenwoning, zitten we lekker buiten met onze stoeltjes zodat we de kinderen in de gaten kunnen houden. Ja, dat doe je in Rokkeveen niet zo gauw.

De Leyens is een wijk met grotere huizen. Het ligt tegen Buytenwegh aan en heeft dezelfde opzet met slingerende wegen en woonerven. Er staan, vergeleken met Buytenwegh, veel koopwoningen (64%) waarvan een deel aan het water ligt (de Noord Aa/ Zoetermeerse Plas).

Zowel de Leyens als Buytenwegh worden vanwege de woonerven beschouwd als kindvriendelijke wijken. In Buytenwegh staan ook redelijk veel starterswoningen. Buytenwegh is volgens enkele geïnterviewden een tussenstation voor hen geweest. Bepaalde delen hebben 'een grauwe aanblik' en 'komen verloederd over', vinden sommigen. De opzet van de wijken met slingerende, vertakkende straten wordt echter positief gewaardeerd, ook door jongere geïnterviewden. De rechte straten in nieuwere wijken als Oosterheem, of Rokkeveen worden daarmee vergeleken saai en rechttoe-rechtaan gevonden.

De Leyens, dat vind ik een mooie wijk, bij het water daar vooral. Je hebt echt superveel mooie grote huizen die aan het water staan. Ik heb er ook niet gewoond of zo, maar ik vind het wel, ja, daar zou ik wel later willen wonen. Het is heel groen en niet heel rechttoe-rechtaan, want hier [in Oosterheem] heb je natuurlijk allemaal blokjes huizen en daar is alles nog door elkaar heen.

In heel Buytenwegh loopt een heel waterstelsel en daar lopen meestal paadjes langs. Ik woon er aan en het is ontzettend leuk en stil om er te lopen. Je loopt door de stad maar je wandelt echt gewoon.

Ook Seghwaert is een echte woonervenwijk. De wijk heeft kromme straatjes en is volgens een boomstructuur opgebouwd. In de parken zijn veel slootjes met bruggetjes. Hoewel dergelijke wijken door buitenstaanders soms enigszins denigrerend als 'bloemkoolwijken' worden aangeduid, lijken de bewoners zich niet aan deze opzet

te storen. Integendeel, bewoners noemen de woonerven eerder spannend en speels. De beoordeling van de huidige staat verschilt. Enkele geïnterviewden die zelf niet in de wijk wonen, gaven aan dat huizen verouderen, bewoners vergrijzen en dat de nieuwe bewoners minder aandacht besteden aan de buitenkant van hun huis. Er wonen volgens sommigen ook relatief meer allochtonen. De mensen die er zelf wonen signaleren dat niet en constateren dat er steeds meer jonge gezinnen in Seghwaert komen wonen.

Een eigenaar van een bedrijf dat gespecialiseerd is in dienstverlening aan huis en om die reden vaak in de wijk komt, stelt dat Seghwaert in de laatste jaren achteruit gaat. Doordat er mensen met een kleinere portemonnee zijn komen te wonen heeft hij veel minder werk in Seghwaert.

Seghwaert was een redelijke goede wijk, maar dat gaat hard achteruit. De mensen die daar komen wonen hebben gewoon minder te besteden. En ik geloof dat de gemeente ook, ja dat ligt ook aan de woningbouwvereniging, de huurhuizen daar wordt heel weinig aan gedaan. Maar de gemeente kan ook nog wel wat meer geld en aandacht aan de omgeving daar spenderen. Dat is toch wel dramatisch, de dingen die je daar ziet.

Daartegenover staat de mening van een bewoner van de wijk.

Ik heb vooral in Seghwaert veel gewoond en daar woon ik nog steeds, van die doodlopende woonerfjes daar ben ik erg van gecharmeerd. Dat heb je in Oosterheem en andere wijken minder. Want Oosterheem is nog zo vers natuurlijk, dat moet toch een beetje ontwikkelen.

Rokkeveen en Noordhove

Rokkeveen is gebouwd in de jaren tachtig en ligt aan de 'andere kant' van de A12. Wat betreft de ligging is het daardoor voor sommige Zoetermeeders een aparte wijk, waar je niet zomaar komt.

Ik vind Rokkeveen ook typisch een wijk waar je opgegroeid moet zijn anders heb je er niks mee. Ik kom er nooit.

Volgens andere geïnterviewden wonen er vergeleken met Oosterheem meer mensen die in Zoetermeer zijn opgegroeid. Het zou daardoor toch wat meer bij Zoetermeer horen dan Oosterheem.

Het wordt een landelijke, rustige wijk genoemd. Rokkeveen is een aantrekkelijke woonwijk doordat het groen en waterrijk is.

Een hoop groen, een park, een hoop water. Mijn man vist graag, dus water genoeg hier. En het winkelcentrum hier vind ik ook altijd wel gezellig. Mooi en ruim.

De ligging aan de snelweg en het treinstation zien bewoners als een groot voordeel. De oude Watertoren zorgt voor een karakteristiek element in deze relatief nieuwe wijk. Het vroegere Floriadeterrein, nu het Balijbos, heeft Rokkeveen ook meer een onderdeel van

Zoetermeer gemaakt, omdat het recreanten uit alle wijken ontvangt. Verschillende geïnterviewden bezoeken het park regelmatig. De Mandelabrug, een bekende (maar niet door iedereen geliefde) landmark van Zoetermeer verbindt Rokkeveen met de rest van Zoetermeer.

De laatste jaren raakt Rokkeveen ook bekend vanwege problemen met jongeren. Dat speelt zich voornamelijk af in één bepaalde woonbuurt, en heeft volgens geïnterviewden van buiten de wijk te maken met de leeftijdsopbouw van die buurt. De geïnterviewden die zelf in Rokkeveen wonen, zeggen daar geen last van te hebben. Rokkeveen heeft minder kromme straten dan de drie hiervoor besproken wijken. Hoewel de meeste geïnterviewden van woonerven houden, prefereren sommige juist de overzichtelijkheid van een woonwijk met een duidelijke structuur en een logische straatnaamgeving.

Ja ik vind dit een mooie wijk maar dat komt ook omdat ik hier alles heb dus dan zie je daar de voordelen ook van. Wat ook een voordeel hiervan is, dat alles gewoon rechthoekig is en als je bijvoorbeeld in, hoe heet die wijk? In Meerzicht komt, dan vind ik het allemaal een beetje rommelig. Dan komt het al rommelig op mij over, terwijl hier vind ik het overzichtelijk. Dan weet ik precies van hier is die straat en daar die straat weet je. Misschien ook omdat ik er in opgegroeid ben, dat scheelt dan natuurlijk ook.

De wijk Noordhove is ook in de jaren tachtig gebouwd, maar wordt eerder vergeleken met de Leyens vanwege het grote aandeel koopwoningen. Het is er rustig, ruim opgezet en groen. De wijk ligt aan de rand van de stad, dicht bij de Noord Aa. Sommigen vinden Noordhove saaier dan omringende wijken door het minder spannende stratenplan en de wat oudere bevolking.

Oosterheem

Oosterheem is de nieuwste wijk van Zoetermeer en naast Palenstein één van de meest besproken gebieden. Tien jaar geleden is begonnen aan de bouw van de wijk die ongeveer 24 000 mensen moet huisvesten. De regionale media brachten enkele keren een negatief bericht over de wijk.¹⁴ Ook via-via horen sommige geïnterviewden negatieve geluiden. De wijk staat bij de Zoetermeerders ook wel bekend onder de naam Asoheem (zoals Palenstein ook wel Palestina wordt genoemd). Inmiddels lijkt dat echter een naam uit het verleden.

P: Ja daar was een straat, een groep mensen own-de echt die wijk, daar moest extra politie op worden ingezet.

D (woont zelf in Oosterheem): Ja, dat was in het begin zo. Dat is nu niet meer.

P: Het werd echt Asoheem genoemd. Dat was echt de bijnaam: oh Asoheem!

de herhuisvesting van bewoners uit de herstructureringswijken van (vooral) Den Haag. Daarin vertoont de wijk overeenkomsten met de Vinexlocaties rond de grote steden.

Er was in de eerste jaren sprake van overlast van ruziënde buurtbewoners en brutale hangjongeren. In het nieuws kwam het vervuilen van de openbare ruimte, het niet onderhouden van tuinen, schelden en ruziën op straat. In de interviews spreekt men soms over 'Haags tuig' en 'Aso's', of over mensen die 'anders' zijn.

Dan zat ik in een bus die vanuit Oosterheem kwam, en dat waren echt voor mijn gevoel heel nieuwe mensen. Een nieuwe aanwas. Ik had echt het gevoel dat half Den Haag ineens in Zoetermeer kwam wonen.

De grote afstand die deze groep Zoetermeeders voelt ten opzichte van een deel van de nieuwe stadsbewoners kan te maken hebben met de opzet van de wijk. Oosterheem bevat een bijzondere mix van koop en huur. De wijk heeft zowel duurdere koopwoningen, om doorstroom vanuit andere wijken van Zoetermeer te bevorderen, als goedkopere huurwoningen, bedoeld voor kleinere huishoudens. Vooral eenoudergezinnen uit Den Haag zouden op het laatste aanbod hebben gereageerd. Tussen de bewoners bestaat een groot verschil in inkomen, achtergrond en sociaal-economische positie. Een dergelijk grote sociale afstand zijn de Zoetermeeders niet gewend, althans niet op de schaal van een wijk.

Oosterheem heeft verschillende nieuwe vormen van menging van sociale woningbouw met koopwoningen. Zo is er gestippeld gemengd in rijtjeswoningen, bijvoorbeeld door de hoekhuizen als koopwoningen aan te bieden en het middelste deel van een rijtje als huurwoningen. Er zijn gated back alleys gebouwd, dat zijn afgesloten gezamenlijke parkeerplekken aan de achterzijde van het huis, waar de kinderen kunnen spelen. Ook zijn er afgesloten speelplekken bij enkele flats voor sociale woningbouw, om te voorkomen dat hangjongeren zich de speelplekken toe-eigenen.

De nieuwe stadswijk is een plek geworden voor beleids- en planningsexperimenten. Het doel is om op een gestuurde manier verschillende sociaal-economische groepen te mixen. Het lijkt dat planners hebben willen zorgen voor diversiteit, hopen op een goede invloed van de ene groep op de andere, maar tegelijkertijd voor een veilig gevoel voor de middenklasse bewoners, deels met hekken en poorten, maar ook met wijkagenten en wijkposten van de politie. Een lerares van in de dertig die net een kind heeft, spreekt haar zorgen uit.

In hoeverre ben je tevreden met de mix van bewoners in deze wijk? Ja het is wel prima zo. Maar ik denk dat als ik naar scholen ga kijken op een gegeven moment, en daar ga je toch tegenaan lopen, ja dan vind ik dat wel belangrijk. Om te kijken hoe de scholen daar mee omgaan en zo. Kijk, je hebt op sommige van die scholen dat er alleen maar buitenlandse...ja met een buitenlandse achtergrond dan op school zitten, ja dan zal ik niet snel mijn kind daar alleen plaatsen. Maar goed, ik vind het niet verkeerd om een mix te hebben.

Uit de interviews (alleen met mensen uit koopwoningen) blijkt dat de meeste mensen in principe achter menging van wijken staan, maar het niet prettig vinden wanneer zij met situaties worden geconfronteerd die zij met die menging verbinden.

Ik heb wel meegemaakt hier in de Aldi in Oosterheem. Ik was daar met mijn dochter. En dat twee mensen ruzie kregen in de supermarkt. Ik weet niet waar het over ging. Die man bleef heel rustig, maar die vrouw, het ene K woord na het andere K woord vloog door de winkel en toen ben ik heel snel weg gegaan met mijn dochter en toen we weg gingen kwam er nog een man binnen, een brede man met een kale kop, die had ze gebeld en die kwam ook even binnen. Toen werd ik wel heel erg nerveus in de winkel. Toen dacht ik gat, wat voor slag mensen woont hier. Maar die wonen hier ook. Ja. Je zult ze overal wel hebben, maar hier in Oosterheem zie je toch wel meer 'asociale mensen' dan ik gewend was in Rokkeveen bijvoorbeeld. Daar had ik nooit dit soort mensen gezien.

Ook de ruimtelijke en uiterlijke kenmerken van de wijk kunnen rekenen op kritiek tijdens de interviews. Vooral de mensen uit andere wijken, maar ook een deel van de bewoners van Oosterheem zelf vinden de straten te recht, te dicht op elkaar gebouwd en te grauw. Het ligt het verst van het Stadshart en daarmee voor sommige mensen "ver overal vandaan". Daarmee maakt de wijk voor sommigen geen deel uit van Zoetermeer, maar is "een Vinexwijk, zoals elke andere Vinexwijk". Bewoners van Oosterheem en van de andere wijken praten er gepassioneerd over, omdat het de toekomst van Zoetermeer ter discussie stelt: wordt de stad nog groter? Is dat hoe de nieuwste nieuwbouwwijken er uit zien? En ook wel: Is daarmee de eigen wijk verouderd? Is de nieuwe wijk beter, of slechter dan de eigen wijk? Door alle ophef maakt Oosterheem inmiddels, deel uit van de gedeelde kennis over Zoetermeer en blijkt een belangrijk referentiepunt te zijn in de discussie over de toekomst, zowel die van Zoetermeer als de eigen toekomst.

Respondenten uit Oosterheem zelf zijn over het algemeen positiever over hun wijk. Het wordt als prettig ervaren dat er veel jonge gezinnen wonen. De diverse opzet van de wijk vinden bewoners ook goed. Ze vinden wel dat het erg dicht op elkaar is gebouwd en dat er nog weinig groen in de wijk zit.

De komst en aanpak van de stedelijke probleemwijk

Nieuwe steden krijgen geleidelijk aan meer te maken met de komst van stedelijke problematiek. Zoetermeer is daar geen uitzondering op. Er is een groter contrast ontstaan tussen Zoetermeerse wijken. Sommige wijken hebben te maken met een instroom van huishoudens uit herstructureringsgebieden in andere steden. Uit de interviews wordt duidelijk dat op dit vlak duidelijk een push-factor aanwezig is. Ver uit de meeste geïnterviewden wonen echter al lang en tot grote tevredenheid in Zoetermeer en het ziet er niet naar uit dat zij om deze redenen op korte termijn Zoetermeer zullen verlaten.

In hoeverre de komst van stedelijke problematiek uitgroeit tot een push-factor van betekenis, hangt sterk af van de manier waarop deze in de wijken wordt opgevangen. De vernieuwingsprojecten in de oudere wijken duiden er op dat de gemeente bestaande en potentiële problemen tracht te ondervangen. De bekendheid van vernieuwingsprojecten onder de geïnterviewden en de bevestiging dat deze projecten mogelijk een goede uitwerking hebben op de situatie, dragen bij aan de acceptatie van deze onvermijdelijke verstedelijking in sociaal opzicht.

Samenvattend

De verschillende wijken van Zoetermeer hebben ieder een duidelijk eigen karakter door de verschillende bouwperiode, de bouwstijl, de opzet van de wijk en de bevolkingssamenstelling van die wijk. We hebben de wijken die het meest besproken zijn in de gesprekken met Zoetermeesters er hier uitgelicht. Sommige geïnterviewden vinden iedere wijk een dorp op zich omdat het zijn eigen voorzieningen heeft en eigen karakter. Niettemin zijn de wijken met elkaar verbonden omdat iedere getogen Zoetermeester ze kent.

Dat sommige wijken sterk zijn veranderd als gevolg van herstructurering elders en de ontwikkelingen op de regionale woningmarkt, komt in de interviews en groepsgesprekken veelvuldig ter sprake. In eerste instantie gaat het om overlast op specifieke plekken, meestal door jongeren. Uiteindelijk verwijst men ook naar de komst van 'andere' bewoners.

Bij doorvragen over wat men precies bedoelt, blijkt er sprake van een grove overlap van mensen met een laag inkomen en – naar men vermoedt - ook een lage opleiding afkomstig uit Den Haag en mensen met een andere dan de Nederlandse etniciteit. Het is opvallend dat veel problemen juist niet aan allochtonen worden geweten, maar aan autochtone 'aso's'. Dat andere slag omschrijven sommigen als 'Hagenezen', hoewel een groot deel van de geïnterviewden (of hun ouders) ook afkomstig is uit Den Haag. Ze zouden zichzelf liever 'Hagenaar' noemen.

4.3 De status van oude en nieuwe steden

In de voorgaande hoofdstukken hebben we kunnen zien dat de geboren en getogen Zoetermeesters over het algemeen zeer prettig wonen in Zoetermeer, dat zij op meerdere manieren gebonden zijn aan Zoetermeer, en dat de meerderheid van plan is om er nog lang te blijven.

Redenen waarom mensen vertrekken hebben in de perceptie van de geïnterviewden vaak te maken met een verandering van studie, baan, partner of andere omstandigheden van de levensloop die een verandering van locatie vereisen. Dat gebeurt echter vooral als die locatie buiten de regio Haaglanden ligt, want zoals naar voren kwam in hoofdstuk 3, functioneert Zoetermeer uitstekend als uitvalsbasis in de regio. Hierin ligt dus niet een overtuigende push-factor besloten.

In de vorige paragraaf zijn de sociale veranderingen in verschillende wijken belicht door de ogen van de Zoetermeerders. De komst van wat we hebben aangeduid als ‘stedelijke problematiek’ kan tot een belangrijke push-factor uitgroeien. Bewoners zien echter ook positieve gevolgen van het optreden van gemeente en corporatie. Een andere vaak genoemde push-factor komt voort uit de vergelijking met de oude steden.

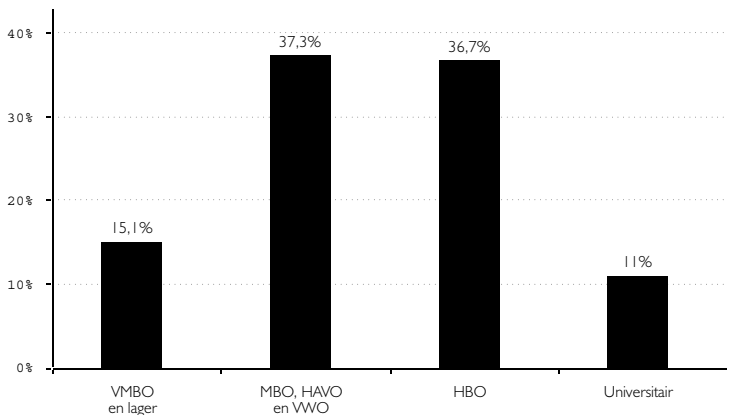
Punten die in de enquête minder hoog uitkomen qua waardering zijn sfeer en gezelligheid. Ook in de interviews en groepsgesprekken komt dit naar voren. De geïnterviewden brengen dat in verband met een aantal andere zaken. Het feit dat Zoetermeer een nieuwe stad is, speelt er volgens deze geïnterviewde een rol in. Oude steden hebben meer sfeer. Dit is push-factor nummer twee en het is opmerkelijk dat ‘stedelijkheid’ hierbij in contrast met de eerste push-factor juist positief wordt gewaardeerd. Die twee kanten van dezelfde medaille vormen het dilemma bij het nadenken over de verdere ontwikkeling van Zoetermeer.

Maar wat ik wel vind, Zoetermeer qua wonen en faciliteiten is prima, maar ik vind het geen gezellige stad. Zoals Den Haag, Delft, dat heeft een oude kern. De Dorpsstraat vind ik wel heel leuk, maar dat ik ook eigenlijk het enige authentieke stukje van Zoetermeer. Echt die boerenweggetjes die vind ik wel leuk, maar de rest van Zoetermeer is voornamelijk wonen. Er is wel van alles hoor, we hebben Snowworld, we hebben DWD (Dutch Water Dreams), qua faciliteiten. Maar qua gezelligheid vind ik Zoetermeer niet leuk en toch blijf ik er wonen.

Verschillen in waardering naar opleidingsniveau

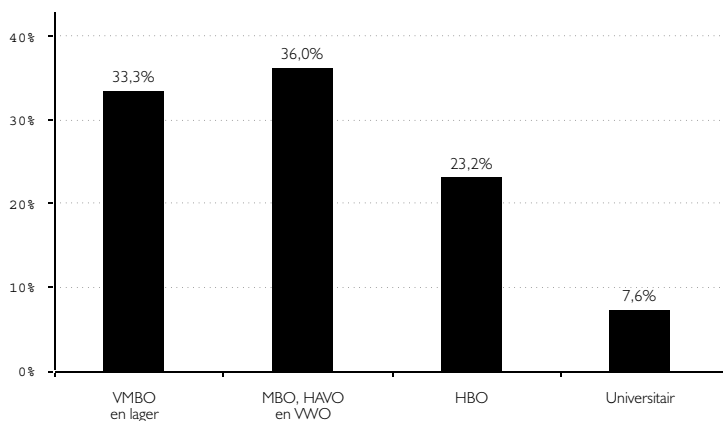
Gezien de verwachtingen die bestaan over het gebrek aan interesse van hoger opgeleiden in nieuwe steden, en een soms vermoedde ‘braindrain’ weg uit de nieuwe steden, valt de evenwichtige spreiding van het opleidingsniveau onder respondenten op. Om dat te illustreren wordt in Figuur 27 nogmaals de verdeling van het opleidingsniveau onder de respondenten afgebeeld.

Figuur 27: Opleidingsniveau respondent

Ter vergelijking is het opleidingsniveau uitgebeeld zoals dit naar voren komt uit de omnibus enquête. De respondenten van ons onderzoek zijn naar verhouding hoger opgeleid. Dat verschil kan verschillende oorzaken hebben. Het zou echter moeilijk zijn om vol te houden dat geboren en getogen Zoetermeerder lager zijn opgeleid dan het gemiddelde in Zoetermeer. Deze gegevens wijzen niet op een braindrain of oneerbiedig gezegd een 'verdomming' van de bevolking.

Figuur 28: Opleidingsniveau Omnibusenquête 2009 gemeente Zoetermeer

Antwoorden op de stellingen in de enquête laten zien dat de hoger opgeleide respondenten over het algemeen net zo positief zijn als lager opgeleide respondenten over de sociale bindingen en functionele aspecten van Zoetermeer. In andere opzichten zijn duidelijk accentverschil in de zaken die door hoger opgeleiden en door lager opgeleiden in Zoetermeer worden gewaardeerd. In de enquête wordt verschillend geantwoord op de vragen 18, 19 en 20 (Tabel 7, Tabel 8 en Tabel 9). Hieruit blijkt onder andere dat hoger opgeleiden:

- Net als andere groepen veel waarde hechten aan de aanwezigheid van familie vrienden/vriendinnen, burens.
- Van mening zijn dat er onvoldoende horeca, uitgaansmogelijkheden is.
- De stad uitstraling, warmte en sfeer mist.
- Dat sommige familie, vrienden en kennissen zijn uitgeweken uit Zoetermeer in verband met een opleiding.

Tabel 7: Volgorde van redenen om in Zoetermeer te blijven, per opleidingsniveau

Wat zijn voor u redenen om in Zoetermeer te blijven wonen?

VMBO en lager (55)	MBO, HAVO, VWO (179)	HBO (203)	WO (81)
Aanwezigheid familie, vrienden, buren	Aanwezigheid familie, vrienden, buren	Aanwezigheid familie, vrienden, buren	Aanwezigheid familie, vrienden, buren
Mijn woning	Mijn woning	Mijn woning	Mijn woning
Mijn werk	Mijn werk	Kennissen, sociale contacten	Aanwezigheid van natuur
Mijn goede herinneringen	Mijn goede herinneringen	Mijn werk	Mijn werk
Kennissen, sociale contacten	Kennissen, sociale contacten	Mijn goede herinneringen	Anders, namelijk
Aanbod van onderwijs	Aanwezigheid van natuur	Aanwezigheid van natuur	Kennissen, sociale contacten
Aanwezigheid van natuur	Aanbod van onderwijs	Aanbod van onderwijs	Mijn goede herinneringen
Vanwege het oude dorp	De wijk waar ik woon	De wijk waar ik woon	De wijk waar ik woon
De wijk waar ik woon	Aanbod van winkels in het centrum	Aanbod van winkels in het centrum	Aanbod van onderwijs
De sfeer in de stad	De sfeer in de stad	De sfeer in de stad	Aanbod van verenigingen
Aanbod van winkels in het centrum	Vanwege het oude dorp	Aanbod van verenigingen	De sfeer in de stad
Aanbod van verenigingen	Aanbod van verenigingen	Vanwege het oude dorp	De ruime keuze in woningen
Medische en zorgvoorzieningen	Medische en zorgvoorzieningen	Medische en zorgvoorzieningen	Aanbod van winkels in het centrum
De kansen die de stad te bieden heeft	Anders, namelijk	Anders, namelijk	Vanwege het oude dorp
Anders, namelijk	Uitgaansmogelijkheden	De ruime keuze in woningen	De kansen die de stad te bieden heeft
De mogelijkheden voor werk	De ruime keuze in woningen	De mogelijkheden voor werk	Medische en zorgvoorzieningen
De ruime keuze in woningen	De kansen die de stad te bieden heeft	De kansen die de stad te bieden heeft	De mogelijkheden voor werk
De diversiteit van mensen	De mogelijkheden voor werk	Aanbod van culturele activiteiten	Aanbod van culturele activiteiten
Aanbod van culturele activiteiten	Aanbod van culturele activiteiten	Geen reden om te blijven	Geen reden om te blijven
Uitgaansmogelijkheden	Geen reden om te blijven	Uitgaansmogelijkheden	Uitgaansmogelijkheden
Geen reden om te blijven	De diversiteit van mensen	De diversiteit van mensen	De diversiteit van mensen

Tabel 8: Volgorde van redenen om uit Zoetermeer te vertrekken per opleidingsniveau

Wat zouden voor u redenen zijn om niet in Zoetermeer te blijven wonen?

VMBO en lager	MBO, HAVO, VWO	HBO	WO
Geen redenen om weg te gaan	Geen redenen om weg te gaan	Geen redenen om weg te gaan	Onvoldoende uitgaansmogelijkheden
Criminaliteit, onveiligheid	Criminaliteit, onveiligheid	Onvoldoende uitgaansmogelijkheden	De stad mist uitstraling
Onvoldoende uitgaansmogelijkheden	Onvoldoende uitgaansmogelijkheden	Criminaliteit, onveiligheid	De stad mist warmte en sfeer
Verloedering, vervuiling, onderhoud	De stad mist uitstraling	De stad mist warmte en sfeer	Geen redenen om weg te gaan
De stad mist warmte en sfeer	Verloedering, vervuiling, onderhoud	De stad mist uitstraling	Criminaliteit, onveiligheid
Zoetermeer wordt me te groot	De stad mist warmte en sfeer	Verloedering, vervuiling, onderhoud	Zoetermeer heeft mij weinig te bieden
De stad mist uitstraling	Zoetermeer wordt me te groot	Zoetermeer wordt me te groot	Verloedering, vervuiling, onderhoud
Geen woning passend bij mijn budget	Geen woning passend bij mijn budget	Geen woning passend bij mijn budget	Ik kan elders een prima baan vinden
Anders, namelijk	De wijk spreekt me niet aan	Anders, namelijk	Geen woning passend bij mijn budget
Ik kan elders een prima baan vinden	Ik kan elders een prima baan vinden	Ik kan elders een prima baan vinden	Zoetermeer wordt me te groot
Ik heb geen binding met Zoetermeer	Zoetermeer heeft mij weinig te bieden	Zoetermeer heeft mij weinig te bieden	Anders, namelijk
Zoetermeer heeft mij weinig te bieden	Anders, namelijk	De wijk spreekt me niet aan	Ik ben uitgekeken op Zoetermeer
De wijk spreekt me niet aan	Ik ben uitgekeken op Zoetermeer	Ik heb geen binding met Zoetermeer	De wijk spreekt me niet aan
Familie en vrienden wonen elders	Familie en vrienden wonen elders	Familie en vrienden wonen elders	Ik heb geen binding met Zoetermeer
Ik ben uitgekeken op Zoetermeer	Ik heb geen binding met Zoetermeer	De woningen spreken me niet aan	De woningen spreken me niet aan
De woningen spreken me niet aan	Ik wil een studie volgen	Ik ben uitgekeken op Zoetermeer	Familie en vrienden wonen elders
Ik wil een studie volgen	De woningen spreken me niet aan	Ik wil een studie volgen	Ik wil een studie volgen

Tabel 9: Volgorde van anderen om uit Zoetermeer te vertrekken, per opleidingsniveau

Wat waren volgens u redenen voor broer(s) en zus(sen), vrienden en kennissen om uit Zoetermeer te verhuizen?

VMBO en lager	MBO, HAVO, VWO	HBO	WO
Niet van toepassing	Voor werk	Voor werk	Voor werk
Voor werk	Niet van toepassing	Voor een studie	Voor een studie
Een woning passend bij het budget	Vanwege familie en of vrienden elders	Niet van toepassing	Zoetermeer had weinig te bieden
Geen band of binding met Zoetermeer	Een woning passend bij het budget	Uitgekeken op Zoetermeer	Niet van toepassing
Zoetermeer had weinig te bieden	Voor een studie	De stad miste warmte en sfeer	De stad miste warmte en sfeer
Weet ik niet	Zoetermeer had weinig te bieden	Zoetermeer had weinig te bieden	Onvoldoende uitgaansmogelijkheden
Voor een studie	Geen band of binding met Zoetermeer	Geen band of binding met Zoetermeer	Uitgekeken op Zoetermeer
Vanwege familie en of vrienden elders	De stad miste warmte en sfeer	Een woning passend bij het budget	De woningen spraken ze niet aan
Uitgekeken op Zoetermeer	Uitgekeken op Zoetermeer	Onvoldoende uitgaansmogelijkheden	Een woning passend bij het budget
De stad miste warmte en sfeer	Weet ik niet	Vanwege familie en of vrienden elders	Geen band of binding met Zoetermeer
Anders, namelijk	Onvoldoende uitgaansmogelijkheden	Anders, namelijk	Anders, namelijk
Criminaliteit, onveiligheid	Anders, namelijk	Weet ik niet	Vanwege familie en of vrienden elders
Verloedering, vervuiling, onderhoud	De woningen spraken ze niet aan	De woningen spraken ze niet aan	Weet ik niet
Onvoldoende uitgaansmogelijkheden	Criminaliteit, onveiligheid	Verloedering, vervuiling, onderhoud	Zoetermeer werd ze te groot
De woningen spraken ze niet aan	Zoetermeer werd ze te groot	Criminaliteit, onveiligheid	Verloedering, vervuiling, onderhoud
De wijk sprak ze niet aan	Verloedering, vervuiling, onderhoud	Zoetermeer werd ze te groot	Criminaliteit, onveiligheid
Zoetermeer werd ze te groot	De wijk sprak ze niet aan	De wijk sprak ze niet aan	De wijk sprak ze niet aan

In hoofdstuk 3 kwam naar voren dat de kwaliteiten die in de enquête het meest constant positief gewaardeerd worden zijn: een goed woonmilieu (al of niet voor de kinderen), de sportgelegenheden en de mogelijkheden om te winkelen. Ongeacht het opleidingsniveau is de waardering voor deze zaken hoog.

Op een aantal andere thema's ontstaat, gelet op het opleidingsniveau wel enige variatie. Naar mate het opleidingsniveau stijgt voelt het minder als voorrecht om in Zoetermeer te wonen. Hoger opgeleiden zijn nog iets meer van mening dan lager opgeleiden dat Zoetermeer weinig te bieden heeft op het gebied van culturele voorzieningen en uitgaansgelegenheden. Daarentegen zijn lager opgeleiden positiever over de gezelligheid en de behulpzaamheid van Zoetermeesters (Tabel 10).

Tabel 10: Enkele stellingen naar opleidingsniveau

Het voelt als een voorrecht om Zoetermeer te mogen wonen

	VMBO en lager	MBO, HVO en VWO	HBO	Universitair	Totaal
geheel oneens	5,1%	5,7%	5,8%	12,3%	6,4%
oneens	23,1%	37,3%	43,2%	50,9%	38,8%
eens	46,2%	35,8%	28,4%	14,0%	32,2%
geheel eens	3,8%	4,7%	5,3%	7,0%	5,0%
weet niet/geen mening	21,8%	16,6%	17,4%	15,8%	17,6%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Zoetermeer is een ondernemende stad

	VMBO en lager	MBO, HVO en VWO	HBO	Universitair	Totaal
geheel oneens	1,3%			1,8%	0,4%
oneens	3,8%	9,3%	12,6%	22,8%	11,2%
eens	69,2%	62,2%	64,7%	56,1%	63,5%
geheel eens	10,3%	16,6%	12,1%	7,0%	12,9%
weet niet/geen mening	15,4%	11,9%	10,5%	12,3%	12,0%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Zoetermeer mag gezien worden

	VMBO en lager	MBO, HVO en VWO	HBO	Universitair	Totaal
geheel oneens		0,5%	1,6%	3,5%	1,2%
oneens	10,3%	12,4%	13,7%	22,8%	13,7%
eens	67,9%	60,6%	61,1%	59,6%	61,8%
geheel eens	15,4%	19,2%	15,3%	8,8%	16,0%
weet niet/geen mening	6,4%	7,3%	8,4%	5,3%	7,3%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Veel van mijn vrienden wonen graag in Zoetermeer

	VMBO en lager	MBO, HVO en VWO	HBO	Universitair	Totaal
geheel oneens	1,3%	3,1%	1,1%	1,8%	1,9%
oneens	7,7%	10,4%	11,6%	26,3%	12,2%
eens	53,8%	54,9%	62,1%	50,9%	56,9%
geheel eens	15,4%	16,6%	11,6%	7,0%	13,5%
weet niet/geen mening	21,8%	15,0%	13,7%	14,0%	15,4%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Zoetermeer heeft een ruim aanbod aan cultuur

	VMBO en lager	MBO, HVO en VWO	HBO	Universitair	Totaal
geheel oneens	1,3%	1,6%	3,2%	5,3%	2,5%
oneens	11,5%	17,6%	27,9%	29,8%	21,8%
eens	57,7%	46,1%	46,8%	47,4%	48,3%
geheel eens	12,8%	10,4%	9,5%	5,3%	9,8%
weet niet/geen mening	16,7%	24,4%	12,6%	12,3%	17,6%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

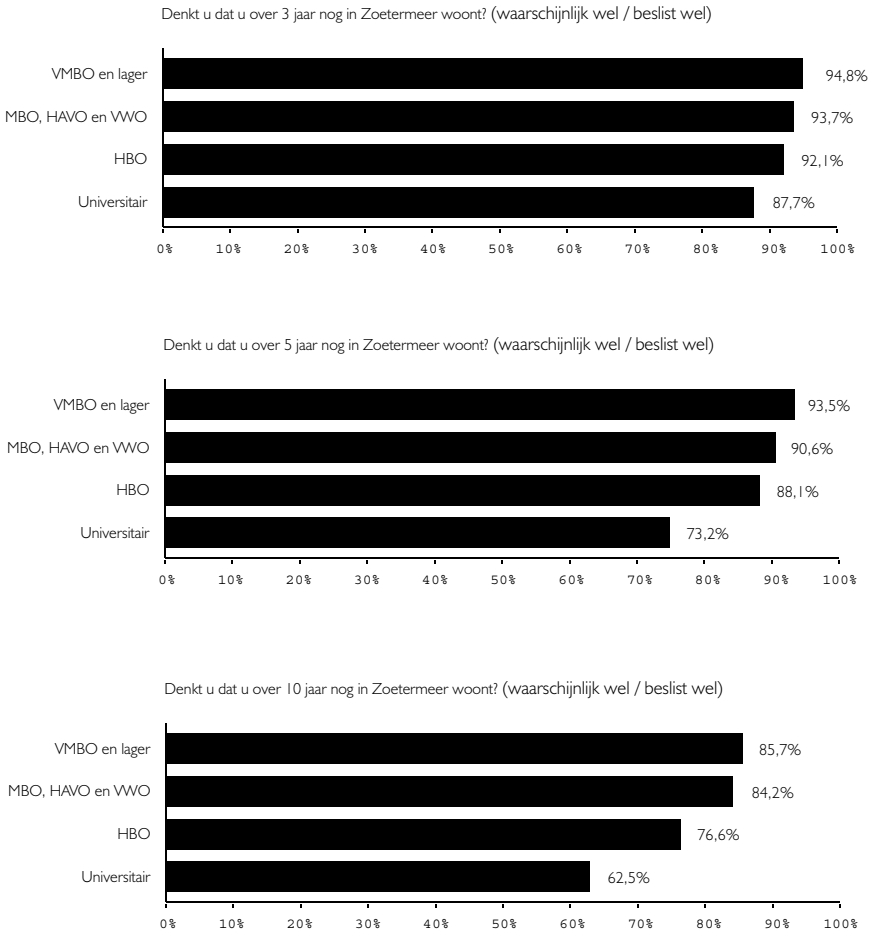
Ik kan leuk uitgaan in Zoetermeer

	VMBO en lager	MBO, HVO en VWO	HBO	Universitair	Totaal
geheel oneens	6,4%	13,5%	14,2%	15,8%	12,9%
oneens	26,9%	30,6%	35,8%	47,4%	33,8%
eens	46,2%	38,3%	35,3%	21,1%	36,5%
geheel eens	5,1%	5,7%	3,2%		4,1%
weet niet/geen mening	15,4%	11,9%	11,6%	15,8%	12,7%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

De verwachtingen van hoger opgeleiden om in Zoetermeer te blijven wonen, zijn lager dan die van lager opgeleiden (Figuur 29). Hoe alarmerend deze grafieken ook mogen lijken, de hoger opgeleiden die door ons zijn geënquêteerd en geïnterviewd zijn over de pull-factoren – sociale bindingen en functionele aspecten – net zo positief als de lager opgeleiden. De vraag is of men zich bij de antwoorden niet deels laat leiden door een ander motief.

De verschillen in waardering per opleidingsniveau vloeien, zoals blijkt uit de uitkomsten van zowel de enquête als de interviews, niet voort uit gebreken van Zoetermeer op het gebied van het daadwerkelijke functionele aanbod of de mogelijkheden om comfortabel te wonen. Belangrijker lijkt hier de ontwikkeling van het imago en de status van oude steden in contrast met die van nieuwe steden. Dat is een externe ontwikkeling die te maken heeft met de opkomst van een

Figuur 29: Denkt u dat u over ... jaar nog in Zoetermeer woont, per opleidingsniveau

stedelijkheidsvertoog waarin de levendigheid en diversiteit van de oude steden centraal staat.¹⁵ Dit stedelijkvertoog, dat ondermeer tot uiting komt in de populariteit van zogenaamde stedentrips, heeft als pendant een groeiend negatief vertoog over nieuwe steden, wat overigens vooral buiten die nieuwe steden plaats heeft.¹⁶

Dat er geen braindrain of ‘verdomming’ plaats heeft in Zoetermeer blijkt ook uit gegevens over de vestigers uit de omnibusenquête van de gemeente Zoetermeer. Het is niet zo dat onder de vestigers een trend waarneembaar is dat hoger opgeleiden niet meer op Zoetermeer afkomen. Eerder het tegendeel. Zie Figuur 30.

Samenvattend

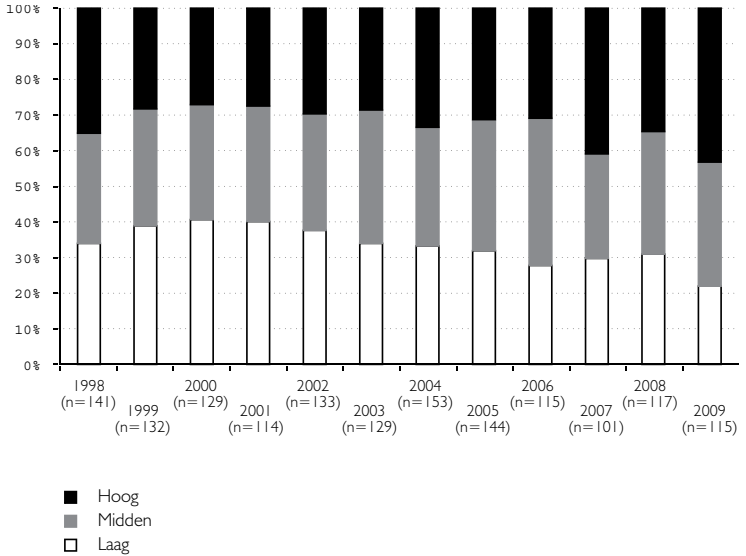
De positieve waardering voor oude steden is voor een groot deel een verhaal waarmee mensen zich van anderen onderscheiden als stedelingen, wereldwijd en bij de tijd. Bij dat verhaal wordt - zeker in allerlei leefstijlonderzoek - steeds vaker de koppeling met opleidingsniveau gelegd. Uit ons onderzoek naar getogen Zoetermeesters komt niet naar voren dat deze groep laag is

15 Metaal en Teijmant 2008

16 Metaal, Van Huis en

Reijndorp 2008

Figuur 30: Opleidingsniveau vestigers omnibusenquêtes

opgeleid, noch dat de hoger opgeleiden bijzonder geneigd zijn om te vertrekken. Onze sterke indruk is dat deze groep zich invoegt in het overheersende vertoog over stedelijkheid. Zij maken daarmee duidelijk dat wonen in een nieuwe stad of een meer suburbane omgeving geenszins betekent dat zij geen stedelingen zouden zijn.

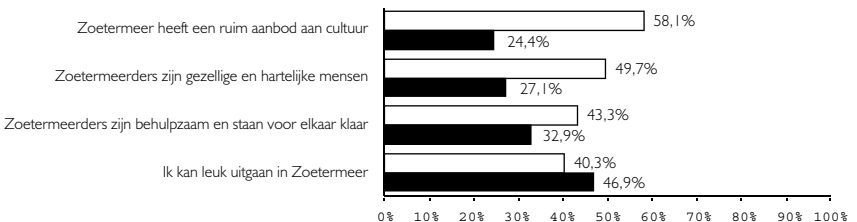
4.4 De groeiende stad en het sociale klimaat

De enquête laat zien dat respondenten minder positief zijn over het sociale klimaat in Zoetermeer. Ter herinnering nogmaals een figuur die eerder ter sprake kwam, met vier minder gewaardeerde aspecten van Zoetermeer (Figuur 31). Men blijkt wat sceptisch te zijn over de stellingen “Zoetermeerders zijn gezellige en hartelijke mensen”, en “Zoetermeerders zijn behulpzaam en staan voor elkaar klaar”.

Uit antwoorden op de open vraag van het onderzoek (“waar zou u zich voor willen inzetten in Zoetermeer”) komen ook zaken naar voren die te maken hebben met een veranderend sociaal klimaat. Anders dan bijvoorbeeld bij kwesties van overlast en veiligheid, betreft het hier ook kwesties die te maken hebben met de groei van de stad en toenemende anonimiteit als gevolg daarvan.

Figuur 31: Vier stellingen met lagere waardering

Stelling met lagere tevredenheid (mee eens / zeer mee eens t.o. oneens / zeer mee oneens)

Veel geïnterviewden maken zich zorgen om verdere groei en de komst van grote publieksvoorzieningen. Ze zijn bang dat het te druk wordt, dat de rust, de ruimte en het groen die ze hogelijke waarden verloren gaan, en dat de overlast en onveiligheid toe zullen nemen. Groei is niet een zelfstandige push-factor, maar eerder een combinatie van factoren, waarvan enkele al eerder ter sprake zijn gekomen. Sommige geïnterviewden denken dat met de groei van Zoetermeer ook omgangsvormen veranderen.

In Oosterheem in het gedeelte waar ik woon, is het een beetje ieder voor zich. Het wordt steeds maar groter en steeds meer huizen en ik merk wel dat het steeds normaler wordt dat je de deur achter je dicht trekt en het is klaar. En daar ben ik helemaal niet van, dus dat vind ik een beetje achteruitgang in Zoetermeer.

Over het algemeen wordt er wel gedacht dat Zoetermeer onderhand is uitgegroeid, volgens de meeste geïnterviewden is de stad nu groot genoeg en hoeft er niet meer bijgebouwd te worden. Ook omdat dit ten koste van groengebieden zou gaan die een belangrijke attractieve waarde vertegenwoordigen. De geïnterviewden benadrukken dat belangrijke waarden van Zoetermeer bijvoorbeeld rust, ruimte en groen zijn. Goede bereikbaarheid, vervoer en veel voorzieningen maken de nieuwe stad compleet.

De komst van de vijf grote leisure-voorzieningen passen in het plaatje, maar brengen ook iets extra. Over dat extra verschillende meningen.

Ik heb daar gemixte gevoelens over. Ik denk dat het voor de economie in de stad, voor de levendigheid, ik denk dat dat heel goed is. Datzelfde vind ik met het ski gebeuren. Ik heb er wel een bulldozer gezet omdat ik het landschapsvervuiling vind. Ik snap wel dat het geld in het laatje brengt, dat zie ik los van elkaar. Maar als bewoner van Zoetermeer, als het nog groter wordt, als er nog veel meer grote dingen komen, dan denk ik dat ik meer richting de dorpen zou gaan.

De weerstand tegen verstedelijking heeft ook te maken met de wens dat Zoetermeer haar groene karakter behoudt. Groen is heel onderscheidend voor Zoetermeer en andere nieuwe steden, zowel binnen als buiten de stad. Sommige geïnterviewden spreken hun vrees uit voor het groen en zien in de verdichting van de bebouwing en bezuiniging op onderhoud een bedreiging. Het groene karakter maakt Zoetermeer tot een aantrekkelijke woonstad met veel mogelijkheden voor recreatie.

Wat ik jammer vind is dat je soms wel eens ziet dat een klein grasveldje midden in een wijk, wordt in één keer een blokje van vier, vijf woningen. Waarom doen ze dat nou? Het wordt helemaal volgebouwd in Zoetermeer.

De nieuwe stad krijgt een unieke positie toebedeeld: tussen de grote stad en het dorp, het beste van twee werelden.

Ik vind dat wij een hele leuke stad hebben, voor mensen die erin willen wonen, ik vind het een woonstad. Ik vind het ideaal voor gezinnen en kinderen. [...] Ik zou wel kunnen zeggen misschien ben ik wel meer van de nieuwe stad. Een nieuwere wijk en wat groener opgezet. Maar niet de boer op. Ik vind het een hele functionele stad. Ik vind het een mix tussen stad en dorp en dat vind ik prettig wonen.

Samenvattend

De nieuwe stad lijkt het in veel opzichten qua status te moeten afleggen tegen de oude stad. Dat neemt niet weg dat juist de kwaliteiten van de nieuwe stad door de meeste geïnterviewden veel meer gekoesterd worden dan de levendigheid en diversiteit van de oude stad. De familiebanden, opgebouwde sociale netwerken, goede voorzieningen en gunstige locatie in de Randstad geven uiteindelijk de doorslag.

4.5 Tussen stad(s) en dorp(s)

In dit hoofdstuk hebben we de push-factoren onder de loep genomen. De eerste betreft het gemis aan een divers winkelbestand en dito uitgaansmogelijkheden. De tweede bestaat uit de verdere 'verstedelijking' van Zoetermeer, zowel in sociaal opzicht als door de toegenomen omvang van de stad. De derde komt voort uit de veranderingen op de regionale woningmarkt: het aanbod van woonmilieus in de omgeving. Alle drie de factoren worden door respondenten vaak genoemd. Ze maken daarbij ook een afweging: wat weegt uiteindelijk het zwaarst. Het draait uiteindelijk om de vraag: hoe stedelijk of hoe stads is Zoetermeer?

Gaat het om de kwaliteiten als winkel- en uitgaansstad dan vergelijkt men Zoetermeer met de oude steden in de omgeving en die vergelijking valt dan op verschillende punten negatief uit: de diversiteit van de voorzieningen, de gezelligheid, de oude straatjes en grachten, de kwaliteit van de restaurants en het magere culturele aanbod. De vraag is echter: mist men het ook echt? Uit de vergelijking die respondenten maken, kunnen we ook concluderen, dat ze eigenlijk wel tevreden zijn met die 'stedelijkheid op afstand': wel de lusten van de oude steden vlak bij en niet de lasten van de onaangename kanten ervan. De dubbele verhouding tot het stadse karakter van Zoetermeer blijkt ook uit de opmerkingen over de dominantie van jongeren 's avonds in het centrum en op verschillende stations van de Randstadrail, of – op een ander vlak – over de sport- en leisurevoorzieningen: prettig dat ze er zijn, maar het moet niet te veel worden.

In de vergelijking met de oude steden beluisteren we de echo van een op dit moment dominant vertoog over stedelijkheid. Het is de stedelijkheid van de stedentrips, van een weekendje naar Antwerpen, Berlijn en Parijs. Niet voor de grote centrumvoorzieningen, maar voor de wijken met een concentratie van leuke winkels, cafés en

restaurants, aan pleintjes met gezellige terrassen, de kerstmarkten in de Duitse steden. Het is het type stedelijkheid dat populair is bij de schrijvers over de creatieve stad en de creatieve klasse. In de termen van het leefstijlenonderzoek is het de 'rode wereld' gekenmerkt door 'vitaliteit' en de biotoop van 'assertieve, energieke mensen, gericht op het verleggen van grenzen'. Ze vormen voor veel stadsbestuurders op dit moment een zeer gewilde doelgroep. Het is echter de vraag, hoeveel van hen daadwerkelijk ook in de stad willen wonen, of – anders gezegd – de andere, minder aangename kanten van de stad voor lief willen nemen. De 'rode wereld' blijkt heel gevoelig voor verstoringen van de stedelijke idylle.

Uit dit hoofdstuk komt naar voren dat de ambitie om van Zoetermeer een echte stad te maken door de geboren en getogen Zoetermeeders met dubbele gevoelens wordt bekeken.

In de vergelijking met de oude, complete steden, ligt de nadruk op wat mensen missen. Desgevraagd willen respondenten dat ook wel aangeven. Wat hen echter veel meer bezighoudt is wat er is en wat ze eigenlijk zeer waarderen, maar ook naar hun beoordeling onder druk staat. Dat zijn de kwaliteiten verbonden met Zoetermeer als aantrekkelijke woonstad: de woning en de directe woonomgeving, de kwaliteit van de dagelijkse voorzieningen, de winkels en het onderwijs, de gezondheidszorg, de dienstverlening en de bibliotheek. Kortom de functionele kwaliteiten en die worden zeer hoog gewaardeerd. Zoetermeer komt uit die overwegingen inderdaad naar voren zoals het bedoeld was: een compacte, groene stad met een hoog voorzieningenniveau (zelfs een ziekenhuis) op loop- en fietsafstand of gemakkelijk te bereiken met goed openbaar vervoer. Daarbij behoren ook omgangsvormen, die eerder als 'dorps' dan als stedelijk worden omschreven. Natuurlijk geldt dat voor onze onderzoeksgroep in het bijzonder. Zij kennen ook heel veel mensen: familie, vrienden, kennissen en bekenden. Maar het gaat ook om 'vertrouwde vreemden', mensen die men niet kent, maar die wel vertrouwd overkomen. De omgangsvormen worden ook zo getypeerd: vertrouwd en gemoedelijk.

Wij gebruiken daarvoor de term 'publieke vertrouwdheid'. Dat begrip geeft naar onze mening beter aan wat er aan de hand is dan 'sociale cohesie'. Bij dat laatste begrip ligt de nadruk op bindingen tussen burens en betrokkenheid bij de buurt. Zoals we hebben gezien ontbreekt het de Zoetermeeders niet aan bindingen of betrokkenheid, al verschilt de aard en de mate daarvan naar de groepen die we hebben onderscheiden. Waar men zich zorgen over maakt is wat anders. Bij publieke vertrouwdheid gaat het veel meer over de kwaliteit van vluchtige, maar daarom nog niet onbelangrijke, ontmoetingen. Niet alleen tussen burens, maar juist tussen relatief vreemden, op straat, in het winkelcentrum, het station van de Randstadrail. Dat is de vertrouwdheid waar onze respondenten het over hebben, en zich zorgen over maken.

Die publieke vertrouwdheid is voor velen een groot goed. Tegelijkertijd zien ze dat deze onder druk staat. Ze wijten dat

enerzijds aan de verdere uitgroei van de stad en anderzijds aan de instroom van andere groepen, die zich niet zomaar voegen in de vertrouwde manieren van doen. Deze tweede push-factor is veruit de belangrijkste: als er veranderingen gaan optreden in wat men juist al heel positief en onderscheidend beschouwd. Dat is belangrijker dan wat men mist, want dat kan men elders vinden zonder ervoor te hoeven verhuizen. Degenen die in een echte stad willen wonen doen dat toch wel.

Dit onderzoek bevestigt niet het beeld dat vaak opgeroepen wordt van bewoners die uit de oudere wijken van de grote steden vertrokken toen daar de grote sociale veranderingen zich voordeden en dachten in de nieuwe stad in een paradijs te zijn aangekomen. Zij zouden nu na zoveel jaren hun leefomgeving opnieuw bedreigd zien door dezelfde veranderingen waarvoor ze waren gevlucht.

Uit de beschouwingen van onze respondenten over de verschillende wijken van Zoetermeer komt een veel genuanceerder beeld naar voren. Ze zien de veranderingen, ook de verslechtingen, maar zeker ook verbeteringen of een stabilisering van de situatie. Ze zien dat veel nieuwkomers zich wel invoegen in de vertrouwde manieren van doen. Ze verbinden die veranderingen ook niet alleen met de oudere wijken van Zoetermeer, maar zien die ook in de nieuwste wijk Oosterheem, waar volgens sommigen de tegenstellingen tussen goedkoop en duur te groot zijn. Zoetermeer is een stad van het midden, wat niet hetzelfde is als middelmatig. Onze respondenten zijn ook zeer alert op het aantasten van het groene karakter door verdichting van de bestaande wijken en op nog verdere uitbreiding van de stad. Niet zozeer uit angst voor de komst van 'grote-stadsproblemen', maar uit vrees voor het teloorgaan van de vertrouwde omgeving,

De derde push-factor, de verandering van de positie van Zoetermeer op de regionale woningmarkt, is verbonden met de tweede. Want als je uiteindelijk besluit te verhuizen, omdat je Zoetermeer te groot, te druk, te anoniem, te stads vindt, waar ga je dan heen? Sommigen zeggen dan: 'richting de dorpen'. De concurrentie met de nieuwe Vinexlocaties treedt minder op de voorgrond. Het is opmerkelijk dat die Vinexwijken na een wat aarzelende start een veel hipper imago en hoger status hebben gekregen dan die saaiere groeikernen. Dat positieve imago en die hogere status staan echter ook al weer onder druk. Ze zijn dichter bebouwd en de prijs-kwaliteitsverhouding is er minder gunstig. Daar komt bij dat de verschillende groepen die er gehuisvest worden, blijktens de opmerkingen van respondenten over Overheem, in de perceptie veel verder uit elkaar liggen. Er zijn meer uitersten, het is minder gemiddeld, meer vrijstaande huizen tegenover meer goedkope koop en er is minder ruimte. Overheem is de Vinex van Zoetermeer en in nabijgelegen Vinexwijken zien onze respondenten dezelfde situatie. Dat geldt vooral voor de grote Vinexlocaties als Ypenburg of Leidscheveen. De Vinexwijken van de dorpen in de omgeving als Nootdorp en Berkel zijn wellicht wel een alternatief, maar dan vanwege de verwachting dat men daar die dorpse

omgangsvormen nog wel aantreft, die in Zoetermeer onder druk staan.

Samenvattend

In dit hoofdstuk hebben we de push-factoren onder de loep genomen. Welke overwegingen kunnen leiden tot het vertrek van geboren en getogen Zoetermeeders? We zijn er drie op het spoor gekomen. De eerste komen we ook in de gemeentelijke visies tegen: te weinig stad, het gemis aan een divers winkelbestand en dito uitgaansmogelijkheden. De tweede bestaat uit de ontwikkelingen die zich in de Zoetermeerse samenleving voltrekken: de verdere 'verstedelijking', zowel in sociaal opzicht als door de toegenomen omvang van de stad. De derde komt voort uit de veranderingen op de regionale woningmarkt: het aanbod van aantrekkelijke woonmilieus elders. Van deze drie push-factoren is de tweede veruit de belangrijkste.

5. Conclusie

Zoetermeer is een nieuwe stad. Bij de nieuwe stad horen veel positieve associaties, die in eerste instantie vooral met wonen, groen en rust te maken hebben. In de publieke discussie over verschillende soorten plaatsen, moeten nieuwe steden het vaak afleggen tegen oude steden. Een zekere tekortkoming van de nieuwe stad lijkt te bestaan. Concreet komt dat vaak neer op het ontbreken van bepaalde culturele voorzieningen en uitgaansgelegenheden. In meer algemene zin wordt gesproken van een gebrek aan sfeer.

Het leefklimaat zou met name voor hoger opgeleiden minder interessant zijn. Op termijn zou dat kunnen leiden tot een braindrain of zelfs 'verdomming' van de bevolking.

In dit rapport is op basis van een uitvoerig onderzoek bestaande uit een enquête, 30 uitvoerige open interviews en acht focusgroep-gesprekken een beeld geschetst van Zoetermeer vanuit het gezichtspunt van de mensen die in theorie het meest met deze nieuwe stad hebben: degenen die er zijn opgegroeid en zich er nu zelfstandig hebben gevestigd. Om antwoord te krijgen op de vraag wat hen aantrekt in de stad en wat hen misschien toch doet besluiten om op termijn te vertrekken, zijn in de verwerking van het materiaal de push- en pull-factoren van Zoetermeer als nieuwe stad centraal gesteld.

Profiel

Al aan de samenstelling van de groep die aan de enquête heeft meegedaan valt af te lezen dat het profiel van de getogen Zoetermeerders zeker niet wijst op een braindrain. De groep is divers van samenstelling en bevat veel hoger opgeleiden. Het zijn de gedeelde herinneringen en ervaringen (opgroeien in een New Town) die Zoetermeerders met elkaar verbindt, die Zoetermeerders tot Zoetermeerders maakt, en die voor een emotionele binding met de stad zorgen. De groep getogen Zoetermeerders is met de stad mee opgegroeid en kent de stad goed doordat ze in verschillende wijken hebben gewoond, op school gezeten en gewerkt. Hun persoonlijke geschiedenis valt samen met de periode van snelle groei en in hun verhalen valt de fascinatie voor die alsmäär groeiende stad nog steeds te horen.

Pull-factoren

De waardering voor Zoetermeer is groot. Vier belangrijke pull-factoren kunnen worden geïdentificeerd.

- Familiebanden. Mensen die in Zoetermeer opgroeien en er nog wonen, hebben er vaak familie wonen en deze familie vormt een belangrijke reden om in Zoetermeer te blijven.
- Sociale netwerkmogelijkheden. Getogen Zoetermeerders hebben vaak een uitgebreid netwerk van vrienden en kennissen die ze in alle stadia van hun leven hebben ontmoet. Vertrek zou ook het achterlaten van dat netwerk betekenen.
- Functionele voordelen. Zoetermeer heeft een hoog voorzieningenniveau.

- Uitvalsmogelijkheden. Zoetermeer ligt gunstig in de Randstad.

Nadat we hebben gekeken wat Zoetermeerders verbindt, hebben we ook vooral gekeken naar hoe ze verschillen. Aan de hand van hun hoofdmotivatie om in Zoetermeer te wonen kan er een onderscheid gemaakt worden tussen vier typen Zoetermeerders: de buurters, de socialen, de routiniers en de randstadstedelingen. De vier pull-factoren vinden we bij deze groepen in wisselende verhoudingen terug. Bij elke groep domineert een belangrijke pull-factor die deze groep karakteriseert. Bij de buurters overheersen de familiebanden, bij de socialen de sociale netwerken, bij de routiniers de functionele voordelen en bij de randstadstedelingen de uitvalsmogelijkheden.

Daarnaast is mogelijk de eigenheid van bepaalde Zoetermeerse landmarks en grootschalige voorzieningen een pull-factor. We hebben ondervonden dat het imago van de stad vooral gebaseerd is op het feit dat Zoetermeer een voormalige groeikern is: woonstad, nieuwbouwwijk, tweeverdienersstad, slaapstad. Deze kenmerken zijn weinig onderscheidend en roepen ook geen emotionele binding op. Het is vooral de gebouwde stad die associaties oproept, en nog niet zozeer de geleefde stad: de bewoners en de betekenis die zij aan de stad geven. Zoetermeer heeft vele landmarks, die soms afkeer oproepen, maar soms ook waardering en zelfs trots. Hoewel landmarks zelf niet direct tot een emotionele binding leiden (het zijn veelal de herinneringen die erbij horen die dat doen), dragen ze indirect wel bij aan het thuisgevoel in de stad.

Push-factoren

In sociale en ruimtelijke veranderingen binnen en buiten Zoetermeer liggen enkele push-factoren besloten. Deze hebben te maken met drie opkomende vormen van stedelijkheid.

- Stedelijke problematiek: Groter contrast tussen Zoetermeerse wijken. Sommige wijken hebben te maken met een instroom van huishoudens uit herstructureringsgebieden in andere steden. Deze grootstedelijke problematiek is veelbesproken in Zoetermeer. Die veranderingen worden ook verbonden met de verdere groei van de stad.
- Het stedelijkheidsvertoog. Gevraagd naar wat men mist ligt de vergelijking met de oude steden in de omgeving voor de hand. Die vergelijking valt voor Zoetermeer negatief uit. Maar: mist men die levendigheid en diversiteit ook echt?
- De ontwikkeling van concurrerende woonmilieus in de omgeving.

In de vergelijking met de oude, complete steden ligt de nadruk op wat mensen missen. Desgevraagd willen respondenten dat ook wel aangeven. Wat hen echter veel meer bezighoudt is wat er is en wat ze eigenlijk zeer waarderen, maar - ook naar hun beoordeling - onder druk staat. Dat zijn de kwaliteiten verbonden met Zoetermeer als aantrekkelijke woonstad: de woning en de directe woonomgeving, de kwaliteit van de dagelijkse voorzieningen, de winkels en het onderwijs, de gezondheidszorg, de dienstverlening en de bibliotheek.

De vrees voor het afkalven van de kwaliteiten van Zoetermeer als aantrekkelijke woonstad kan niet worden afgedaan met een verwijzing naar de *rising expectations* van de voormalige grote-stadsbewoners. Die veel gehoorde verklaring gaat in ieder geval voor onze onderzoeksgroep niet op. Bij deze groep is weinig gebleken van een intolerante houding tegen alles wat nieuw en vreemd is. Ze weten vrij precies te benoemen wat er aan de hand is, waar ze bang voor zijn en waarom. Ze zijn in de nieuwe stad opgegroeid, ze hebben op verschillende plekken gewoond, ze evalueren de stad permanent. Die verklaring van *rising expectations* lijkt ook vaak een excuus om niets te hoeven doen. Als Zoetermeer haar belangrijkste kwaliteit wil behouden, zal ze bijzondere inspanningen moeten doen om de kenmerkende publieke vertrouwdheid te beschermen of te herstellen.

Zoetermeeders die erover denken te vertrekken, zien de woonmilieus die in de omgeving zijn gerealiseerd in het kader van de Vinex eigenlijk niet als alternatief. Ze loven het karakter van Zoetermeer als een middenweg tussen stad en dorp. Als het te stads wordt naar hun zin, hebben ze feitelijk maar één alternatief: naar een van de dorpen in het Groene Hart, en als dat niet lukt de Randstad uit.

De pull-factoren zijn in veel opzichten reëler dan het verhaal van de saaie voorstad. In het gemeentebestuur zou derhalve niet alleen het vasthouden van de jongeren en hoger opgeleiden prioriteit moeten krijgen, maar bovenal het versterken van de bestaande en zeer gewaardeerde kwaliteiten van Zoetermeer.

Literatuur

Anderiesen, G. en A. Reijndorp (1990), Van volksbuurt tot stadswijk. De vernieuwing van het Oude Westen, **Rotterdam: Projectgroep het Oude Westen**

Anderiesen, G. en A. Reijndorp (1990), Eigenlijk een geniale wijk. Dagelijks leven in de Indische Buurt, **Amsterdam: Het Spinhuis**

Blokland-Potters, T. (1998), Wat stadsbewoners bindt. Sociale relaties in een achterstandswijk, **Kampen: Kok Agora**

Bourdieu, P. (1984), Distinction. A social critique of the judgement of taste, **London: Routledge & Kegan Paul**

Engelsdorp Gastelaars, R. (1980), Niet elke stadsbewoner is een stedeling. Een typologische studie naar het ruimtegebruik van bewoners van Amsterdam, **Amsterdam: Universiteit van Amsterdam**

Giddens, A. (1984), The constitution of society. Outline of the theory of structuration, **Cambridge: Polity Press**

Ginkel, R. van, en L. Deben (2002), Bouwen aan bindingen. Sociale cohesie in Zoetermeer, **Amsterdam: Aksant**

Grünfeld, J. (2010), De polycentrische stedeling centraal. Een onderzoek naar het veranderende palet van plekken in een polycentrische regio, **Amsterdam: Universiteit van Amsterdam**

Hägerstrand, T. (1970), What about people in regional science? **Papers of the Regional Science Association**, 24, 7-21.

Hannerz, U. (1980), Exploring the City. Inquiries Toward an Urban Anthropology, **New York: Columbia University Press**

Herlyn, U. (1982), 'Levensgeschiedenis en stadsontwikkeling. Over de analyse van lokale voorwaarden voor de individuele levensloop', in: L. Deben en J. Van der Weiden, *Sociologie en gebouwde omgeving*, Deventer: Van Loghum, 95-117

Metaal, S. en A. Reijndorp (2001), *Vooruit in de Vrolikstraat. Een onderzoek naar de herwaardering van de Oosterparkbuurt*, Amsterdam: Stadsdeel Oost/Watergraafsmeer

Metaal, S., I. van Huis en A. Reijndorp (2008), *Rust en onrust in Nieuwegein. Verslag van een onderzoek*, Utrecht: Mitros

Metaal, S. en I. Teijmant (2008), *Het wonder van Westerpark. Vernieuwing van de Fannius Scholtenbuurt*, Amsterdam: Het Spinhuis

Meijer, F.J.M. (2008), *Geboren en opgegroeid in Almere. Een onderzoek naar de eerste generatie geboren en inmiddels volwassen Almeerders en hun binding met de stad*, masterscriptie Rijks Universiteit Groningen/gemeente Almere

Reinders, L. (2007), *Nieuwe Tuinen: Stedelijke vernieuwing en alledaagse ruimte in Schiedam Nieuwland*, Schiedam/Delft: Woonplus/OTB

Reijndorp, A. (2004), *Stadswijk. Stedenbouw en dagelijks leven*, Rotterdam: NAI uitgevers

Reijndorp, A. (2009), 'De vernieuwing van de nieuwe stad', in: Jaapjan Berg en Marit Geluk (red.), *Vernieuwing van de nieuwe stad. Groeikernen van slaapstad naar droomstad*, Almere: INTI, 15-31

Reijndorp, A., V. Kompier, S. Metaal, I. Nio en B. Truijens (1998), *Buitenwijk. Stedelijkheid op afstand*, Rotterdam: NAI Uitgevers

Summary

A new generation of Zoetermeeders

The City Vision 2030, for Zoetermeer distinguishes nine specific challenges for the future. Within this list, embracing the younger population's perspective is considered vital. This document reflects the future population structure, which is increasingly becoming that of a typical city. Over the coming years, the proportion of elderly will grow, while the proportion of youth will decrease. The latter is not seen as merely the result of demographic factors. There is a suspicion that parts of the younger population have left the city because they are offered too few options in the fields of education, entertainment, culture, housing and meeting places.

One important policy aim in the City Vision document is supporting the ambitions of both younger and older inhabitants to advance their social positions. At this moment the city does not seem to enable this process, and it is feared that the most ambitious people will leave and take their successful careers elsewhere. The challenge is for Zoetermeer to become an 'emancipation machine', but for that to be successful it must commit itself fully to the needs of its residents.

An important question that follows from these policy ambitions is: what binds people to the city? Why do they stay and what would make them leave? This question is especially interesting for those who have remained in the city or who - after leaving the city to study or for other reasons - have returned. This group of "born and raised" new town dwellers is central to this book. In older cities they are usually well represented, but in new towns, they are a new phenomenon: people whose lives largely coincide with the short history of the city. They stay or come back. That makes their bond and appreciation for the city different from that of many newcomers. The environment is familiar to them. They see it grow. Their appreciation also extends back to their childhood. Their social networks exist mainly within the new town. Besides these similarities, there are also big differences. The perspective of this first generation of new city dwellers sheds new light on the qualities of the new town of Zoetermeer and why people stay or leave.

Research questions

Aside from the steady stream of newcomers, Zoetermeer now has an independently established new generation born and raised in the new town. They make up a modest proportion of the total population, but they form a unique sociological phenomenon. In this book, we have been able to identify a generation of adult residents whose life story is entirely linked to the development of the new town for the first time.

Who are they? How do they see the context of the city? What networks exist among this group? Are they attached to the town where they grew up? What is the significance of this group for the

social capital of the city? What do they think about the future and further growth of the city?

These questions are answered in this book, based on a detailed investigation into these “born and raised” residents of Zoetermeer. They have now got their own children, which in turn grow up in the new city themselves. The aim of the study is, to better understand the significance of this group of residents for the further development of the city socially, economically and culturally.

The research question is:

- What are the size, demographic composition and socio-economic profile of the group of people born and raised in Zoetermeer and what binds them to this new town?

From this central question, the following sub-questions follow:

- What is the size and demographic composition of this group?
- What is the socio-economic profile of this group?
- What networks have they built among themselves and how do these connect with other networks?
- What bond do they have with Zoetermeer?
- What factors determine that bond: growing up in the new city, friendships and other networks, work or entrepreneurship, clubs etc.?
- How can we assess the qualities of Zoetermeer?
- How do they view the future of Zoetermeer in relation to their own future?

The research is defined as follows. The primary objective is to understand these first-generation inhabitants of Zoetermeer, whose parents were pioneers of the new town and who themselves were born in the city or within four years of the time of establishment. For comparison, an additional group of “born and bred” Zoetermeer inhabitants is included, whose parents already lived in the old village of Zoetermeer, rather than migrated to the new town.

Answering the various sub-questions requires different research methods. The size and demographic composition of the group is determined using statistical data based on the census. The remaining questions are answered in three complementary ways: (a) a survey, (b) in-depth interviews and (c) focus group interviews.

Social profile

Based on the research a multicolored likeness of the population whose own lives are closely linked to the story of Zoetermeer begins to emerge. In Chapter 2 we begin to outline the social profile of the born and raised inhabitants of Zoetermeer. Who are the people who grew up in Zoetermeer and continue to live there (or not)? What training and jobs have they had and what is their social position? What does their home look like and what kind of lifestyles do they

have? Then we discuss how this group organizes their daily lives and what Zoetermeer means within that context. How do the first-generation Zoetermeeders organize their lives within and outside of their hometown? Is Zoetermeer a town with sufficient resources and facilities? Do they just live in Zoetermeer or do they relax and work there as well? Do they use the whole town or just their immediate environment?

Pull factors

After these questions, we discuss the reasons to stay or return to Zoetermeer. In chapter 3, we address Zoetermeer's attractions: the *pull factors*. The locals tell a very positive story about Zoetermeer. The lifestyle, the greenery and the facilities are particularly valued in Zoetermeer. Which is not to say that our research group, which has seen the city grow, does not still miss a few things. Growing up in a new town means you get to know many other people who grow up in a new city, just like you. You get to know them in schools, clubs, part-time jobs and in the (limited) nightlife in Zoetermeer. It is a characteristic of the group raised in Zoetermeer that they often have an extremely large (active and passive) social network within the city. The nature and significance of these networks varies. We also discuss how these residents identify with Zoetermeer. Identifying with a city is not the same as its identity. While the identity of the city is often based on physical characteristics, intangibles more often play a major role in how one identifies *with* a city. When one identifies with a place, in this case their hometown, it often involves a mental or emotional connection. Based on their functional, social and emotional orientations we can outline a picture of four groups born and raised in Zoetermeer: urban villagers, social interactionists, suburban routiniers, and Randstad urbanites. These different orientations also lead to differences in the bond with the city and the likelihood of staying or leaving.

Push factors

In addition to pull factors, there are also reasons to eventually leave. In Chapter 4 we describe the changes inside and outside Zoetermeer as *push factors*. We will discuss Zoetermeer's value at a district level. The Zoetermeer districts have their own character with its own structure, typical construction and facilities (shopping center, train station, hospital and green spaces). Because they live first with their own parents and later move within the city, our respondents know most neighborhoods really well. This is also because they still have friends and acquaintances in different areas, or regularly visit preferred stores. Those neighborhoods change, spatially and socially, including a continuing influx of new residents. We discuss views of the first generation Zoetermeeders about people they consider to be 'different'. These social changes, as they are perceived or expected, can form a push factor.

Another push factor is found in the changes taking place near Zoetermeer. The status of the new city-state is once again under

pressure. The continued urbanization also applies to the surrounding environment of Zoetermeer. The older cities and the new VINEX locations are competing for the new (network) urbanites. Villages and rural areas attract a different type of tenants. New towns like Zoetermeer seem to fall through the cracks because they offer neither urban nor rural charm. The reputation of being a dormitory community is not exciting, but it does allow for an attractive, worry-free living environment. This reputation is now under pressure. That is the second push factor.

Conclusion

In the last chapter we connect the different outcomes with each other. How can this new town ensure that younger generations will bond with Zoetermeer?

Our conclusion is, that policies should focus on conserving, promoting and increasing the (suburban) qualities of the new town, which are very much appreciated but also under pressure, and less strive to compete with the urban qualities of the old towns that are lacking but not missed.

Colofon

New Town Roots
geboren en getogen Zoetermeeders over hun stad

New Town Roots is een uitgave van het
International New Town Institute (INTI)
en de **Universiteit van Amsterdam - Han Lammersleerstoel**.

Onderzoek en publicatie in opdracht van:
Gemeente Zoetermeer

Onderzoekers en auteurs:

Arnold Reijndorp
Stefan Metaal
Iris van Huis
Saskia Naafs

Grafisch ontwerp:
Ewout Dorman, Gerard Hadders

Druk:
Tripiti, Rotterdam

Beeldmateriaal is mogelijk gemaakt door:
Era Contour B.V. (p.62-63; p.64-65; p.66-67; omslag)
Gemeente archief Zoetermeer (p.59/K. van der Burg/W. de Maar/
Suidman; p.60-61/K. van der Burg; p.68-69; p.70; p.71/S. Engelsman/
A. Heeringa/L.P. Weijl)
Planbureau voor de Leefomgeving te Den Haag (p.72)

© **International New Town Institute (INTI), Universiteit van
Amsterdam - Han Lammersleerstoel en auteurs, Almere 2011**

ISBN 978-90-79163-00-7

In dit rapport is, op basis van een uitvoerig onderzoek bestaande uit een enquête, 30 uitvoerige open interviews en acht focusgroep-gesprekken, een beeld geschetst van Zoetermeer vanuit het gezichtspunt van de mensen die het meest met deze nieuwe stad hebben: degenen die er zijn opgegroeid en zich er nu zelfstandig hebben gevestigd. Om antwoord te krijgen op de vraag wat hen aantrekt in de stad en wat hen misschien toch doet besluiten om op termijn te vertrekken, zijn in de verwerking van het materiaal de push- en pull -factoren van Zoetermeer als nieuwe stad centraal gesteld.

NIEUW NIERO OT

ISBN 978-90-79163-00-7

9 789079 163007 >